

SÕDUR

**SÕJAASJAN-
DUSE AJAKIRI
XVAASTAKÄIK**

P. LUTTEIN

11-12

Vastutav toimetaja kol.-leitn. V. KULAOTS

Kõnetr. Kaitseväge nr. 40

Tegev toimetaja kolonelleitnant A. LAATS

Kõnetr. Kaitseväge nr. 163

Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7

Kõnetr. Kaitseväge nr. 163

Talitus avat. k. 0800—1500

Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.

Veerandaastas 1 kr. 50 s.

Üksiknumber 20 s.

SISUSTIK:

Marssal Pilsudski sõjamehena. V. L. Evert.
(Kolonelleitnant Laatsi tõlge ja järele-
märkus.)

Kaitsevägi ja ajakirjandus. Ho.

Vanuse tasu maksmisest noorematele ohvitseri-
dele. M. V.

Käsigranaatidega lahingumasinate vastu. L.

Pioneerilast kaitseväes. Kol. V. Rüberg.

Tehniliste väeliikide väljaõppe ja komplekteeri-
mise küsimusi. F. P.

Taktika alalt:

Kolm ülesannet noorimaile suurtükiväe juh-
tidele.

Ohu- ja gaasikaitse alalt:

Ohusõja küsimusi. — Tidskrifti järele kok-
kuvõte.

Mereväe alalt:

Soome merekaitse probleem ja selle lahend-
dus. F. P.

Kaitseliidu ülema kindral Roska Poolamaa reisu
kajastus prantsuse ajakirjanduses. Lex.

Kino rakendamine laskeala väljaõppesse. A. K.

Talvised taktikalised harjutused 2. diviisis
1933. a. Kapten R. Tuul.

Arvustavaid märkeid E. Onny artiklitele 1932. a.
„Sõduris“ nr.nr. 31—34; 44—46. G. S.

Tankide retk vastase patareide hävitamiseks.
Joter.

Mr. Gog Lenini jutul. Joter.

Sõjatehnika alalt:

Käsirelvade vintraudade kuluvuse mõju las-
keomadusile (järgneb). O. K. ja A. Z.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Kauge-Ida sõjaliste sündmuste ülevaade.
A. K.

Nõukogude Vene õhulaevu (aerostaate).
—L—

Jooni punaväe elust. —ms—

Ametlik osa.

Sõdur rindelt jutustab:

Sõdur Aug. Piiskopel jutustab.

Sõjakirjandus.

Sport, male ja bridž.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

XV AASTAKÄIK

Nr. 11/12 — 25.03.33

Marssal Pilsudski sõjamehena.

„Sõdurile“ kirjutanud „Polska Zbrojna“ peatoimetaja WLADISLAW LUDOWIK EWERT
marssal Pilsudski nimepäeva puhul.

Marssal Pilsudski sõjaline karjäär on huvitavaks teemaks tulevasele ajaloolasele, kes veel kord leiab tema kiires arengus töes- tuse sellele mitte alati tunnustatud tõelikkusele, et Suur Juht, samuti kui suur poeet ja kunstnik — toob enesega maailma need ise- loomustavad jooned, millised ei ole oman- datavad ega arendatavad.

Sõjalist karjääri, tema tõsisel mõttes, marssal Pilsudski algab 6. augustist 1914. a., misajast süttus sõjaline tegevus Venemaa ja keskriikide vahel. Temal ei olnud mingi- sugust sõjalist kooli, kuna ta ei teeninud vene armees. Suur tagavara sõjalistest teadmistest, millise ta omas juba tol ajal, oli sõjaliste probleemide iseseisva uurimistöö vili. Esimese uurimisesemena oli temale sõjaajalugu, eriti poola viimane 1863. a. mäss ja vene-jaapani sõda. Sõja probleemi käsit- les ta tol ajal tulevase poola-vene sõja, s.o. vastuhakkamise — väikse sõja võitluse seis- kohalt. See moment kajastub tema tolleage- seis töis, millised on kirjutatud 1863. a. mäs- sust või Poola panstvo sõjalisest maade- teadusest.

Maailmasõja algus asetab marssal Pil- sudski iseseisva otsuse vastuvõtu vajaduse ette. Ning 6. augustil temale truult andunud vähese arvu küttidega vene-austria piiri üle- tamine ja sõjakäik Kelzi peale on teguriks, millal poola rahva nimel kuulutati sõda Venele formaalselt, kuna tal puudus seni või- malus ametlikule esindusele. Sõltumatult selle sammu poliitilisest tähtsusest on raske mitte tunnustada, et julge selle otsuse tege- mine ning kogu vastutuse enese peale võt- mine avastab Juhi ühe olulisema joone suu- res stiilis.

1914.—1918. a. ajalugu tõestab seda täies ulatuses. Olles piiratud oma sõjalistes alus-

tamistes rügemendi või brigaadi juhi tagasi- hoidliku osaga, Pilsudski millaski ei unusta neid laia- ja kaugeleulatavaid horisonte, mil- lised ta on võtnud oma kavva. Ta juhib rügementi, brigaadi, operatiivset gruppi, suu- reviisiliselt kasvatades oma valitud kaadreid; samal ajal organiseerib ja loob konspiratiivse „Poola Sõjalise Organisatsiooni“ näol nats- iooni uued, varjatud sõjalised jõud, nähos ette nende kasutamist viimaseks, otsustavaks võitluseks kolme Poola jagaja riigi vastu. Vist ainult üksikud viimase sõja suurist juh- tidest omasid niisuguse külmaveresuse ning kasutasid nii ökonoomselt oma varusid, kui seda oli ja tegi neil aegadel marssal Pilsudski. Ainult temast olenes, et täiendada lahingu- tega kurnatud legioone uute vabatahtlike salkadega, kes võtsid vastu käsu, s.o. ise- enese otsuse, suure vaimustusega. Ometi, ta ei annud seda käsku, usaldades oma ette- nägelikkuse tõsiasja ning jäädes vastuvõetud kavale kindlaks.

Keskriikide kaotus ja vene vägevuse kõ- dunemine tunnustavad küllaldaselt marssali ettenägelikkuse õigustust. Neide varude mõistlik organiseerimine ning nende öko- noomne kasutamine andis marssal Pilsudskile võimaluse novembris 1918. a., millal sünd- muste käik asetab teda juba ametlikult Riigi Pea ja Ülemjuhataja kohale, kasutada neid poola sõjaväe kaadrina.

Kuni selle ajani Pilsudski sõjamehena sai meile tuttavaks juhina, kes on võime- line suurimaile kaostusile, kartmatu vastuta- vuses, oma ettenägelikkuses kaugele nägija tulevikku, oma sõdurite suureviisiline kasva- taja ja tähtis organisator. Novembrist 1918. a. tunneme temas sõja isikut — Ülem- juhatajat. Siin on raske tõmmata ajaloolist analoogiat, kui on vaja kujutada neid tingi-

musi, millistes tuli pidada sõda sellel ülemjuhatajal. Kahtlemata on raske ette kujutada, et halvemaid tingimusi. Riik ilma piirideta, ilma juhatuseta ja ilma armeeta. Maa sisemuses kaos ja revolutsiooni ilmne kuma. Riigi ääremaad idas, läänes ja lõunas on juba sõja leegis.

Marssal Pilsudski viib läbi halastamatu järjekindlusega kavad, millised põhjenevad vaid isiklikule ja iseseisvale olukorra hindele. Vastuoks üldsuse arvamisele, näidates ahvardavale Lembergile ja Ida-Galiitsiale, suunab ta oma esimese löögi itta. Vilno sõjakäik aprillis 1919. aastal — suureviisiline operatsioon kontseptsioonilt, milline teostati välkkiiruse ja suurima täpsusega, avastas esmakordselt Ülemjuhataja lahingulised headusedomadused. Poola väikeste jõudude kiire ümberrühmitamine ja kaks järjestikku pealetungi Ida-Galiitsias mais ja juunis 1919. aastal uuesti näitavad julgeid mõtteid ja täitmise täpsust. Lõuna-Ukraina rinde osaline likvideerimine seoses kontakti loomisega Petljüraga, esineb mitte üksi poliitilise aktina, vaid esijoones soodsa sõjalise manöövri, vabastades suuremad poola jõud tegevuseks Nõukogude Vene vastu. 1919/20. a. talv lubab marssal Pilsudskile mitte üksi ta gada riigile rahulikku organiseerimistöid, vaid ulatada vennalikku abistavat kätt ka Lätile, võitluseks tema iseseisvuse eest.

1920. a. kevad avastab marssali suurima sõjalise kontseptsiooni: Sõjakäik Kievi peale ja Ukraina vabastamine. Ajalugu kord hindab selle kontseptsiooni suurust, millise teostamine oleks võinud täielikult muuta poliitiliste suhtumiste kogumi ida Euroopas. Sõjalisest vaatevinklist hinnates, oli Kievi sõjakäik vaenlase kavade julgeks hävitamise katseks, valmistudes pealetungile Pripet'ist põhja. Kuigi see ei annud neid resultate, millised pidamaks saavutama, kui Petljüra oleks leidnud tugeva toetuse Ukraina rahva inertses massis, siis vähemalt ta nõrgestas enamlaste löögi põhja, kuna poola sõjaväele võimaldas elada üle ühe ilusama momendi.

Kui ebaedude ajafark — taandumised — on katseks sõjaväe kõlblisele vastupidavusele, siis suuremas ulatuses esineb ta Juhi tugevuse katsena. Juunist kuni augustini 1920. a. poola armee elab üle kriisi, taandudes Visla jõe; mida elas läbi siis tema Ülemjuhataja, esineb ühtlasi Riigi Juhina? Sellest kõneleb ta ise kõige rohkem oma töös „1920. aasta“.

Tema — kui juhi — vägevuse kriteeriumina esineb fakt, et tema ühekski hetkeks ei kaotanud usku võidusse ega usladust oma jõududes, hoolimata ebaedust ettevõtete katseis võita tagasi võitluse algatust. Täiesti dramaatilises olukorras, mälestuspäeval 6.

augustil 1920. a., Ülemjuhatajalt ilmus Varssavi võitluse kava. See esineb marssal Pilsudski väljapaistvaima sõjalise ettevõtte. Marssali kava vägevus peitub kiires sõjaväe ümberrühmituses, nende üleviimises Visla jõe jõe, võitluse raskuskoha ümberpaigutamises pealinna ümbrusest territooriumile, mis asub temast lõunas ja kõige pealt lakkamatus püüdes anda otsustav löök vaenlase ülekaaluvatele jõududele. Samuti kui Vilno ja Kievi sõjakäikudes, nii ka nüüd asub tema isiklikult võitlejate ridadesse, isiklikult juhib manöövri gruppi, mis otsustab võitluse, sõja ja võib olla isegi Riigi saatuse.

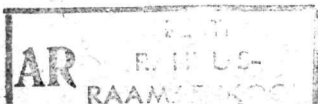
Ehk küll Varssavi lahingust vähema tähtsusega, kuid kontseptsioonilt ja teostamiselt sama hiilgavana, esineb operatsioon Niemani jõel — tuntud nimetusega „Niemani lahingud“. See on jätk Varssavi võitlusele ja ühtlasi epiloog poola-vene sõjast. Selles paistab silma samuti kui Varssavi võitluseski, manöövri osav kasutamine vastase tiivale ja seljatagusele ja tegevuse enneolemata kiirus. Seda võitlust juhib marssal Pilsudski isiklikult, veel kord avastades ebatavalikku võimet, esinev vaid sündinud juhtidel, võitluse otsustavatel hetkeil arvestada reaalselt sõjaväe maksimaalset jõupingutust.

Mõne vabatahtlike kompani komandör 1914. aastal, brigaadi juht 1916. aastal, novembrist 1918. aastal poola sõjaväe Ülemjuhataja ja võitja Vilno, Kievi, Varssavi all ja Niemanil — on marssal Pilsudski sõjalise karjääri jooned. Kui juhi nimetuse määrab mitte sõjaväe hulk, mida ta juhib, vaid tema otsuste vägevus ja enda peale võetud vastutuse koorem, siis see nimetus kuulub marssal Pilsudskile juba 6. augustist 1914. aastal, millal ta käputäie vabatahtlike ees otsas ületas vene piiri.

*

Joseph Pilsudski, poola esimene marssal, kelle nimepäeva pühitseti Poolas 19. märtsil, on Poola uuestisünni teostaja.

Marssal Pilsudski on demokraatliku poola elu keseks, vaatamata sellele, millisel ametikohal ta ka ei esineks. Põlvenedes poola vanast aadli perest, ohverdab ta kogu oma jõu oma rahva kasuks ja isamaa vabastamise võitluseks. J. Pilsudski algas juba noormehena teadlikku ja iseseisvat elu, olles varsti vabaduseliikumise organiseerija. Ning 1914. aasta suve lõpul algab tema poola riiklik töö reaalselt. Selle kohta ta ise kirjutab (Pilsudski operatiiv käsk 5. augustist 1915. a.): „Kogu maailm asus siis võitlusse. Mina ei tahtnud lubada, et tol ajal, mil meie kodumaa elaval kehal taheti mõõka-dega raiuda riikidele ja rahvastele uued pii-

Kolonel JAKOB PREI 60-aastane.

Kolonel Prei pühitses 14. märtsil oma 60-dat sünnipäeva.

Juubilar sündis Jõhvis taluomaniku pojana. Õppis Tartu õpetajate-seminaris ja astus selle järele vabatahtlikuna sõjaväkke. Lõpetas Vilno sõjakooli. Teenis 179. Ust-Dvinski rügemendis. 1900. aastal komandeeriti Peterburgi topograafilistele kursustele. Võttis osa Vene-Jaapani sõjast. Pärast sõda määrati Balti mere hüdrograafia-ekspeditsiooni ülema abiks. Maailmasõtta astus kol. Prei kaptenina, teenides kogu sõja kestvusel vastutusriikastel ametikohtadel. 1916. aastal ülendati kolonelleitnandiks. Eestisse tuli 1919. aastal, kus määrati vormeerima hüdrograafia osakonda. Sama osakonna juurde liideti 1920. a. topograafia osakond, nende osakondade juhiks on juubilar.

Kolonel Jakob Prei on ka tegev paljudes seltsides ja organisatsioonides, peamiselt rahvusvahelise ulatusega erialalistes ühinguis, nagu Rahvusvahelises astronoomilises seltsis, Ohulaevade abil polaarmaade uurimise seltsis, Rahvusvahelises geodeetide seltsis ja teistes. Kolonel J. Prei omab sõjaliste teenete eest Vabaduseristi.

Lugupeetud juubilarile soovime palju õnne ja edu tema tähtpäeva puhul ja veel palju tööroõmsaid päevi riigikaitse alal.

rid, sealjuures puudusid üksi vaid poolakad. Mina ei tahtnud lasta, et kaaludel, millelised rippusid meie peade kohal, kaaludel, millele visati mõõgad, puudus poola mõök. Ja seetõttu väikse käputäie viletsasti relvastatud meestega algasin sõda...“

Täie õigusega võime tähendada, et Pilsudski nime ei toonud esile mitte Poola vabaduseheitluste ajajärk, vaid Pilsudski tõi esile Poola riigi, esinedes poola esialgse noore armee looja ja ta suure sõjaväe ülemjuhatajana ja lõpuks riigi juhina. Ta oli ja on poola rahvale elavaks hingeks, paremate lootuste ja püüdluste kehastajaks. Poola armeele on ta legendaarseks ja armastatud juhiks. Sõjavägi on tema armastatud laps ja tänu tema lakkamatule hoolitsemisele seisabki poola armee kindlal tasemel.

Poola vabariigi demokraatliku rahva suure juhi isiku nõiduslikkust ja autoriteetust suurendab peale tema ajalooliste teenete

veel tema eluviisi lihtsus. Tema enda isiku hüvede vähenõudlikkus on saanud üsna legendaarseks. Nii armastavad poolakad ise teatud uhkusega kõnelda, et marssal Pilsudski, loobudes kord aktiivriigitööst, loobus ka riigilt temale pakutud rahalisest toetusest, elatades end peamiselt sissetulekuist oma mälestuste avaldamisega, sealjuures olevat Pilsudski lõuna-menüü koosnenud järjekindlalt vaid kahest lihtsast roost, ka isegi siis kui lõunast võtsid osa kutsutud või kutsumata võõrad.

Poola rahvas võib olla uhke säärase juhi omamisele. Seda ta ka on, nähes oma suures mehes allikat, kust juhitakse ja antakse õiget suunda uuestisündinud poola vabariiklusele.

Saadame Poola rahvale ja ta suurele juhile, viimase nimepäeva puhul südamlikke ja sõbralikke tervitusi.

A. La—

Kaitsevägi ja ajakirjandus.

Suure osa oma aastasest sissetulekust kulutab rahvas riikliku julgeoleku alalhoiuks, eeskätt kaitseväe peale. On loomulik oodata, et rahvas selliseil tingimustel peaks kaitseväge ja kõike, mis temaga seisab ühenduses, teraselt tähele panema ja silmas hoidma. Teda peaks huvitama, kas selle ainelise jõu kulutamine, mis ta riigi kaitseks annud, sünnib küllalt otstarbekohaselt, nii, et käidakse majandusliku põhimõtte järgi: võimalikult väikese jõukuluga võimalikult suuri tagajärgi saada.

Kahjuks tuleb tunnustada, et seltskonnalaialistes hulges puudub see elav osavõtt kaitseväest ja tema muredest, mis oleks asja pärast tarviline. Linnas kui ka maal on kaitsevägi vaid harva inimeste keskel kõneaineks, isegi siis üldiselt kaunis vähesel viisil, kui kerkivad üles suuremad küsimused, nagu oli hiljuti ühenduses kaitseväge juhtimise ümberkorraldamise ja muude uuenduste tarviduse küsimusega. Linnas oli sellest veelgi vähe juttu, maal aga ei kuulnud pea kuskil, kus oli võimalus inimestega kokku puutuda, asjast palju kõnet.

Selline ükskõikne olek tuleb peamiselt maainimeste huvipuudusest peagu kõige vastu, mis ei puutu otse nendesse. Peale muu on majanduslikud mured nii rõhuvad, et inimesil ei jää küllalt jõudu huvi tundmiseks muude asjade vastu.

Igale kodanikule üksikult ei lähe palju korda, milline on kaitseväge seisukord ja mis seal sünnib. Riigi eelarve ja selle teostamine tundub kodanikule nii kaugel olevat, et ta sellele vahest üsna veidi juhuslikult mõtleb ja seepärast ka muret ei tunne, kas riigi kaitseks määratud summad leiavad tõepoolest otstarbekohast kulutamist.

Rahva otsekohene huvi kaitseväge vastu on ka üsna pisuke, sest et ainult õige väike osa rahvast on korruga kaitseväge teenistuses. Ainult väikese hulga teenistuses olevate meeste omaksed tunnevad enam või vähem otsekohest huvi kaitseväge ja tema olukorra vastu ja sedagi peamiselt ikkagi ainult puhtsümpaatlikust seisukohast — küsitakse, millised on töö- ja elutingimused kaitseväes.

Hoolimata sellest, et meil valitseb demokraatlik riigi- ja seltskonnakord, ja et kaitseväge ei ole seisuslikult millegi läbi muist seltskonnakihtest eraldatud, nagu oli lugu vahest Venemaal, kus ohvitseridel ei kõlvanud „alamate“ inimestega läbi käia, või kus jälle soldat oli harilikult midagi vähemväärtuslikku, kellele ei sündinud „peenemal“ ini-

mesel avalikult tegemist teha, jääb siiski tunne, et meie kaitseväge seisab seltskonnast kuidagi eemal.

Riigikaitse küsimustega ja sellega ühenduses ka kaitseväega teeb seltskond liiga vähe tegemist. Avalik hääl, ajakirjandus, võtab kaitseväge kohta harilikult vaid siis sõna, kui arvab endal põhjuse olevat midagi laita ja millegi ülenuriseda või kui sünnib midagi erakordset ja suuremat.

Enamloetuil suuremail lehil on asjatundjad toimetajad või lähemad kaastöölised majanduse ja hariduse alal. Sõja-asjandus aga, mis on oma loomu poolest õige mitmekesine ja keeruline, peab samus lehis harilikult leppima käsitlemisega inimesilt, kellele mitte ainult sõjakunst, vaid enamasti ka kaitseväge organiseerimiskülg kaunis võõrad. Ei ole seepärast ime, kui ajalehtedesse satuvad vahel kirjutised kaitseväge kohta, mis valgustavad asja ekslikult ja teevad riigikaitsele kahju.

Nõndasamuti mõjuvad halvasti kirjutised ajalehtedes, milles tehakse meeleolusõjavastu.

Ajalehed, mis seisavad muidu eesti riikluse mõtte alusel, ega näita milleski riigitüdimuse vaimu, avaldavad vahel kirjutusi, kus sõda teravil sõnul hukka mõistetakse ja neid püütakse naeruvääristada, kel ei ole usku, et oleks võimalik. nüüdisajal rahvastevahelisi tülisid alati kokkuleppe teel lahendada, vaid kus arvavad, et enamasti jääb riiu lõpetamise vahendiks ikkagi relv.

Muidugi ei ole meil, väikerahval, kes püüab end kõigist tülidest naabritega kõvasti kõrvale hoida, vähematki põrust kasvatada endas pealetungivaimu. Kuid teiselt poolt on kurb, kui ajakirjandus olukorda alati õigesti ei hinda ja järjest ilma tõsi-aluseta rahu-aadet ülistab ning, mis peaaegu, seda sellisel viisil teeb, nagu oleks riigikaitse relvade varal midagi atavistlikku nähet, millest tuleks püüda vabaneda.

Ei ole sellepärast midagi imestada, kui kaitseteenistusealised haritud noormehed oma keskel harutlevad, kus oleks kõige julgem teenida, ja otsusele jõuavad, et velskerina.

„Milleks saada lipnikuks, kui võib lasta end tappa sõdurina! Hea oleks, kui saaks velskeriks!“ — ohkab tugev ja terve nagu karu, noormees.

Velskeriväega üksi ei saa ikka riiki hästi kaitsta, vaid seks on sõdureid, lipnikke ja muid ohvitseri tarvis. Oleme küll nähtavasti

Major Harry Lilienthal †

18. veebruaril s. a. lahkus elust 5. üksiku jalaväepataljoni major Harry-Richard-Georg Lilienthal.

Major Lilienthal on sündinud 29. dets. 1898. a. Virumaal Sompa mõisas mõisavalitseja pojana, õppis Tallinnas Peetri reaalkoolis, kust 6. klassi lõpetamisel astus vabatahtlikuna Pauli sõjakooli, mille lõpetas lipnikuna 1. oktoobril 1916. a., olles 17-aastane.

Peale selle teenis mitmes Vene väeosas, võttes osa sõjategevusest ja lahingutest sakslaste vastu Vilno ja Minski raioonis.

Eestisse tuli tema 7. dets. 1918. a. ja määrati 1. jalaväepolku, kus teenis nooremohvitserina ja kompaniülemana kogu Vabadusesõja, saades lahingus Glubokaja järve juures peast haavata. Kapteniks ülendati 1923. a.

1. nov. 1922. a. määrati Eesti kaitseväliseks esindajaks Lätisse, kus teenis üle nelja aasta, ja kus viibides 1925. a. ülendati majoriks.

1927. a. jooksul teenis Kindralstaabis käskudetaütja ohvitserina ja 15. jaan. 1928. a. peale 5. jalaväerüü. ja 5. üksikus jalaväepataljonis kompaniülema ametikohal, olles ühtlasi mitu korda ohvitseridekogu juhatuse ja ohvitseride aukohtu esimees.

Major Lilienthal omas väga hea seltskondliku ja sõjaväelise kasvatus, oli alati rõõmus, õiglane ja hoolitseja, seepärast omas suure lugupidamise nii kaitsevälilaste peres kui ka seltskonnas.

Major Harry Lilienthal †

Tema viimisel saatmisel Rakveres kogunes teda jumalaga jätna terve garnisoni kaader ja kogukas rahvahulk. Ta maeti Tallinna Kopli surnuaiale perekonna matusepaika.

Oligu Sulle kerge kodumaa muld! A. L.

kaunis imelikku seisukorda arenenud, kui noored, kes harilikult just on kehas tatud julgus ja isamaalsus — ja olid seda ka Vabadusesõja päevil — uurivad ja kaaluvad, kus on isamaa elu-hädaohu hetkel endal kõige julgem.

Riigi poliitiline julgeolek ripub väga suurel määral seltskonna meeleolust ja tema valmisolekust riigikaitsele kõik ohverdada ega mingeid raskusi karta. Meie rahvas ei ole veel sellisest vaimust põhjalikult täidetud, vaid siin tuleks palju tööd teha. Eeskätt on ajakirjanduse ja osalt ka kooli ülesanne, rahva seas kindlat riigikaitse meelt arendada ja kasvatada. Ei tohi taks lasta saada pessimismi ja endausalduspuudust seltskonnas võimule. Meie ei ole nii

nõrgad, nagu tihti arvatakse. Tarvis on vaid uskuda kõige pealt oma enda jõule ja ajada otstarbekohast politikat.

Just ajakirjandus peaks olema peateguriks rahva endausalduse kasvatamises. Ta peaks ka viima riigikaitse asja seltskonnale lähemale, käsitledes võimalikult sagedasti riigikaitse ja kaitseväge küsimusi asjatundlikult ja õiglaselt, muidugi sel määral, kui on otstarbekohane riigikaitseesse puutuvaid asju avalikkuse ette tuua.

Ei ole kahtlust, et soomlased ja lätlased suhtuvad oma kaitsevæesse suurema osavõtu ja huviga kui meie. Isegi, kui arvata, et lätlased on meist üldse hoogsamad ja elavamad, siis ei saa seda soomlaste kohta ütelda, vaid soomlaste armastus oma kaitse-

väe vastu oleneb vaid rahva selgest arusaamisest, et ta vabadus ja iseseisvus püsib eeskätt tema kaitseväe jõu alusel.

Rootsi geopolitiline asend on meie omast tunduvalt soodsam ja tal on hästi vähem karta hädaohtu kui meil.

Ometi tegeleb rootsi seltskond ja avalik arvamine palju riigikaitse asjaga. Nõnda peetakse Rootsimaa kaitse ülemaalse ühinngu poolt tervel maal kõnekoosolekuid, kus riigikaitse küsimusi selgitatakse. Osavõtt neist koosolekuist on viimasel ajal väga elav, nii et paljud ei pääse sisse, vaid peavad tagasi minema.

Samuti suur on osavõtt noorsooühingute koosolekuist, kus ka sageli riigikaitsest kõneldakse. Ja ajakirjandus, väljaarvatud muidugi teatud osa, mis suhtub riigikaitsele üldse eitavalt või tagasikiskuvalt, määrab selliseid koosolekuid nähtava poolehoiduga ära.

Eesti geopolitiline asend seab meile tungivaks nõudmiseks, et kogu rahvas oleks täidetud sügavast ja elavast riigikaitse meelega, et seltskond ja

tema avalik hää annaks riigikaitse küsimusele suurt tähelepanu, igatahes mitte vähemat, kui teisile rahvaelu põhiküsimusele ja et avalik arvamine, ajakirjandus, käsitleks riigikaitse organisatsiooni, kaitseväge, asju suurema huvi ning asjatundmisega, kui seni.

Selle nõude teostamine tõstaks tunduvalt riigikaitse efektiivsust, isegi kui ainelised vahendid jääksid muutmatuks. Kasvaks nimelt kaitseorganisatsiooni moraalsed jõud, ning läheks kergemaks ja edukamaks meeskonna väljaõpe, kuna igauks püüaks saada tubliks sõduriks ning ükski ei püüaks enam pääseda „velskeri kohale“.

Kui avalik arvamine kinnitab, et meie peame valmis olema oma vabadust tarvilisel korral jõuga kaitsma, siis ei satuks ükski „õilis hing“ enam ärevusse, kui vahest mees-
tel manöövreil või õppusil jalad märjaks saavad või nad peavad veidi enam marsisima. Ei nähtaks ka siis enam, et see kõik sünnib ainult „kindralite lõbustamiseks“, vaid mõistetakse üldiselt, et siin on küsimuses rahva elulised huvid. Ho.

Vanuse tasu maksmisest noorematele ohvitseridele.

Teenistusvanuse tasu seadluse § 6. järgi kaitsevälased nooremleitnandi ja leitnandi auastmes, kui nad saavad palka auastme järgi, ei saa ühtlasi teenistusvanuse tasu esimese kolme aasta jooksul, arvates sellesse auastmesse ülendamisest, mille järgi nad saavad palka.

Nooremleitnandi kolmeaastane teenistus vanusetasuta näib olevat põhjendatud, sest noorel ohvitseril puudub teenistuseline vilumus ja tasu iseloomu kohaselt ei ole nagu õigustatud tähendatud tasu varem saama (üldine põhimõte riigiteenijatele vanuse tasu maksmisel). Kolme aasta möödudes hakkab nooremleitnant vanuse tasu saama kuni leitnandiks ülendamiseni, kuna siis temalt vanuse tasu kolmeks aastaks jällegi võetakse. Vanuse tasu äravõtmine leitnandiks kõrgendamisel on vist tingitud sellest, et noorem ohvitser peaks jääma endistesse palga tingimustesse, sest kõrgendamisel saadud palga lisa, kümme krooni, ei ületa äravõetavat vanuse tasu rohkem kui 2 krooni 40 sendiga ja seda siis, kui vanuse tasu saadi kuni 9 aasta eest. Kuid asi kujuneb hoopis ebanormaalseks, kui ülendatu on teeninud rohkem kui 9 aastat (näit. 10,5 aastat), sest siis ei tõuse

tema palk, vaid vastuoksa — langeb 1 krooni 40 sendi võrra (näited on võetud keskmiselt, sest meil on nooremleitnante kes teeninud ka rohkem kui 12 aastat).

Teatavasti käib teenistusvilumuse suurenedes ning auastmes kõrgendusega kaasas teenistustasu suurenemine, mis ka loomulik ja kooskõlas inimese püüetega. Käesoleval juhtumil aga meie seda ei näe, vaid auastmes kõrgendust saanud ohvitserist, kelle palk on jäänud endiseks, või isegi veel kärbitud, peab jällegi saama algaja noor. Samuti on ka väga hästi teada, et ainult väliste tunnusmärkide omandamine, teenistustasu suurenemiseta, ei põhjusta veel edasipüüdu teenistuses. Leitnandiks kõrgendamisel on aga nähtavasti tahetud noort inimest ergutada just väliste tunnusmärkikese andmisega. Sellest järeldus, et ohvitser võrreldes teiste riigiteenijatega on asetatud halvemas seisukorda, sest kõikidele riigiteenijatele makstakse vanuse tasu pärast kolmeaastast teenistust, mis jääb ka siis, kui neil on edu olnud teenistuses ja nad on saanud kõrgemaastmelisele palgale. Ei tahaks uskuda, et seadluste andjad hindavad ohvitseri madalamalt kui teisi riigiteenijaid (näit. kokka,

rätseppa j.n.e.), kuid seadluses on see tendents siiski selgesti märgatav ja nimelt kaks korda pikema vanuse tasu väljateenimise normiga.

Kas ei ole säärane nähtus pidurduseks ka kõige püüdlikumatele inimestele, sest pikad aastad vähemagi soodustust pakkuva väljavaateta, ei räägi mingisugusest edust. Paremad aastad lootusteta möödudes vajutavad inimesele tahtmatult teatud passiivsuse pitsati, millest ei suudeta tavaliselt vabaneda nii kiirelt. Iga algus on juba iseendast raske ja sellepärast ei tohiks võtta vähemaidki võimalusi ja väljavaateid. Kui jääks vanuse tasu pärast leitnandiks kõrgendamist — oleks mingisugunegi tulu pärast teatud eesmärgi saavutamist.

Jättes kõrvale asja majandusliku külje — ei saa ka leppida põhimõttega. Milleks siis ikka ja alati armastatakse rõhutada edasipüüdlikkust, hoolet ja töökust, kui selle tasuks on palga vähendus (kõrgendatakse ju ainult neid nooremleitnante leitnandiks, kes oma ülemuselt on saanud vähemalt hea hinnangu). Optimistlikumgi inimene võib siin lootuse kaotada ja aina imestada kuidas seadlusega on mõttetuks tehtud ta püüded.

Nüüd, kus muude uuenduste kõrval kaivatsetakse revideerimisele võtta ka kv. kv. palgaredel, oleks ehk võimalus lähemale vaatlusele võtta teenistusvanuse tasu maksmise seadluse § 6. M. V.

Käsigranaatidega lahingumasinate vastu.

„Jalaväe otsesse lähedusse jõudnud tankid hävitatakse käsigranaatidega. Võitluseks tankide vastu kasutatakse pealetungigranaate neid sidudes kokku puntraiks, milles 5—6 käsigranaati. Tanki ilmunisel käsigranaatide puntrad visatakse tanki alla.“

Nii kõneleb meie JE II osa § 640 käsigranaatide kasutamise tankivastases võitluses. Peab ütlemas, et toodud paragrahv on oma sisult ebatäppis. Käsigranaatide purustusvõime ei ole nii suur, et nad suudaksid ka puntrasse seotult tanki hävitada. Tanki teraskorpus on selleks liialt tugev, et võrdlemisi nõrk lõhkeaine laeng suudaks teda purustada. § 640 on käsigranaatide võimeid tugevasti üle hinnanud. Sama paragrahv soovib visata käsigranaatide puntraid tanki alla. Sellest on aga kahjuks vähe. Käsigranaadi pundar võib küll lõhkeda tanki all, kuid väga võimalik, et tank seda ei märkagi vaid rahulikult jätkab oma teed. Ise asi on kui niisugune laeng lõhkeb tanki lüliliku all, eriti niisuguse tanki, mille lülilikevahelised ühendused on lahtised. Sellisel juhul on tõenäolik, et tank kaotab purustatud lüliliku tõttu oma liikumisvõime.*) See on ka kõik mis suudab teha käsigranaatide pundar ehk n.n. käsigranaatide koondatud laeng (die geballte Ladung) tankile.

*) Harilikult on tankil tagavara lülid kaasas. Ühe või kahe lülil asendamine uutega nõuab rahulikus olukorras umbes 10—15 minutit.

Vaatleme nüüd veidi lähemalt käsigranaate tankivastase võitluse seisukohast.

Teatavasti sisaldavad käsigranaadid lõhkeaineid järgmisel määral: Saksa „kaigas“ — 200 gr amonaali, Favie segu või mõnda muud tugevajõulist lõhkeainet. Vene 1912. a. „latern“ — 615 gr meleniiti või trotüüli. Vene 1914. a. „pudel“ — 410 gr meleniiti või trotüüli. Inglise „Mills“ — 60 gr ja „Lemon“ umbes 100 gr. Vene 1915. a. „Novitsky“ — 1638 gr tugevat lõhkeainet.

Maailmasõja kogemused ja ka rahuajal toimepandud katsed näitavad, et koondatud laeng (käsigranaatide pundar), mis sisaldab vähemalt 1 kg keskmise väärtusega lõhkeainet, võib rikkuda kergetanki (prantsuse „Renault“, itaalia „Fiat“, vene „Renault-Russky“) lüliliku.

Rasketanki lüliliku purustamiseks on vajalik: inglise „Vickers'i“ tankil vähemalt 2,25 kg head lõhkeainet ja prantsuse „2 C“ tankil — 5 kg.

Seega peale „Novitsky“ käsigranaadi on teiste käsigranaatide kasutamine mõeldav ainult koondatud laengutena ja nimelt järgmiselt:

Saksa „kaikad“ 4—5 kaupa.
Vene 1912. a. „laternad“ — 2—3 kaupa.
Vene 1912. a. „pudeleid“ — 3—4 kaupa.
Inglise „Mills“ ja „Lemon“ — 10—12 kaupa.

Kuidas niisuguseid käsigranaadi „puntraid“ valmistada?

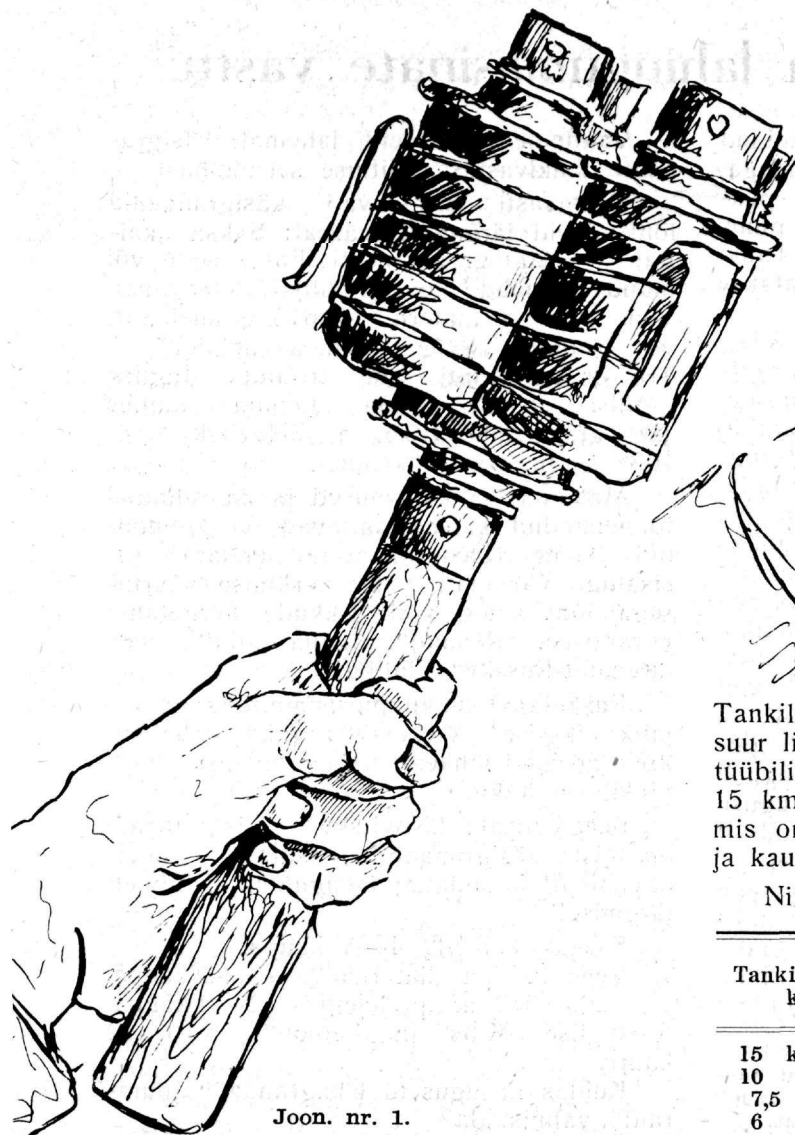
Vartega varustatud käsigranaate kokku siduda on lihtis. Sakslased Maailmasõjas talitasid järgmiselt: võeti üks varrega käsigranaat ja seoti selle külge tugevasti nõõri või traadi abil 2—4 varreta käsigranaadi pead (v. joon. 1). Venelased praktiseerivad käsigranaatide kokkusidumist nii nagu näidatud joonisel 2.

Varreta käsigranaate kokku siduda on tülikas. Kergem on neid vastaval arvul panna kotti ja siduda kotisuu kinni nii, et sellest jääks välja „Mills'il“ kaitseplint, „Lemon'il“ sütiku ots. Muidugi võib kotti, selle puudumisel, asendada vastava suurusega riidetükk.

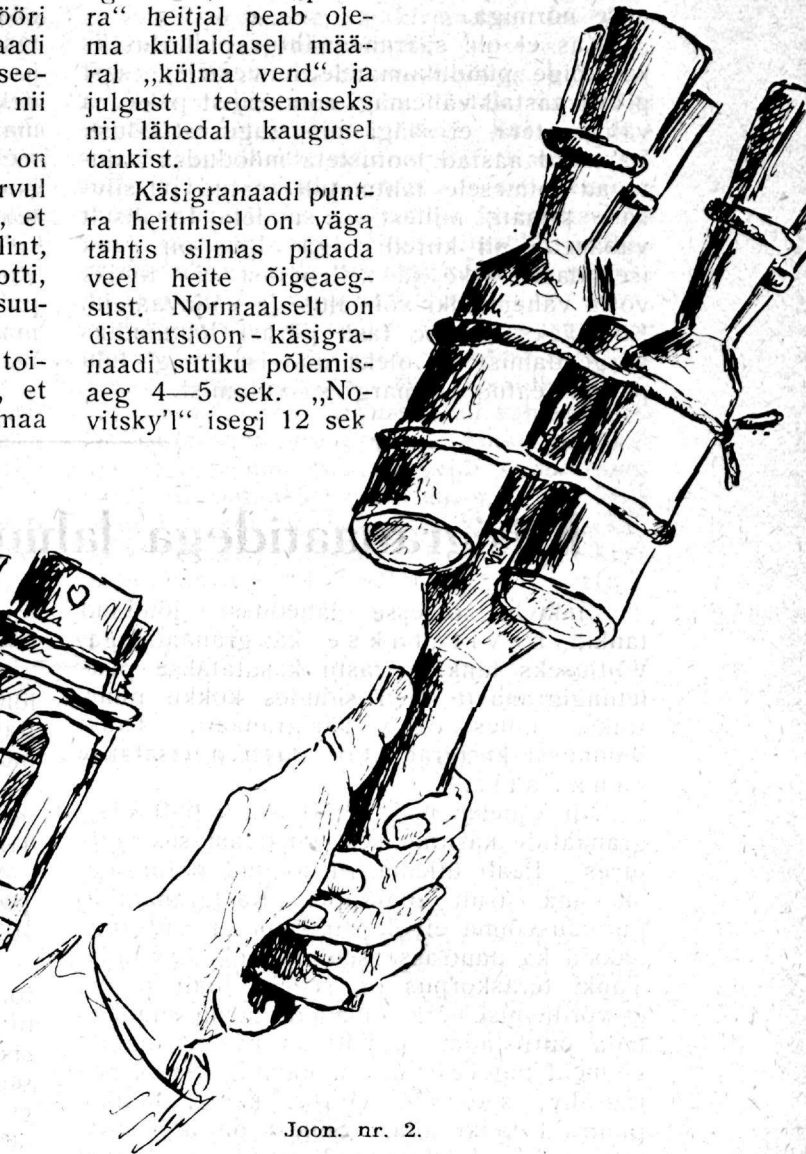
Raskem ülesanne on aga „puntra“ toimetamine tanki lüluku alla. On selge, et niisuguse raskuse heitmine kauge maa

peale on võimatu. Tuleb arvestada kõige rohkem 10—15 m kaugust, see tähendab aga seda, et „puntra“ heitjal peab olema küllaldasel määral „külma verd“ ja julgust teotsemiseks nii lähedal kaugusel tankist.

Käsigranaadi puntra heitmisel on väga tähtis silmas pidada veel heite õigeaegsust. Normalselt on distantsioon - käsigranaadi sütiku põlemisaeg 4—5 sek. „Novitsky'l“ isegi 12 sek

Joon. nr. 1.

Joon. nr. 2.

Tankil, olenevalt tüübist, on võrdlemisi suur liikumiskiirus (kohasel maastikul uue tüübiline tank võib arendada kiirust kuni 15 km tunnis, mõnel juhul veel rohkem), mis omalt poolt raskendab õige momendi ja kauguse valikut heiteks.

Nii näiteks:

Tanki liikumiskiirus	Kgr. sütiku põlemisaeg	Käsigranaat tuleb heita tanki teele ette
15 km tunnis	4—5 sek.	17 —20 m
10 " "	4—5 "	11 —14 "
7,5 " "	4—5 "	8,5—10 "
6 " "	4—5 "	6,5— 8 "

Lõpuks peab „pundar“ sattuma just lüliku alla, selle laius on aga võrdlemisi väike (kergetankil kõigest 30—35 cm). Õeldust võib igäiks järeldada ja otsustada kuivõrt palju on sansse kiiresti liikuva tanki rivist väljaviimiseks käsigranaatide „puntra“ kasutamisel (v. joonis 3). Hõlpsam on tanki alla heita käsigranaatide koondatud laengut ajal, mil tank on sunnitud vähendama oma liikumiskiirust mingisuguse tõkke, näit. kraavi, künka, barrikaadi j.n.e. ületamiseks. Ka suitsu või udu varjus on võimalik tähelepanematult käsigranaate lüliku alla „torgata“.

Joon. nr. 3.

Mis puutub tankettidesse, siis arvestades nende lüliku kitsust (14 cm) ja võrdlemisi kerget konstruktsiooni, võib arvata, et neid suudab purustada kui mitte just üksik käsigranaat, siis kindlasti 2—3 käsigranaadi koondatud laeng.

Pooltankil on teatavasti kummilülilikud ja selle purustamiseks jätkub ka üksikutest käsigranaatidest.

Peale käsigranaatide koondatud laengute lüliku alla heitmist soovitatakse veel visata neid tanki katusele. Teatavasti on tanki katuse soomus harilikult võrdlemisi õhukene (6—7 mm) mille 500—600 gr laeng suudab purustada. Kuigi käsigranaatide „puntra“ lõhkemine katusel mitte alati tanki rivist välja ei vii, siiski arvatakse mõnel juhul võib ta teha tankile tõsiselt kahju, eriti siis kui ta lõhkeb tanki torni läheduses. Muidugi on katusele käsigranaadi heitmine võimalik ainult nende tanki tüüpide juures, millel on lame katuse. (Inglise tankid „Mark D“, kerge „Vickers“, „MV“). Nii näiteks ei ole mõtet käsigranaate visata prantsuse „Renault“ sarnaste tankide katusele („Fiat 3000“, „Renault-Russky“, „MS“), sest sinna ta püsima ei jää katuse kumeruse tõttu.

Et selgemat pilti saada käsigranaatide koondatud laengute kasutamisest tankivastases võitluses, toome näite Maailmasõjast, mis pärit 52. preisi jalaväerügemendi ajaloost. Alamleitnant Spremberg, 52 jal.-rügemendi 5. kompül kirjeldab üht niisugust juhtu järgmiselt:

„Minu ülesandeks oli sisse tungida Fontaine-Notre-Dame (Cambrai juures) külla,

et kaitsta oma pataljoni liikumist lagedal ja täiesti lahtisel väljal. Ülesande täitmiseks ühes 20 mehega minu kompanist jooksime kiiresti mööda ühenduskraave küla poole. Jõudes külla, nägime küla vahel umbes 100 m kaugusel vastase tanki (M IV), mis hoidis küla tänavat tule all. Vaevu suutsime end ära peita majade taha. Viskasime läheneva tanki lülikute alla käsigranaate, kuid vaatamata sellele, et üksikud käsigranaadid plahvatasid otse lüliku all, ei olnud sel mingisugust mõju. Käskisin siis meestel laduda juhuslikult käepärast olevatesse kottidesse käsigranaate 4 kaupa, nii et kotisuust jäid välja ainult tõmbenõõrid. Minu mehed said sellega kiiresti hakkama. Samal ajal osa mehi tulistas vahetpidamatult tanki vaatepilusid. Soodosal hetkel kaks sõdurit, „löögimeest“, jooksid kiiresti tanki juurde viske kaugusele ja heitsid kaks koondatud laengut tanki lülikute alla. Kõlas plahvatus ja tanki vasak lülik lendas õhku. Tank peatus. Minu mehed karjusid „hurraa“. Tankile lähenemisest aga ei võinud olla juttugi, sest ta tulistas vahetpidamatult mitmest kuulipildujast. Kõik see kestis ainult mõni minut. Ootamatult ilmus teine tank, mis oma suurtükitelega sundis meid varju otsima õuedes. Vaatamata hädaohule avasime tema pihta püssitule. Tank lähenes avaristile ja meie suureks meelepahaks peatus vigastatud tanki taga. Et meil võimalust polnud vastaspoole tänava külge üle minna, ei saanud meie talle midagi teha, olgugi et ta oli meist kõigest kümnekonna meetri kaugusel. Võtnud peale esimese tanki

meeskonna ja tulistades meid vahetpidamatult oma kahuritest, pöördus tank tagasi, jättes maha meile „sõjasaagiks“ avaristi.“

Kokku võttes kõike eelpool toodud võib öelda:

Joon. nr. 4.

Üksikute käsigranaatide tarvitamine tanki vastu on mõttetu. Selleks, et tagajärgi saavutada, on vaja kasutada käsigranaadi puntraid ehk koondatud laenguid, mida peab oskama valmistada iga üksik võitleja.

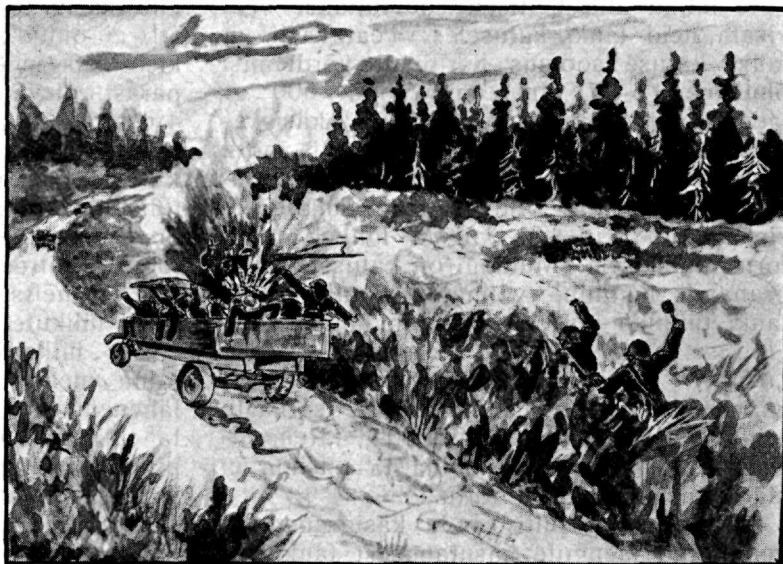
„Puntra“ heitmine tanki alla annab ainult siis tagajärgi, kui see plahvatab lüliku all. Ka tanki katusele laengu heitmine võib anda tulemusi. Selles asjaolus peab iga võitleja olemateadlik, vastasel korral võib ta julge ettevõtte osutada asjatuks ja mis veel halvem — välja kutsuda võitlejas abituse tunde.

Meil tuleks sellele küsimusele erilist tähelepanu pöörata, sest teatavasti on käsigranaadid üks neist vähestest vahendeist meie jalaväe käes, millega võib tankivastases võitluses midagi ära teha.

Soomusautod on teatavasti võrdlemisi nõrga soomusega. Peale selle on soomus-

autodel rattad ja sageli ka differentsiaal ja üldse „kõht“ soomustamata. Kõik see kokku teeb soomusauto õrnemaks käsigranaatide suhtes, kui seda on tankid. Soomusauto võivad rivist välja viia nii koondatud laengud kui ka üksikud tugevama lõhkejõuga käsigranaadid, seda muidugi siis, kui õnnestub välja kutsuda käsigranaadi lõhkemise soomusauto õrna koha läheduses (rattad, differentsiaal, katus j.n.e.). Arvestades soomusautode suurt liikumiskiirust (40 ja rohkem km) on distantsioonkäsigranaatide kasutamine nende vastu õige küsitav. Otstarbekohasemad on löök-käsigranaadid (hetksüütajaga), mis lõhkevavad kukkumise momendil. Selliseid käsigranaate harilikult kukutatakse tänavvõitlustes majadest soomusautode katusele kas koondatud laenguna või üksikult (v. joon. 4), või visatakse soomusauto alla maantee kraavist või teeäärse põõsa tagant. Muidugi kõik oleneb siin juhusest ja heast õnnest. Mõnel juhul võib avaneda võimalus visata käsigranaat isegi soomusauto sisemusse kas läbi lahtise ukse või luugi. Viimati mainitud juhtumeid on Maailmasõjas ja kodusõdades küllalt ette tulnud ja ei ole seega sugugi harukordsed.

Lõpuks mõni sõna käsigranaatide kasutamisest autodel transporteeritava jalaväe, autodel veetavate suurtükiväeosade j.n.e.

Joon. nr. 5.

vastu. Peab tähendama, et siin üksikute käsigranaatidega võib kätte saada väga mõjuvaid tulemusi. Käsigranaadi lõhkemise tagajärjed meeskonnaga täidetud au-

tos on igale selgesti ettekujutatavad. Käsigranaadi heitel on vajalik silmas pidada järgmist:

- käsigranaat tuleb visata momendil, mil auto on juba möödumas, s. o. tagant järgi, siis on märk kõige suurem ja tabavuseks võimalusi kõige rohkem (v. joon. 5);
- otstarbekohasem on kasutada hetksüütajaga käsigranaate. Distantsoon-käsigranaate võidakse enne lõhkemist autost välja visata;
- soovitav on visata mitu käsigranaati üksteise järgi, siis võib kindel olla, et mõni neist satub märki.

Allikad:

F. F. Heige. Taschenbuch der Tanks 1927 ja 1930.

Hauptmann K ü h l v e i n, Merkbuch für den Unterführer.

K. P r e i b a c h, n.-leitn. Käsigranaadid.

Opisanie germanskih i avstriiskih ružeinõh i rutšnõh granat.

I. K o l e s n i k o v ja S. T š u d n o v s k i, Borjba otdelenia s tankami.

Ltn. von V o l c k h e i m. Die deutschen Kampfwagen im Weltkriege.

L.

Pioneerilast kaitseväes.

Kolonel V. Riiberg.

Pioneeritöid teostavad kõik väeliigid. Iga väeliigile on ettenähtud tööde ulatus, mida ta peab suutma teostada omal jõul. Väeosis ja väekoondistes on aga vajalikud pioneeritööd mitmekesised ja ületavad neid võimeid, mida väeliikide väljaõppe tasem pakkuda suudab. Ideaalne lahendus oleks, et pioneerilast iga väeliik suudaks teostada kõiki vajalikke pioneeritöid. See osutub aga praktilisest küljest võimatuks teenistuse aja lühisuse ja iga väeliigi enda eriala põhjaliku äraõppimise vajaduse tõttu. Sellest tingituna on jalaväe rügementides ja väekoondistes ettenähtud eri pioneeriosad, kes peavad olema suutelised teostama kõiki vajalikke pioneeritöid. Pioneeriosad on ühtlasi koonduskohaks erilise väljaõppe omanud mitmesugustele amet- ja töömeestele. Et pioneeriosade väljaõppe aeg on piiratud üldiste maksvate normidega, siis nende osade väljaõppe tasem oleneb tuntuvalt sellest, kui võrd mitmesugustes töödes vilunud noorsõdurid ilmuvad pioneeriosadesse teenistusse. Pioneeriosades valmistatakse ette neid sõdureid universaalpioneerideks, s. o. niisugusteks, kes suudaks teostada neljal peamiselt pioneerilast ja nimelt: 1) kindlustamise tööd, ühes arvatud moondamise ja harilikud materjalide valmistamise oskusega, 2) sildade ehitamine, ühes ülemineku teede korraldamise oskusega üle veekogude, 3) purustus- ja hävitustööd, 4) teede korraldamine ja elamute ehitamine välivägedele. Osa pionere saavad kitsama erialalise ettevalmistuse raudtee, helgiheitjate ja gaasikaitse alal. Loeteldust selgub, et pioneerid lühikesel tegevteenistuse aja kestvusel

peavad omama teadmisel laiuldase programmi ulatuses. Kui veel arvesse võtta, et pioneeride arv sõjaväes on väike ja osa töid teostatakse nii teiste väeliikide meeskondadega kui ka eratööjõuga ja tööjuhtideks tööliste partiides saavad olema pioneerid, siis viimased peavad suutma korralikult töid organiseerida teostades umbes „kümnikkudena“.

Praegu teenistusse ilmuvad noorsõdurid on umbes 19—20 aastased. Noorpõlves praeguse üldise ajavaimu kohaselt on püüetud rutem läbi teha tarviliku sõjaväe teenistuse, et siis kas elu ülespidamiseks teenistust otsida või minna edasi kooli. Teatud kiirustamise tendents valitseb igal pool. Eriti pioneerilast selgub liig noorte meeste kiire väsimus, täismehelise jõu ja vastupidavuse puudus ja veel mitte eluküps töömehe olek praktiliste tööde juures. Ainult aastase töö lõpu poole, siis kui pioneer reservi läheb, omavad tema lihaksed nõutava jõu, käsi osavuse ja oma ülesastumises enam-vähem vajaliku soolidsuse, et juhatada tööliste gruppe. Need võimed ei ole siiski nii kindlalt käes, et jääks temasse püsima kestmalt ja kaovad reservis olekul peatselt. Põhjamaa rahvad valmistavad hiljem; ei teeks halba, kui noorsõdureid võetaks pioneeriosadesse mitte alla 21 a. vanuses. Paremad pioneerid on umbes 27—28 aastased mehed.

Väeosas on peremeheks väeosa ülem, väekoondises — juht. Kõik korraldused, tööd, ettevõtted teostatakse nende käsul ja nende poolt heakskiidetud kavade järgi. On võimata nõuda, et juht peaks olema eriteadlane mitmesugustes töödes ja aladel. Ta killus

taks ja väsitaks liialt ennast, ja oma pea alale, juhtimisele, ei saaks pühendada kõiki oma jõudu ja oskust. Ei saa nõuda, et juht kõiki detaile, millega seotud on eriteenistused ja mis seal võivad olla olulise tähtsusega, meeles peaks. Siin on sõjaväe organisatsioon ette näinud iga juhi juures pionerohvitseri, kas iseseisva asutise ülemana (diviisi insener) või pioneriosa ülemana. Selle ohvitseri peal lasub pioneriala juhtimine väeosa või väekoondise lõigus ja ettepanekute tegemine juhile pionererialal; sama ka osade kasutamise üle.

Sellest selgub, et pionerohvitseri ülesanne ulatab üle terve sõjainsenerilise ala, sest teist eriala juhti väejuhi juures ei ole; sellel pionerohvitseril peavad olema soliidsed teadmised. Tehnika arenemisega uute alade rakendamise sõjaväe teenistusse ja vajadus eriliste spetsialistide järele, kes nõu ja jõuga kaasa võiks aidata ettetulevate probleemide lahendamiseks. See on seni olnud välissõjaajakirjanduses (eriti inglise) vaidluspunktiks, kus ühelt poolt noorem generatsioon propageerib arvukat spetsialistide ettevalmistamist senise universaalse ettevalmistuse asemel. Vanem generatsioon aga pooldab senist ettevalmistuse viisi. Esimesed tähendasid, et praegu nemad on „Jack of all trades and master of none“ s. o. „kõikide alade töömehed, kuid igal alal puudub meistri oskus.“ Viimased argumenteerivad oma vaadet järgmiselt: Tähtis on selle küsimuse lahendamisel see, mida vajab sõjavägi sõja korral; iga juhi juures ei saa pidada arvukat spetsialistide peret; vägede vajadused on aga mitmekesised. Juhil on vähe kasu näiteks raadio eriteadlasest insenerist, kui tuleks lahendada kindlustamistööde küsimust, sama vähe kui eriteadlasest keemikust silla ehitamisel ja veekogude ületamisel. Juht vajab universaalharidusega inseneriväe ohvitseri, kes suudaks, olles ka mitte „spetsialist“ küsimustes, siiski neid edukalt vajaduse piirides lahendada. Küsimuste ja probleemide lahendamiseks, kus inseneriväe ohvitseri teadmistest ei jatku, saab igal ajal kutsuda spetsialisti; kuid inseneriväe ohvitseril peavad olema küllaldased teadmised, et mitte asjata eriteadlast välja ei kutsutaks, vaid see sünniks põhjaliku kaalumise järgi.

Sama kui juhilt ei või nõuda põhjalikke teadmisi igal alal, sama ei saa nõuda pionerohvitserilt põhjalikke teadmisi mitmekesistes kitsamates erialades, mille omamine on eriteadlase elutöö. Ta peab aga siiski kõigil ettetulevatel sõjainseneri aladel valdama põhilused ja suutma lihtsamaid töid teostada. Ei tohiks üleliigne olla meelde tuletada neid alasid: mullatööd, kraavitamised, tökete, var-

jendite, sildade, teede ehitamine, nivelleerimise ja triangulatsiooni tööd, purustustööd, miini tööd, hoonete ehitamine, laagrite korraldamine, vesivarustus, kanalisatsioon, maa-kuivatus, paisutamine ja soistamine, teede ehitamine ja korrashoid, betoontööd, materjalide soetamine ja proovimine, saeveskite, kivimurdude ja parandustöökodade sisseseadmine ja korraldamine; tööde organiseerimine eritööjõuga ühes kõigi majanduslikkude küsimustega jne. Nagu loeteldust näha, on need alad arvukad ja kuuluvad mitmesse kitsamasse erialasse. Kindlustamise ja purustamise töödes peavad aga inseneriväe ohvitserid omama väga head teadmised. Üle kõige tuleb meeles pidada, et pioner on sama sõdur kui teisedki ja sõjaväeline ettevalmistus ja sõjamehelik olek on põhilus pioneriosadele. Nad ei tohiks lahingus jala väelastena osutada nõrgemaks oma ettevalmistuse poolt viimastest. Kõik kokkuvõetult viib otsusele, et pionerohvitser peab olema kõrgesti kvalifitseeritud, hea sõjaväelise nii taktikalise, riivilise kui ka erialalise ettevalmistusega ohvitser.

Pionerohvitseride hea ettevalmistamise peale peab eriti rõhku panema, sest nende õlgadel lasub pioneriosade väljaõpe ja tublistus. Seni on olnud mitmed kursused Kv.Ü.Õ. juures, kus noored inseneriväe ohvitserid on saanud ettevalmistust; osa inseneriväe ohvitseride on tulnud S. Tehnika koolist, osa end. Vene väest, osa käinud täiendamas oma teadmisi välisriiges. Ettevalmistus on olnud mitmekesine; igauks on toonud kaasa omatud teadmisi. Meie kliimalised olud, geograafiline asend, sõjaväe organisatsioon jne., on sootuks teised kui ka meie lähematel naabritel, selle tõttu tuleb igal ühel, kes välisriiges olnud, ümber orienteeruda ja kõik kulukad komandeerimised ei anna seda, mida hoopis vähema raha eest praegu kodumaa pakkuda võiks. Meil on kujunenud välja oma õppemeetodid, meie oludele vastavad tehnilised tingimused, suunad. Tuleb ka arvestada ainelisi võimalusi ja kliimalisi kui ka geoloogilisi olusid; samuti on õppejõude nii, et oleme üle saanud sellest, et oleks vaja inseneriväe ohvitseride veel välismaale komandeerida. Et ühise ettevalmistuse tasemele viia pionerohvitseride ja täiendada nende teadmisi ulatuses nagu see eelpool loetletud, kutsuti ellu pionerohvitseride täienduskursus, missugune jaguneb kahte ossa a) eriala osa ja b) sõjaväeline osa. Eriala osa juhatamine on prof. dr. rer. ing. O. Maddisoni hoolet ja õppejõuks on meie tuntud eriteadlased, kuna sõjaväelise osa juhatajaks on major Grabb K.S.K. Alul on

rõhku pandud just eriala ettevalmistusele. Õppekavade koostamisel mindi välja vaja- llikusest, lisades juurde eriti tehnika alal teadmisi, mis hõlbustaks arusaamist ja ei teeks kuulaja lihtsaks mehaaniliseks valemite kasutajaks, millest ei ole pikapeale kasu. Piiratud aeg sundis aineid kokku suruma ja kuulajaid intensiivsele tööle, sest läbivõtta on kaunis suur programm. Esimestest raskustest saadi peatselt üle kasutusele võetud repeteerimise viisi tõttu ja praegu kursuse poole aja möödumisel kuulajaskond jõuab edukalt edasi. Lõputööna iga ohvitserile on ettenähtud projekteerimise töö. Sõjaväelises osas pannakse rõhku sellele, et pionerohvitser orienteeruks vägede juhtimises ja vajadustes ja suudaks esineda ettepanekutega väejuhile. Selles mõttes käsitatakse küsimusi juba suuremas ulatuses kui noorematele pionerohvitseridele, sest pionerirühma ülem saab harilikult juba pataljonis teotsema. Õppeharjutustes rakendatakse sõjaväe inseneriline ala ja selle ala peale pannakse erilist rõhku. Soovitav on, et kõik pionerohvitserid miisuguse kursuse sooritaksid koosseisu ühtlase ettevalmistuse ja täiendamise mõttes. Pioneerala kaitseväes on vääriline seda kulu, sest ta annab edaspidi sõjakorral palju säästu veres.

Lõpuks ei tahaks mööda minna küsimusest pioneriosade kasutamise üle ja koostööst teiste väeliikidega. Nii mitmes välisriigi eeskirjas on lause, et inseneriväe osi (pionere) nende vähesuse tõttu ja silmaspidades, et nende koosseis koosneb raskesti asendatavatest eriteadlastest, tuleb hoida ja mitte määrata lahingusse tarbetult. See lause on

avaldanud negatiivset mõju ja tema on süüdi, et pionere on võõrutatud lahingtegevusest. Pionere on kasutatud seljataguseks teenistuseks ja vene väest mäletame, et peatselt peale esimese sõjatalve suur osa pionere kasutati juba töölistena, muutes neid mingiks töösalkadeks. Saksa väes Maailmasõjas oli siduvus jalaväe ja pioneride vahel suurem ja viimased ei kaotanud oma lahingväärtust. Seda tõendab ka suur kaotuste % (mõnes osas 110%). Arvan, et pioneride kasutamise juures ei saa nõustuda sellise vaatega, kui need osad saavad oma ülesannete kohaselt kasutatud; siin ei tohiks kaotused pioneride hulgas heidutada juhti, sest sellega võib säästa palju verd teistes väeliikides (Saksa pionerid 1918. a. suvel pealetungil Reimsi all). Rahuajaks ettevalmistuses ei saa kunagi pioneride ja teiste väeliikide vahel saavutada vajalikke koostöö harjutusi põhjustel, et pionerivarustus ja materjal on liig kulukas, maaalade rikkumisest hoidetakse ja pioneritööd kestavad liig kaua, kuna õppused kuludest hoidumiseks on lühiajalised. Sellest siis tingituna ka lause, et pionerid manöövritel ehitasid „traditsioonilise silla“. Viimane on peaaegu ainsam pioneritöö mida manöövritel teostada saab. Et vältida suurt õppekava pioneriosade väljaõpetamiseks, on vaja segamatut õppeaega, suurt materjalide hulka, laiemat õppevälja jne. Siin kõigi väeliikide üldised õppeväljad ei tooks koostöö mõttes mingit kasu, vaid rohkem takistaksid väljaõpet, pealegi kui laagriaaja kestvus meie kliimatiliste olude tõttu on tüürrike.

Tehniliste väeliikide väljaõppe ja komplekteerimise küsimusi.

Maailmasõda tõi vana klassilise sõjaväe ridadesse uusi võitlusvahendeid ja väeliike. Mõned neist tekkisid selletõttu, et tehnika mõningail aladel on arenenud tasemele, mis võimaldas osa tema saavutusi ülevõtta sõjaväe alalisele kasutamisele (lennuvägi), teised jälle (soomusväed, keemia) ilmusid peamiselt olukorra sunnil, et vaenulikuks piirikaitseks tardunud positsioon sõda lükata edasi surnud punktilt. Tulemusena pärast sõjaaegne sõjavägi koosneb kolme põhiväeliigi kõrval suurest hulgast n.n. tehnilistest väeliikidest.

Pärast Maailmasõda pole olnud sündmusi, mis oleks lahendanud kindlakujulisemalt nende uute väe- ja relvliikide saatuse ja määranud neile kindlad kohad sõjaväe organisatsioonis ning kindlad vahekorrad vanade väeliikidega,

eriti nüüd, kus sõjaväe enesegi ilme on tunduvalt muutunud.

Veel praegugi need tehnilised väeliigid ja osalt ka vanade väeliikide mehhaniseerumine ja moderniseerumine, tunduvad mitte kohanenutena vana sõjaväe organisatsioonis, ning kõigis kaasaegsetes sõjavägedes võib märgata suurt seesmist võitlust nende küsimuste ümber. Ka meie kaitseväge ei saa siin olla erandiks, kuigi ta seni väliselt on püsinud äraootaval seisukohal, jälgides suuremate ja rikkamate otsingute tulemusi.

Kuid see ootamine võib kesta veel üsna kaua: ka suurtes riikides on tehniliste väeliikide organisatsiooni, komplekteerimise, administratiivse ja operatiivse juhtimise j.m.s. küsimused ikka veel katsetamise ajajärgus, ning tõenäoliktult

jäävad sinna veel kauaks — vähemalt nii kauaks, kui olukorrad ükskord ei nõua kiiret otsust. Või kuigi nad ootamatult laheneksid nii või teisiti, siis nende lahenduste ärakasutamisel meie oludes tuleks ehk kulutada mitte vähem vaeva ja aega, kui juba algusest peale küsimust oma olukorras lahendama hakates.

Alljärgnevais ridades püütakse olukorda kirjeldada ühe „tehnilise“ väeliigi kohaselt (vaevalt leidukski kellelgi võimalus tunda korraga kõikide olukordi), kuid mitte tungides üksikasjadesse, vaid ainult jämedamates üldjoontes, mis võiks kaasa aidata küsimuse päevakorda võtmisele konkreetsel kujul muiski väelikes.

Kõnealolevaid väeliike ja nende erinevust jalaväest iseloomustavad üldiselt mõned või kõik järgnevad tegurid:

1) Teenistuse kestvuse erinevus jalaväe omast;

2) väeliigi iseloomust tingitud omapärasused organisatsioonid;

3) suhteliselt rohkearvuline alaline kaader, millest suurem hulk moodustub erialalistel ametikohtadel teenivaist isikuist;

4) suur ja tihti mitmekesine erialaline ettevalmistus ajateenijale, mis teoreetiliselt peaks nõudma kestvat lisaaega selle sooritamiseks;

5) väeliigi omapärast ja tehnilise materjali rohkusest tingitud suur hulk erialalist tööd, milleks veelgi omakord peab jätkuma niikuinii lühikesest teenistusajast;

6) suhteliselt väike paisuvus sõjakorral ja võimatus ise enese poolt rahaaja-aastate kestel ettevalmistada mehi ära kasutada.

(1) Teenistusaja erinevus on tegelikkuses see tagajärg, et paljud teenistuskohused, kel see nii või teisiti võimalik, püüavad pikema teenistusajaga väeligest eemale hoida; et need püüded (kui ei ole muid põhjusi) ka tagajärgi annavad, selgub ajateenijate haridusliste tasemete võrdlusest vastavates väelikes.

(2, 3) Mingi tehnilise väeliigi organisatsioon tihti ei saa kuigi suurel määral kopeerida jalaväe organisatsioonist; vahe esineb peamiselt juhtide ja alluvate arvuliste vahetuste ebamäärasuses, tekib rida omapäraseid erialalisi, ametialalisi, sisekorralisi, distsiplinaarseid, operatiivseid j.m. alluvussuhteid. Kuna jalaväelase ettevalmistus on mõeldav vaid normaalses jalaväe-organisatsioonis, siis selle viimase kunstlik loomine esimese kõrvale on vältimatu, kuid seda ei või pidada küsimuse lahenduseks sõna tõsisemas mõttes.

(4, 5) Peale „üldise ettevalmistuse“ neis väelikes tuleb sooritada erialaline ettevalmistus mitmes harus ja allharus. Olukorra illustreerimiseks olgu toodud näide: — Sõduri teenistusaja kestel ilmub kolm kutset noori ja samuti lahkuvad kolm kutset vanu; seega ajateenijate koosseis normaalselt koosneb kolmest kutses: vanemast, keskmisest ja nooremast. Kui rahuaegset sõjaväge väljaõppe seisukohalt võrrelda kooliga, siis oleks siin tegemist kolme klassiga: noorema, keskmise ja vanema klassiga. Üleviimine järgmise klassi toimuks iga noorte tulekuga, s. o. praeguse korra juures ühekolmandiku teenistusaja järgi, või iga 4 kuni 6 kuu järgi, olenedes teenistuse kestusest. Eeldades, et ettevalmistus tuleb sooritada, ütleme, 5-1 erialal (allharudest rääkimata), siis tekiks 3 korda 5

— 15 õpetamise suhtes erilisel tasemel või erialal olevat gruppi, mida ei saaks käsitleda koos. Juba ainult õppuste organiseerimise seisukohalt see moodustaks tihti jähandamatu ülesande, rääkimata instruktorite-õpetajate hulga ja teistest väeosa seesmise eluga seotud küsimustest.

Mõistagi on see nii vaid teoreetiliselt, näitena. Praktikas esineb rida tegureid, mis olukorda quasi lihtsustavad, kuid teistest küljest kisuvad veelgi rohkem sõlme: lõplikku resultaati on raske defineerida laskumata liialt pikkadesse kirjeldustesse.

Toimkonnad, vahiteenistus, majanduslikud tööd ja siia lisaks veel erialatööd kisuvad vanemad kutsed („klassid“) süstemaatiliselt õppustelt ära, jättes võimalusi vaid katkendlikeks kordamisõppusteks, mille tulemustele on raske midagi rajada. Seega intensiivse õppuse järk sõduri teenistuses piirdub esimese kolmandikuga kogu ajast, s. o. normaalselt 4 kuni 6 kuuga. Rääkimata sellest, et mitte kõik 4- või 6-kuulised järgud meie klimas ei võimalda sooritada kõiki õppusi, on viimasel ajal praktiseeritavad ennetähtaega-vabastamised ja sissekutsete hilinemised sellestki vähesest löviosa äralõrganud (kuni 3 kuud), nii et isegi jalaväes, kus organisatsioon on aluseks kõigele, muuseas ka õppuste organiseerimisele ja kus õppuse sisuline külg on standardiseerunud, sõduri ettevalmistamisega peaks olema raskusi. Kuidas selle juures sooritada erialaline ettevalmistus ja anda ehk üldistki sõjalist ettevalmistust tehnilise väeliigi olukorras, see ongi küsimus, mis tundub lahendust-vajavana.

Siin jäägu kõrvale need, võib olla liiga „kohalikud“ kombinatsioonid ja korraldused, mille abil siiski on võimalik midagi ära teha.

Kuid need kohalikud abinõud on vist kõikjal omas kaaluvas osas ärakasutatud, ning tulemused siiski ei rahulda ka töö sooritajaid endid. Eriti, kui pidada silmas järjest kitsenevaid väljavaateid tulevikku. Ja selle juures näha (võib olla, ekslikult) paljudi võimalusi, mis võiksid olukorda tunduvalt parandada, kuigi vaid kõrgema juhatuse korralduste kaudu.

(6) Ülakirjeldatud teenistuskäigu iseloom üheltpoolt, teiselt poolt nõue, et ajateenistus ka tehniliselt väeliikuis peab andma korralikke, küllalt ettevalmistatud jalaväelasi-reservlasi, tõstavad küsimuse üles veelgi laiemas ulatuses, kui ta seda oleks ainult õppuse teostamise seisukohalt. „Kohapealseil“ puudub ehk tarviline ülevaade selle küsimuse kõigist detailidest, mille tõttu jäägu ta siinkohal pikemalt arutlemata. Selle teguri erilist ja kõiki eelmisi üleskaaluvat, üldist tähtsust tunnevad vist kõik.

Milliseid lahendusi (jällegi vaid esijoones tehniliste väeliikide seisukohalt) paistab olevat neile küsimusile? Kui mitte lahendusi, siis mõttekäike lahenduste ümber.

Meie tänapäev elab „tööjaotuse põhimõtte“ tähe all. See on vältimatu kõigepealt selleks, et mitte alla jääda võistlustes teistega, kuigi ta nõuab juhtimiselt suuri jõupingutusi. Kuid ta annab ka vastavaid tagajärgi ja seda mitmekordselt. Mida varem suudaksime omandada vastava mõtlemis- ja teotsemisviisi kõigis eluavaldusis, muuhulgas (ja esijoones) just sõ-

javäes, seda võistlus- ja võitlusvõimelisemad oleksime.

Meie reservimoodustamise küsimus tundub olevat eeskätt jalaväelaste ettevalmistamise küsimus. Ei oleks siis päris õige neid jalaväelasi septseda kodusel viisil kõigis võimalikes eriväelises, kõige kirjuma erialainstruktorite koosseisu „juhatusel”, kuigi need viimased ise võiksid olla korralikud sõjaväelased ja kuidagiviisi vastuvõetavad jalaväelasedki. Ka mitmekordse jõu- ja ajakuluga ei saavutata siin seda, mis on võimalik saavutada selleks organiseeritud, vastavate abinõudega ja võimalustega varustatud korralikus jalaväe ühikus, kus jalaväelase ettevalmistus on üks ja ainus õppetöö eesmärk.

Jalavägi ise esijoonel peab olema huvitatud oma reservide ettevalmistamisest, ning et rahuldada ka tööjaotuse põhimõtet, peaks see töö teostatama just jalaväe enese poolt — tema enese jaoks. Küsimus peaks ehk pandama teisiti kui seni. Mitte — kuidas eriväelikeks anda sõdurile jalaväelase ettevalmistus — vaid — kuidas teatud osale jalaväelastest anda erialalist ettevalmistust ses või teises tehnilises väeliigis.

Lisaks sellele, kas põllumehest ja kalurist meie ei valmista ette telefoniste, elektrikuid, motoriste j.m.s. sel ajal, kui „lühema teenistuseajaga” väeosades, s. o. jala- j.m.s. väes teenib linnanormehi, kes on juba siirdunud või tulevikus kavatsevad siirduda neile erialadele? Siin oleks tegemist „materjali väärkäsitsemisega”, võib-olla väiksemal, võib-olla suuremal määral.

Meie tänapäev defineerib sõjaväge „relvastatud rahvana”. See idee on saftumas vastolliu tegelikkusega: järjest koomale-tõmmatava aja-teenistusega ja selle sisulise väärtusega. Kas mitte „reservlaste kordamisõppustest” ja kodanikkude erahuvilistest sõja- ja riigikaitseasjanduse harrastusist mitmesuguste organisatsioonide näol tahes-tahtmata ei alga arengut too tulevane süsteem, mis peab andma „relvastatud rahva”? Seda tunnustades reaalse võimalusena, leiduks siitki väga olulisi lahendusteid käesolevale küsimusele. Ka siin võiks küsimus — kui kauaks jääb reservlane väeliigi (tehnilise) arvele — nihutada teisele alusele: „kes reservlastest jäävad tehnilise väe arvele”.

Niisuguses olukorras iga tehniline väeliik peaks oma arvel reservlasi, kes oma elukutse, asukoha, huvi jne. poolest selleks sobivad, perioodiliselt asendades vanu uutega, nii, et üldine arv vastaks sõjaaegsele vajadusele. Isiklik koosseis oleks sel juhul otstarbekohaselt valitud ja tihedamad, kuigi lühiajalised kokkupuuted oma väeosaga soodsamal aastajal (reservlaste kordamisõppused) looksid aluse, millele tugineks väeosa võitlusvalmus.

Neist üldisist mõtetest midagi konkreetsemat välja koorida püüdes, kujuneks tehniliste väeliikide komplekteerimisküsimuse üks võimalikest lahenduskatsetest umbkaudu järgnevaiks:

1. Tehnilised väeliigid viimistlevad oma organisatsiooni alalise kaadri koosseisude abil niisuguseks, mis maksimaalselt rahuldaks nende eneste lahingtegevuse nõudeid. See organisatsioon ja isikkond moodustaksid kindla kondi- ja närvikava, mida täidab ja liigutab perioodiliselt vahelduv ning suurelt osalt käsutusväs olev ajateenijate kontingent.

2. Sõduri ettevalmistuses (õppekavades) tõmmata uus piirjoon, mis eraldaks „üldsõjaväelise ettevalmistuse” — „jalaväe tehnilisest” ettevalmistusest. Esimene oleks määratud kõigile väeliikidele, teine vaid jalaväele, kui väeliigile. Jalaväe tehnilist ettevalmistust muis väeliiges asendaks nende eneste eriala tehniline ettevalmistus.

3. Kogu teenistuskohuslaste kontingent liiguks (üldiselt) jalaväe õppeüksustesse, sealt osaliselt teatud perioodidel ja vastavas koosseisus tehnilistesse väeliikidesse erialalise ettevalmistuse ja praktika saamiseks, ning sealt — reservi, osalt tehnilise väe, osalt jalaväe arvele.

Paratamatult on siin „ridade vahele” jäänud paljudgi üksikasju, veel rohkem uusi kerkivaid küsimusi, ja vaatekohtki pole kuigi „üldine”. Seni kui need küsimused saavad küpseks ja tõusevad konkreetsemalt päevakorda, tuleks tähelepanu pöörata vähemalt mõningaile hädavahendeile, mis ehk küsimuse lahenumiseni aitaksid parandada praegust olukorda. Siin võiks mainida kahte korraldust:

— võtta revideerimisele senised sissekutsete ajad ja nende vahemikud ning võimalust mööda rahuldada neis küsimusis asjastuhvatatud väeliikide õigustatud nõuded; koos sellega võtta kaalumisele praeguste „järeleteenitavate puhkuste” laiendamisvõimalused nii, et ajateenistust võiks sooritada lühemate vahemikkude kaupa, kusjuures need vahemikud kanduksid teenistuse huvides soodsamaile aastaaegadele;

— seni praktiseeritud ennetähtaega vabastamisil asendada vastaval määral „puhkusele-lubamisega” teenistuse kestel, neil aegadel, mis oleksid vastuvõetavamad väeosade õppe- ja muu tegevuse suhtes, kindlaks määrates vaid üldisemad põhinõuded.

F. P.

Teadaanne.

Kontsert-perekonnaõhtu Ohvitseride Keskkogus 25. märtsil s. a.

Ohvitseride Keskkogu juhatus korraldab 25. märtsil s. a. Keskkogu liikmetele ja külalistele järjekorralise kontsert-perekonnaõhtu Keskkogu kasiinos. Kontserdi algus kl. 2100. Pärast kontserti — omavaheline koosviibimine tantsuga.

Kontserdi eeskavas:

1. Avamäng — M. Lüdig.
2. Fantaasia „Hungaria” — B. Leopold. Km. sümfoonia orkester ltn. G. Rederi juhatusel.
3. Romans — P. Tosti.
4. Aaria oop. „Andrea Chenier” — U. Giardano. Rms. Heino Uuli (laul).
5. Réverie — H. Vieuxtemps.
6. Maikellukesed — Guill. Schubert. Rms. V. Tiidemann (viul).
7. Melankoolne valss — G. Darsin. Km. sümfoonia orkester ltn. G. Rederi juhatusel.
8. Rapsodia nr. 2, G-moll — J. Brahms. Rms. H. Ulmann (klaver).
9. Marss Süüdist „Karelia” — J. Sibelius. Km. sümfoonia orkester ltn. G. Rederi juhatusel.

Taktika alalt.**Kolm ülesannet
nooremaile suurtükiväe juhtidele.****1. Kahuriülem tankivastases võitluses.**

Septembrikuu päike näitab oma hari-punktilist seisu, kui patarei tulepositsioonile jõuab. Käsk: — üks kahur seada üles tankivastaseks võitluseks II pat. 3. komp. kaitselõiku; käsk täita järgmise päeva tõusuks.

Täpsa kahuri asukoha valiku paneb patareiülem rühmaülema leint. L. peale, kelle rühmast määratigi kahur.

Umbes veerand tundi pärast käsu saabumist näeme tulepositsioonilt ratsa väljuvat rühmaülemat, suurtükiülemat, esimese paari sõitjat ja rühmaülema hobusemeest.

Rühmaülem kasutab teel aega suurtülile ülesanne selgitamiseks ja omavahelise jutuga värskendab suurtüli teadmisi ja oskust tankivastaseks võitluseks.

Pärast pooletunnist sõitu, jõudes välja oletatava positsiooni raiooni, olid tehtud „klaariks“ sihtpunkti valiku kohad liikuvale märgil ja selle punkti võimalikud variatsioonid, oli tuletatud meelde kahuri lame lendjoone üldkuju, tema kuuemeetrilise haripunkti kõrgusega laskmisel tuhande meetri peale, millisest kaugusest võis alata laskmist; oli kriipsutatud alla selle laskekaugusega paratamata seotud rikošetid, mis võiksid olla eellange juures veel ohtlikud märgile jne.

Peatselt näeme ratsanikke jalastumas puude all ja teekonda jalgsi jätkamas.

Tükati kaunis kaugele metsa üldpiirest ette lükatud noored kuuse ja männi salgad, kui ka maastiku voldid nende all pakuvad soodsaid positsiooni võimalusi ja teevad moondamise kergeks; ka näis juurepääs üldiselt varjatud ja kerge olevat, ainult ühel kohal arvas suurtül sõitjaid sadulast maha

käsitada ja jalastatud liikumist jätkata veo kergendamiseks.

Kahuri asukoht on peatselt valitud, juuresõidu tee valgeks kooritud kепikestega ära märgitud; sahatoe vaiad olid suurtülil tulepositsioonil valmis ja ainsamaks mureks oli veel vaid tarvilik materjal leida rataste alla kahuri pööramise kergendamiseks liivasel pinnal. Kuid siin meelestus suurtülil, et teel oli talle torganud silma lagunenud lauda uks, mille sile külg aitas lahendada küsimust. Valiti valmis kahuri, laskemoona, vaatluspesa ja võimalik eeliku asukoht, võrreldi veel kaarti maastikuga, määrati kindlaks tähtsamate punktide kaugused ning sõit algas tagasi.

Teel sõideti läbi kruusaaugust, kus esimese paari sõitja arvas olevat eelikuasukoha, kui see peaks jääma positsioonile või kutsutakse hiljem kohale. Tagasisõidul vahetati veel mõtteid vaatlusteenistusest, laskemoonast ja tuletati meelde laskereegleid. Pimeduse kattel toodi kahur kohale, viidi läbi kõik tööd ja kui siis päike uuesti tõusis, oli kahur lahinguvalmis.

Möödus mitu tundi põnevat ootust ja väsitavat valve ja vaatlusteenistust, kui alles üheksandal hommikutunnil algas vastane oodatud pealetungi. Tugevale suurtükiväe ettevalmistustulele järgnes vastase kallale tung, kuid tankid ja soomusmasinad ei ilmunud silmapiiril. Vastane jõudis juba kahurist kartetsi mõjuvama tulepiiri; üks raskekuulipilduja seatakse laskevalmis tema silmi all, kuid ikka ei ole oodatud märki. Seisukord muutub iga hetkega tõsisemaks ja kujuneb eriti ohtlikuks paremal pool, kus vastane kiirelt edasi liigub ja kahuri kilbi joonele välja jõuab. Üks ainsam šrapnell

nüüd tiivalt sellele ahelikule lahendaks olukorra ja tõstaks meid seisukorra peremeesteks. Siin, tundes haaramise ohtu ja ähvardavat kahuri kaotust, läkitab suurtül esimesed tervitused aheliku pihta kartetsiga.

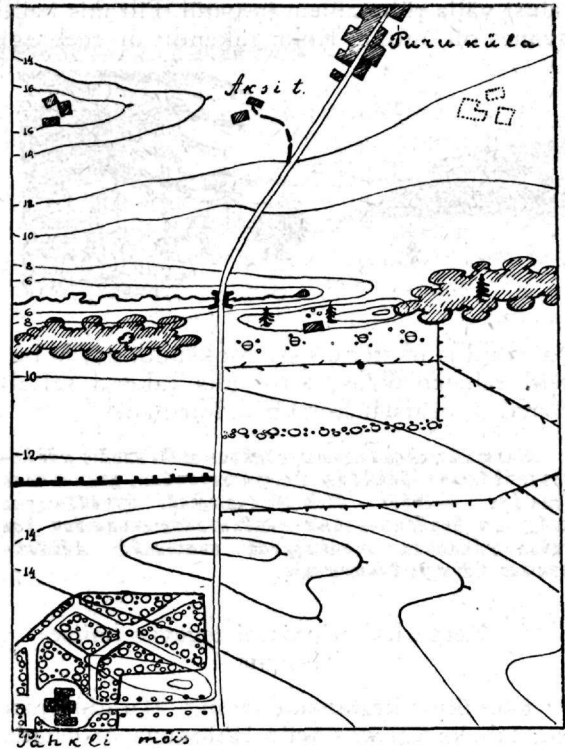
Ahelik tehtud kahjutuks, vahetab mürsu ja avab tule granaadiga kuulipilduja pihta, mille hävitab kolmanda mürsuga.

Kas tegi õieti kahuri ülem?

2. Käsutuskahurirühm lahingutegevuses.

„Ainult mitte hilineda,“ mõtleb sadulasse laskudes ltn. L. ja surub senkelt. „Marssal“ viib teda väljalõppis eemale rühmast (kaks kahurit, kaks kasti), mis jätkab traavis vilunud allohvitseri juhtimisel järeliikumist kuni Pähkli mõisani, et sealt, vähendades allüüri jätkata liikumist maanteel. Sirge tee kaob kiirelt jalge all, kuid sama kiirelt lendavad mõtted ja ta püüab end küsimuselt: „Kes on meist järgmine?!“ Seal meeletub tal ülesanne: „Pataljon on Puru küla all pandud seisma vastase seni karistamata kuulipildurite poolt ning ei saa sealt ilma suurtükiväe abita edasi. Seni õnnestunud pealetung võib nurjuda ja meid võidakse lüüa isegi tagasi vastulöögiga, kui abi ei jõua õigel ajal kohale.“

Arusaamine ülesande tähtsuset toob uut hoogu, uut jõudu, loob uusi mõtteid. Tunneb just kui puuduks veel küllaldane kiirus ja ltn. L. vaatab üle öla järeleõitjaile rühmavanemale ja hobusepoisile ja veendudes nende järele jõudmises, lisab kiirust. Pilg kandub üle maastikule, kaaludes sissekasvanud harjumuse järel tulepositsiooni võimalusi. Vasakul kerkivad silmi ette mahajäetud Pähkli mõisahooned sirge, maanteele välja ulatava, puistestega. Ta mõõdub neist kiiresti ja kindlalt. Ei tõsta ta huvi ka mõisapargi puude vari. Kuid seal! Ees märgib piire kivimüür ja karjamõisa kopli jagab asuniku juureviljaaiast kuusehekk. Ees sulgeb liiku-

miseks tee lagunenu sild. Ta pöörab kõrvale ja peatub lehtpuu all. Siit näeb L. ees suitsevat küla ja tunneb selles antud märki. Ta arutab — siin kusagil peaks nüüd seisma pataljon. — „Siin rühmavana R, me võiks ka „püssid“ üles seada, kuid enne side. Peal Seal tuleb jalamees allohvitser.“ — „Kus asub pataljon?“ — „Seal, hra leitnant, Pähkli võsas vasakul üle tee üks kompani, siin kuusikus paremal teine ja kolmas teise taga põllu ääres kraavis. Meie ei saa edasi, sest Aksi talust otse meie vastas, siit vaevu 200 m, on rasked kuulipildujad, niisama lubjaahju varemeil ja küünis; vasakul meid varitsevad samad relvad!“ — „Võimata! ligi!“ lausub L. ja hüppab sadulast maha. „Kus on patül?“ — „Seal talus!“ näitab kostja käega, ja veel enne kui jutukas allohvitser lõpetada jõudis, kadus hõredate puude vahele L. ja lähenes majale künka taga, kus viibis patül. Paremal kostub kasvav tuli, kuid ees tee suunas on kõik kahtlaselt vaikne. Seal lausub allohvitser rühmavanemale: „Meie mehed haaravad nüüd paremalt teiskordselt juba, kuid...!“ Läheneva kahurirühma kära sumbutab sõnu ja esimese kahuri ülem, nähes takistust lagunud sillas, pöörab paremale teelt rühmavana suunas. Kolm rakendit liiguvad veel alles teel endist suuna, kui algab Aksi talust raskekuulipilduja tärin ja kuulid vilistades ohvreid nõuavad nii numbreist

kui hobustest. Laskmise peale kargasid talust välja rühmaülem ja patül. Pilt mis neile avanes oli õudne: Kolm rakendit on teel segi

paisatud ja üksteise sisse jooksnud, osa hobuseid rabeleb maas; kuid üks rakend seisab eemal ja peatselt kostub kahuripauk.

Loetleda korraldused, mis rühmaülem jättis tegemata, panna kirja kõik käsklused, millega algas juhtimist rühmavanem ja nimetada märgid nende tähtsuse järjekorras.

3. Kerge kahuripatarei tegevus kaitse lahingus.

Koidikust kestab äge lahing. Tundub just kui tahaks vastane selle lahinguga otsustada sõja lõppheitluse või teha vähemalt selleks korraks oma laskemoona ladud tühjaks. Tuli vaatluspunktidest ei ole enam juhitud juba mitmendat tundi, sest vaatlust takistab järjest tihenev suits ja puudub igasugune traatühendus patareiga. Tõkktuled, mis ikka vähe- neva sihiku seadetega visatakse välja, räägivad selget keelt ja on ka veel ainsamad tuled. Taanduva jalaväe üksikud osad on jõudnud tulepositsioonilt nähtavasse piirkonda ja okupeerivad seljandiku patarei ees, jättes väliselt rusuva mulje.

Lõpmata suured on kaotused kõikjal. X patarei olles vaenlase raske suurtükiväe tule all, on kaotanud pihtavuse läbi ühe suurtüki, kaks laskemoona keldrit on lennanud õhku ja meeskonnast tulepositsioonil on rivis vaid patareiülem, kaks suurtüli ja kaheksa numbrit. Laskemoon on lõpul. Kui vastase raskesuurtüki tuli vaibub ja kandub tulepositsioonilt üle kaugemale seljataha, näitab tunniosut 0900.

Mõni minut hiljem avab tule patarei kaitseks üles seatud kuulipilduja paremal tiival ja alustab uut meloodiat, mis järjest kasvab ja millele peatselt seltsib vastase püssi ja kerge kahuri tuli. Neil ohtlikel silmapilkudel jõuab tulepositsioonile patarei habemik ja lahingu-

tes karastatud veltveebel ühes laskemoona vooriga. Ta pilk on murelik kõigest nähtust, kuid kindla sammuga astub patareiülema juurde ja esineb ettekandega oma kohale jõudmisest ja ühe vankri kaotusest ohtlikul teel. Ta suudab vaevu oma ettekannet lõpetada kui tõkktulede vaatleja puuotsast teatab, et patarei lähem vaatluspunkt palub tuld enda pihta.

Järjest kasvav püssi ja kuulipilduja tuli patarei ees olevatest kadaka põõsastest mäeseljandikul sumbutab igasuguse häälekõla ja on arusaadav vaid veel kisa.

Tänuavalduse tunnuseks laskemoona kohaletoomise eest surub patarel kätt veltveebelil, kuid naeratus tardub tema huultel — ta vajub kokku tabatud šrapnellist. Üliinimlikul jõupingutusel suudab ta vaid käe välja sirutada mäeseljandiku suunas, kus meie võime tunda ära jalaväe juhti, kuid sõna kustub ta huultel ja teda ei kuule enam keegi. Järgnevalt näeme veltveebli kutsuvat enda juurde suurtükiülema; meie ei kuule nende kahekõnet, vaid näeme neid mõlemaid lahku jooksvat — veltveebli mäeseljandiku ja suurtükiülema oma suurtüki juurde.

Mida võis veltveebel öelda suurtükiülema ja miks jooksis ta ise seljandiku suunas?

*

Toimetuse määrab kõige kolme siintoodud ülesande paremale lahendajale — „Sõduri“ aasta tellijale auhinnana „Sõduri“ 1931. aasta käigu iluköites.

Lahendused tulevad saata „Sõduri“ toimetusse Tallinn, Toomkooli 7 märgusõnaga „Sõduri“ 11/12 ülesannete lahendus“ hiljemalt 07.04.33. kell 1000-ks.

„Sõduri“ toimetuse.

Taktikalise ülesande lahendused „Ümera üksikeskadron luurel“.

1. Soomusautorühm likvideerib kirde pool Loodi as., üksiku puhma juures asuva rk.

Aeglaselt lähenes kahuriauto „Kõu“ Loodi as. — Hendriku as. teeristile, temale järgnes kuulipildujatega varustatud „Pikker“. „Kõu“ pööras Loodi as. teele ja avas kahuritule selgesti nähtava puhma pihta. „Bumm, bumm, bumm“ sülitas kiirtuld kahur. Granaadid langesid puhma ümber, lõhkesid heleda välguna ja paiskasid mulda taeva poole.

Samal ajal „Pikker“, liikudes edasi-tagasi Loodi kõrtsi ja Linsi metsatukkade vahelisel teosal, toetas kuulipildujatulega oma sõsarautot. „Kõu“ jõudis purustatud silla ette ja temalt umbes 200 m kauguselt lastud granaat tabas otse puhmast. „Huraa! Pihta andsin, näe jooksevad!“ hõiskas sihtur.

Ja tõesti — väljal võis näha jooksmas kogusid ja seni tulistanud vaenlase kuulipilduja vaikus. „Pikker“ jälitas oma kuulipildujate tulega põgenejaid: nii mitmedki neist langesid.

Ratturirühma edasilikumist segav rk oli likvideeritud!

2. Ratturirühm vallutab Paistu maantee-sõlme.

Jõudnud Linsi talu juurde ja ära kuulnud ratsapiilkonna nr. 2 ülema, allohvitser Hakkaja, ettekande, eskadroniülem käskis ratturirühmal alata Linsi, Muri ja Tõemikse suunas kallaletungi Paistu

maantee-sõlmele, soomusautodel aga — sisse sõita Paistusse ja toetada rattuneid.

Kiiresti paiskusid ratturid Linsi metsatukas lahingukorda, jättes rattad samanimelise talu juurde. Hoogsate hüpetega lähenevad nad Muri talule. Lühema tuleettevalmistuse järele vahva rühm ründas Tõemikset. Samal ajal soomusautod tulistasid segadusse sattunud vaenlast. Mustad ei suutnud vastu pidada ja algasid korratud taandumist. Üksikud neist suutsid läbi pääseda Aidu peale, kuna enamik oli sunnitud taanduma Tõrva maantee suunas.

— „Hüva“, mõtles kpt. Raudna, — „küll juba ltn. Kõvamees Moksi juures hoolitseb Tõrva suunas taanduvate mustade lõpliku likvideerimise eest.“

Eskadroni südamik jätkas liikumist Aidu as. suunas.

3. Eskadroniülem kindlustab pealetungi-grupi seljatagust.

Pealetungigrupi seljataguse kindlustamiseks kapten Raudna jättis ühe ratturijao Muri talu raiooni, tehes jaole ülesandeks valvata Verseki suunda.

4. Loodi jaama raionis asuva luurejao ülem sulgeb vaenlasele juurdepääsu jaamale.

Nagu pärast selgus, oli Loodi jaama raionis teotsev luurejagu, vaenlase üldise taandumise algades, metsaservalt tulega sulgenud juurdepääsu jaamale.

Õhu- ja gaasikaitse alalt.

Õhusõja küsimusi.

Kaunis laialdaselt arvatakse, et õhurelv tulevikusõjas omab õige suure tähenduse, mõnede arust isegi peaaegu otsustava, milliseid mõtteid avaldas hiljuti ka endine Saksa sõjaminister kindral Gröner. Erimaade asjatundjad käsitlevad õhusõja küsimust sageli, ja seepärast ei ole meilgi huvituseta mitmekesiste vaadetega ja seisukohtadega tutvuneda.

Eeskätt äratav tähelepanu vene sõjaskirjaniku N. Okovalkoffi brošüür õhुरूnnakute kohta.

Rügement on rännakul — kirjutab Okovalkoff — rindele, et astuda võitlusse. Korraga kostab häire: „Lennukid!“ — Sõdurid eemalduvad kiiresti teelt ja püüavad end puude taha ning kraavidesse peita. Vaenlase lennukid pööravad kõrvale ja lähevad ära. Rügement marsib edasi. Kuid äkki ilmub lähema metsa kohale lennukite eskadrill, ja pommid langevad ootamatult marssikolooni pihta. Suure vaevaga õnnestub õhukaitse kuulipildujail saata mõned kuulid kaduvale vaenlasele järele. Paar

tundi hiljem kordub õhurünnak. Tagajärjekes on, et rügement ei ole nende äkiliste ja arvestamata kahjude järele suuteline täitma oma ülesannet.

Väerinde osa tankid, õnnestunud rünnaku järele, on teel koondamispunkti, et saada uusi ülesandeid. Vaenlase luurelenk avastab nende liiklemise, ja üsna äkki rünnatakse neid väikesest kõrgusest pommituslennukite poolt. Tankid ei saa jätkuvalt rünnakust osa võtta.

Hävituseskadrilli aerodroom. Lennukid on rünnaklennu järgi äsja maandunud. Mehaanikud on parajasti lennukeid läbivaatamas või angaaridesse tõmbamas. Ekspeditsioonid ja laduruumid ning nende ümbruses kihab elav tegevus, et järgmise päeva ülesannetele valmistuda. — „Õhuohu häire!“ — Vaenlase lennukid! — Häiresireenid on vaevalt vaikinud, kui pommid lõhkevad. Vähem kui minuti kestes on vaenlase lennukid lähedase linna majade taha kadunud. Aga rünnak on jäljed järele jätnud: kolm lennukit ja üks angaar on purustatud, lennukiväli on täis pommiäike ja nendest hoovab sinepigaasi laine üle välja. Homseks määratud tegevus tuleb ära muuta, sest on tarvis kõrvaldada väljalt gaas, täita pommiäikud ja parandada vead. Kallis päev on kadunud.

Nõnda töötab rünnakeskadrill, ütleb vene sõjakirjanik. Nagu röövlind laskub ta väkkiirelt oma saagi kallale, üllatades madalalt kõrguselt, ja tabab jalaväge, kahuriväge, tanke, lennujaamu — üldse kõiki selliseid sihte, mida kerge kahjustada pommidega, kuulipildujatega ja gaasiga.

Juba 1918. aastal kasutati lennukeid kaunis laialdaselt rünnakuiks. Nõnda koondasid prantslased tähendatud aastal Marne pealetungil 43 aerodroomi lennukid ründamiseks ühes maavägedega. Samal aastal kasutasid sakslased Cambrais' juures ühel ainsal rünnakul 16 rünnakdivisjoni, kokku 160 lennukiga.

Samuti tarvitati vene kodusõjas mõlemal pool lennukeid võitluses maavägedega. Autori arust takistas ka Vene-Poola sõjas poolakate edasitungi Minski suunas vene lennukite õnnestunud rünnak poola ratsaväe vastu.

Selliseiks rünnakuiks vajatakse erilisi lennukeid ja madallennuks (10—25 meetrit) erilisel väljaõpetatud meeskonda ning erilist relvastust.

Mis puutub rünnaklennu ülesannetesse, siis on sel lennul suured eeldused tulla otsustavalt kasutusse sõja esimesil päevil, mil sünnib mobiliseerimine ja koondumine —

nagu peale muu näitasid suured itaalia õhuanõvrid.

Et võida teostada rünnak vaenlase mobiliseerimise ja koondumise keskuste vastu — ütleb Okovalkoff — on tarvis omada tegevusevabadust. Seeläbi saab õhulaev oma tervikus kaks ülesannet: võita ülevõim õhus — olgu isegi ajutiseks — ja võimatuks teha või vähemalt raskendada mobilisatsiooniteostamist.

Esimese ülesande täidesaamiseks — ülevõimu võitmises õhus — peab rünnaklend sündima koostöös hävituslennuga, mis peale muu peab kaitsma rünnaklennu tema kallale tungil vaenlase aerodroomele.

Teine ülesanne — mobilisatsiooni võimatuks tegemine või raskendamine — pannakse peamiselt pommituslennukite peale. Kuid selliste ülesannete teostamiseks tuleb kasutada ka rünnaklennukeid vaenlase õhukaitse korralduste, nagu kahuripositsiooni, helgheitjate, teatepostide j.n.e. hävitamiseks. Operatsiooni järgmisel astmel — kui sõdijatel maa või mereväed hakkavad teineteisega kokku puutuma — muutub rünnaklennukite ülesanne veel tähtsamaks, kuna nad peavad ründama vastase peajõudusid ja sageli tungima vaenlase aerodroomele kallale, eriti kui hävituseskadrillil on hajunud grupeerimine. Kui vaenlane katsub teha dessanti, peab rünnakeskadrill juba maale tulnud vastast, samuti ka dessandipaates olevaid väeosi, ründama, kuna pommituslennukid samal ajal pommitavad veo- ja sõjalaevu.

Kui viimaks maa peajõud on vastastikku tegevusse jõudnud, tuleb rünnakõhurelva kasutada vastase reservide juurdetoomise takistamiseks, operatsioonide raskendamiseks, rünnakute toimepanekuks lahinguväljal, üldse, pidada vastast alati tegelemises.

Kokkuvõetult on rünnaklennukite tegevuse sihiks:

- a) rinde taga: peakorter, transpordid, koondamiskohad, etapijaamad (viimased ühistöös pommituslennukitega), ladud ja tagavarad, suurtükipargid, aerodroomid, väeosad;
- b) rindel: reservid, staabid, vaatepunktid (kohad), kahurid (eriti, kui nad positsiooni vahetavad), tankid, motoriseeritud väeosad, ratsavägi, taganevad väeosad.

Rünnaklennukid teostavad oma ülesandeid tihedas koostöös maa väeosadega. Siit järgneb, et nad peavad opereerima kaua eelasuvaist aerodroomest, millest suurem osa on väga väikesed, puudulikud ja lühikesed jooksumaa. Seepärast on tähtsamaks

nõudeks, et rünnaklennuk oleks lühikese jooksuga startimisel kui ka maandumisel. Edasi on tähtsad — silmas pidades vähest kõrgust, millisel tuleb tegeleda — suur kiirus, kergus, suur tüüride tundelikkus ja manövrivõime. Eriti vajalikud on kiired ja järsud pöörded. Peale selle peavad lennuki elulised osad olema kaitstud, eriti meeskonnasukohad ja bensiini anumad. Need nõuded käivad teineteisele risti vastu ja sellega on seletatav, kui raske on valmistada head rünnaklennukit. Okovalkoff kinnitab, et Venemaa igatahes omab seks otstarbekas kohased lennukid.

Kuna rünnaklennukid tegelevad peamiselt elavate märkide vastu, peetakse kplselliste lennukite pearelvaks, ja Venemaal on siin tarvitusel tüüp PB—I (kinnised) ja DA—I (liikuvad), 6,72 mm kaliibriga ja tulekiirusega 600 pauku minutis. Okovalkoff aga leiab, et kohaseimaks relvaks oleks kerge, 10 kg pomm. Aerodroomide, angaariide, ladude j.n.e. vastu on mõjuvaimad 50 kg-sed pommid.

Mis puutub gaasipommesse, soovib autor kerge pommide tarvitamist, mis on suhtelisel kaaluga, raskemaist pommest mõjuvamad. Nii võib 8 kg pomm katta gaasiga pindala 300—350 ruutmeetri ulatuses, 16 kg pomm — 400 m ulatuses ja 32 kg pomm vaid 500 m ulatuses.

Tulistamisel sünkroniseeritud kuulipildujaga võib lennuk lauglemisel, kui lauglemise nurk ei ole liiga suur, katta 100 m pindala. Kui siis õnnestub kahe kuulipildujaga anda 200 lasku, tuleb iga m peale 2 kuuli, millest jätkub näiteks, et viia rännakul olev kahurigrupp võitluseseisukorrast välja, juhtides tuli hobuste pihta.

Kui oletada, et lennukile on paigutatud kaks kuulipildujat 3,5 meetri kaugusele teineteisest (tiibadele väljapoole propellerivälja) ja kuulipilduja tulekiirus on 600 lasku minutis (10 lasku sekundis) ja küljahajuvus 2 meetrit ning lennuki kiirus 40 m/sek., siis suudavad mõlemad kuulipildujad oma tulega katta pindala $40 \times 5\frac{1}{2} = 220$ m. See vastab ühele projektilile iga üheteistkümmel m kohta. Sellisel tulel on küll vaevalt suur aineeline mõju, aga võib ometi vähendada väeosa vastupanuvõimet ja takistada tema edasitungi. Turelli kuulipildujat võidakse kahel viisil kasutada.

Laskur võib lennuki lennu ajal piki sihti anda tuld vahetpidamata ja ühtlaselt. Kui turelli kuulipilduja teeb minutis 400 lasku, tuleb sekundi kohta umbes 14 lasku. Kui lennuki kiirus on 50 meetrit sekundis,

tuleb iga kolmanda või neljanda meetri kohta piki sihti üks tabamine.

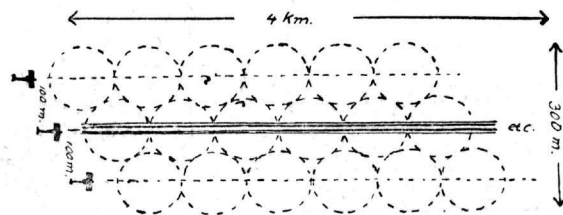
Kuid siin peab tähendama, et vene autor võtab turelli kuulipilduja tarvis liiga madala tulekiiruse. Colt näiteks teeb 1200 lasku minutis, nii et tuleks iga meetri kohta üks tabamine. Kui aga lennuk on varustatud kahe paaritatud kuulipildujaga, tuleb kaks kuuli meetri kohta.

Teine meetod turelli kuulipildujaga tuleandmisel seisab selles, et lastakse lühikesis seeriais (2—4 lasku); see laskeviis on märksa raskem käsitleda.

Nii siis ei too ka turelli kuulipilduja tuli suuremaid kahjusid. Lennuki kuulipilduja tule tihedus on liiga väike ja ta ei ole alati küllalt niitev. Et vaenlasele tõsiselt kahju valmistada, tuleb seepärast võtta tarvitusele hulk lennukeid, mille läbi aga riskitakse ka ise saada suuri kahjusid. Okovalkoff arvab seepärast, et kuulipildujatuld peab tarvitatama ainult suurte väeosade vastu kitsas kohas, või ka juba nõrgendatud või korratusse sattunud vägede vastu.

Pommipildumise kohta seletab vene autor järgmist:

Oletame, et $3\frac{1}{2}$ —4 kilomeetri sügavune rännakkolonn on avastanud vaenlase lennukid üks minut enne rünnaku toimumist. Kolonn püüab nii ruttu kui võimalik hajuda. Kui oletada, et väljavarustuses jalaväelane ei suuda minuti kestes liikuda kaugemale kui 150 m, siis saame kolonni laiuse $2 \times 150 = 300$ m ja sügavuse $3\frac{1}{2}$ —4 km. Kui

3 lennukigrupi pommiviske sihtpiirkond.
(Iga lennuk: 40 pommi à 10 kg.)

edasi, oletada, et 10 kg pommi mõju ulatub 50 m igas suunas, tuleb, et saavutada ühtlane kildude jaotus sihi kogu pikkusel, visata 40 pommi, üks pomm iga saja meetri peale. Kui lennukil on 50 m/sek. kiirus, tuleb visata üks pomm igal teisel sekundil. Et ühtlasi saavutada ühetasane kildude jaotus ka laiusel, tuleb rünnak toime panna vähemalt kolme lennukiga.

Kui viimaks võtta arvesse lõhkepommide suurt kildemõju (10 kg pomm annab 300—600 kildu, nõnda siis ülaloleva näite alusel

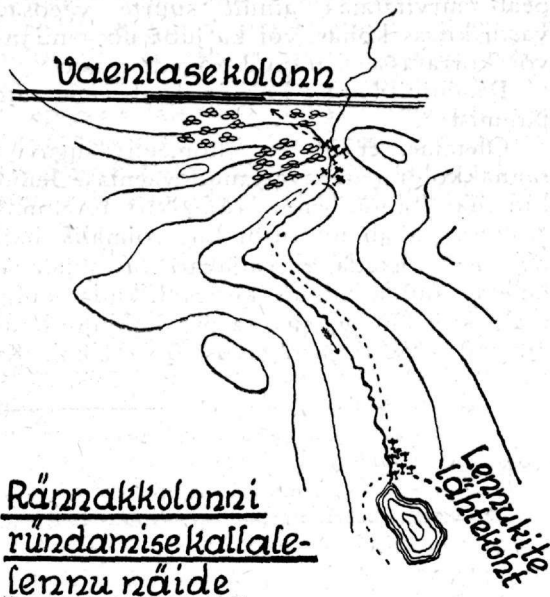
kolm lennukit 30.000—72.000 kildu), ei jää kahtlust, et väikesest kõrgusest toimepandud pommirünnak annab häid tagajärgi.

Rünnaklennu taktika suhtes käsitleb Okovalkoff vaid tegelemist väeosa vastu, ja oletab, et vaenlase jõud, formatsioon ja asukoht on lennukitele teatatud luurelennukite või maavägede poolt.

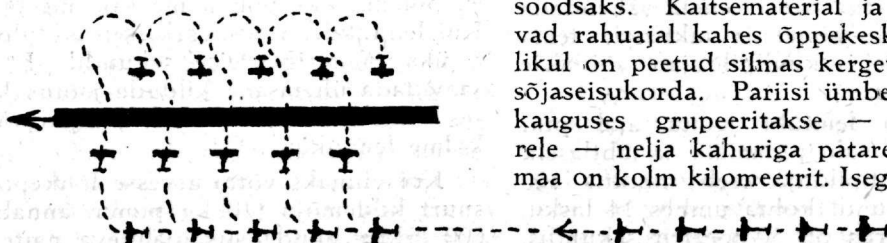
Sel viisil saadud teadete alusel määrab rünnakeskdrilli juht kindlaks:

- lennukite arvu, mis lähevad ründama,
- pommide arvu ja laadi, millega lennukid varustatakse,
- kas tuleb rünnata mitu korda või piiriduda vaid ühe ülelennuga.

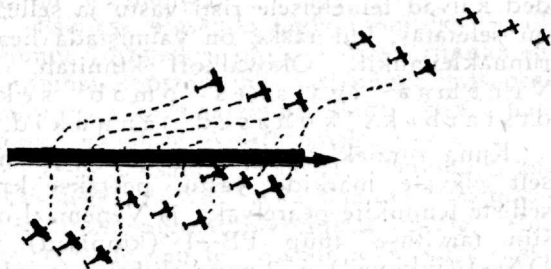
Peale selle tuleb kindlaks määrata, kuidas tarvis varjatult lennata, et rünnak oleks võimalikult üllatuslik. Sihi kindlasti äratundmiseks, kallalelendamiseks ja rünnaku juhatamiseks soovib autor tarvitada erilist juhikava.

Rünnaku õnnestumise põhieelduseks on tema üllatuslikkus. Üllatuslikkust võidakse saavutada kavalise kallalelennu teel ja kõigepealt seeläbi, et rünnak sünnib väikesest kõrgusest. Päike tuleb ründamisel jätta võimalikult selja taha.

Rünnak võidakse teostada piki rünnakolonni või ka põiki rünnakusuunda. Viimasel rünnakuviisil on see hea külg, et kogu kolonn satub ründe alla ühe korraga. Selisel juhul on sageli otstarbekohane, et rünnakeskdrill suundub sihile väikese nurga all, mille läbi teda võidakse hõlpsamini koos hoida ja saab pärast kergemini üle sihi pöörduda.

Mis puutub kõrgusse, siis võidakse, kui sihil väike ulatus, rünnata teda sünhroniseeritud kuulipildujatega pikees. Tuleandmine võib sellisel juhul algada 400—500 m kõrgusel.

Ründamisel moraalselt nõrka vastast, näiteks jalaväe osa taganemisel, on kõige kohasem tarvitada turelli kuulipildujaid ja lennata piki kolonni madalas kõrguses.

Pommiviskamisel tuleb hoiduda 100—200 meetri kõrgusel, et mitte ise saada tabatud kildudest. Ainult soomustatud lennukid võivad pilduda pomme madalamast. Kohe pärast pommide viskamist tuleb rünnakut korrata madalast kõrgusest tuleandmisega turelli kuulipildujaist.

Märgi juurest eemaldumine peab sündima sama kiiresti nagu juurdelend. Lennukid peavad kaduma üllatuslikult madalas kõrguses, kasutades, nii palju kui võimalik, maastikku enda kaitseks.

Pariisi õhukaitse korralduse kavast kõneleb Jean Quatremaire ajakirjas „Vu“. Kuna autor arvatakse saavat sõja puhul Pariisi õhukaitse inspektoriks, siis väärneb artikkel tähelepanu, eriti kus sama küsimus on tähtis igale suuremale keskusele kõikjal. Pariisi peetakse ümbritsevate kõrgendikkude tõttu õhukaitse seisukohalt soodsaks. Kaitsematerjal ja väeosad seisavad rahuajal kahes õppekeskuses, mille vahel on peetud silmas kergest võimist asuda sõjaseisukorda. Pariisi ümber 10 kilomeetri kauguses grupeeritakse — selle kava järelle — nelja kahuriga patareid, mille vahemaa on kolm kilomeetrit. Isegi kui kahurid ei

kuulu moodsamate hulka, omab see kaitsejoon ometi suure tulejõu. Iseküsimus on, kas nende kahurite mürsud on küllalt mõjuvad 4000—6000 meetri kõrgusel, millisel nüüdisaja pommituslennukid lendavad.

20 kilomeetrit esimesest kaitsevööst eemal korraldatakse teine sarnane, millel patareid seisavad 5-kilomeetriliste vahemaadega. Ka siin peaks tulejõud olema küllalt tugev.

Mõlemate vööde ette paigutatakse teatepostid, vastavate kuuldeaparaatidega, kuna need olevat suutelised andma patareidele laskmiseks tarvilised andmed, enne kui vaenlase lennukid ilmuvad nähtavale.

Loomulik, et sellised kaitsevööd vajavad väga palju materjali. Üksi helgiheitjad arvatakse nõudvat hiiglasummasid, ja siiski jääb küsitavaks, kui otstarbekohane säärane õhukaitsekorraldus on, kuigi öeldakse, et tulistamisel pukseeritavat sihteset on tabamisi olnud 10 hulgast 8, misjuures laskmine sündis ainult teadetepostide andmeil.

Tähendatud artikkel kutsus esile samas ajakirjas teisigi mõtteavaldusi.

Nõnda seletab kpt. René Fonck, kes võttis Maailmasõjast lendurina osa, et praegune õhukaitse olevat puudulik. Ohutõke ei kõlbavat, sest ta ei suutvat takistada rünnakut, mis sünnib kõrgemal kui 4500 m. Kahurite ja hävituslennukeiga — ütleb kpt. Fonck — võidakse küll organiseerida üsna mõjuvat kaitse päeval, aga vaevalt pimedas. Eriti hävituslennukid satuvad öösel vaid juhuslikult vaenlase peale. Selle vastu aga arvatakse teiselt poolt, et pommituslennukite tugev relvastus teeb just päeval hävituslennukite mõju küsitavaks, kuna öösel nende väljavaated võivad olla hästi soodsamad, sest et vaenlase lennukid võidakse valgustada helgiheitjatega.

Edasi tähendab Fonck, et nüüdne õhukaitse nõuab suurt personaali ja palju materjali ning tuleb suhteliselt oma mõjule liiga kallis.

Kahtlemata on õhukaitse kallis asi. Millist tagajärge ta aga tõsielus annaks, on ometi veidi raske kindlamini öelda.

Hävituslennuki suurimaks puuduseks on

praegu tema pimedus ja osalt ka kuulipilduja nõrk mõju.

Fonck soovitab varustada hävituslennukeid helgiheitjatega, mis võimaldab vaenlast ka pimedas näha ja tulistada. Iseendast on see huvitav mõte, mille teostamise võimalus selgub loomulikult vastavai katseil.

Võiks ju tekkida küsimus: kas aitab hävituslennuki helgiheitja vaenlast leida?

Maalt juhitakse vaenlase lennukile mitme helgiheitja valgus kuuldeaparaadi abil, ja siis harilikult leitakse lennuk üles. Siin aga on tegevuses üksainuke helgiheitja ilma mingi muu abinõuta. Ainukeseks hüveks on küll, et hävituslennuk asub vaenlasele palju lähemal kui maa helgiheitjad, ja seepärast võib hävituslennuki helgiheitja valgustada suhteliselt suure piirkonna.

Lennuki kuulipildujate nõrka mõju tahetakse kaotada tugevamate relvade tarvitusele võtmise läbi. Selles sihis töötatakse juba pikemat aega, kuid tagajärjed ei ole seni saanud rahuldavad. Erilist raskust valmistab sihtimine ja liig suur hajuvus. Fonck arvab, oleks võimalik korraldada, et sihtimine järgneks automaatselt helgiheitja valgusele.

Viimaks seletab Fonck, kuidas oleks võimalik kaitsta teatud kohta ainult sel viisil varustatud hävituslennukeiga, kusjuures hävituslennukid peavad viibima õhus mitmes kõrguses, kuidagi spiraali kujuliselt. Pariisi võiks kaitsta 80 hävituslennukiga, kuid reservis peab siis olema 160 lennukit. Nende kõigi muretsemine läheks maksma 25 miljonit krooni ja aastane ülalpidu umbes pool sellest summast.

Kõneldakse, et marssal Pétain, Prantsuse õhukaitse inspektor, olevat selle kava heaks kiitnud. Kuid ometi jääb esiotse terve rida küsimusi lahtiseks. Näiteks, võib olla osutub kergete helgiheitjate paigutamine hävituslennukeile tõesti otstarbekohaseks. Kuid võib olla on helgiheitjad, mis peale muu lennuki koormat suurendavad, vaid kahjuks ja teevad oma valguse läbi pommituslennukite relvadele hõlpsamaks neid tabada. Katsetamised ja kogemused võivad neisse küsimusisse enam selgitust tuua.

Tähelepanuks väeosadele ja asutistele!

„Sõduri“ tellimise raha tasumise hõlbustamiseks palume raha sissemaksta kohalikku Eesti Panga osakonda ülekanndmiseks „Sõduri“ jooksvale arvele

Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 643.

Mereväe alalt.

Soome merekaitse probleem ja selle lahendus. *)

Tartu rahu allakirjutamise ajaks Venemaaga 14. okt. 1920. a. Soome kaitsejõud koosnesid: maasõjaväest (armeest), mis loodud ja organiseeritud sõjaolukorras, rannasuurtükiväest, mis asutatud Venemaa poolt sootu teises olukorras, kui see, mis oli käesoleval antud hetkel, ja laevastikust, mis koosnes mõningaist vananenuist suurtüki- ja miinilaevadest, mis venelastelt jäänud Soome sadamatesse ja mis ajajooksul olid varustatud rannakaitse vajaduste kohaselt.

Kogu kaitsekorraldus omas mitmekesise ja rütmilise iseloomu ja oli mitte küllalt rahuldav, eriti rannakaitse suhtes.

I. Esimesi katseid merekaitse loomiseks.

Omas eelarvekavas 1921. aastaks valitsus esmakordselt esines oma „laevastiku programmi“ga, mis nägi ette 4 hävitaja, 8 miinilaeva, 30 mootor-torpeedopaadi, 4 allveepaadi, ja ühe emalaeva ning 12 suurtükilaeva ehituse. Kavatsesi need laevad valmistada 6 aasta jooksul, kusjuures kulud olid kalkuleeritud 560 miljonile Soome margale. Kuid valitsuse ettepanek ei leidnud eduskunna pooldamist ja majanduslikel kaalutlustel ettenähtud summad kustutati eelarvest.

1922. a. organiseeriti „Suur rannakaitse komitee“. See koosnes erandlikult ohvitseridest eri-väelikeidest kindral Engel'iga eesotsas. Komiteele oli tehtud ülesandeks väljatöötada kindel rannakaitse kava ja ära määrata organisatsiooni peaajooned, järgneva arengu ning tegevuse ülesanded ja teed niihästi kindlustuste kui ka rannakaitse ujuvate abinõude suhtes.

Samal aastal komitee esitas üsna laialdase esitise. Seal väideti, et suuremõdulise laevaehitusprogrammi teostamine ei vasta Soome majanduslikule võimalusele. Järelikult, ta peaks loobuma Soomelahe valitsemise mõttest. Soome peaks oma jõu koondama oma ranna kindlustamisele eriti lõunas ja ta peaks rahulduma, kui suudaks saavutada täieliku ülivõimu omis skäärides. Selle saavutamiseks on vaja komitee arvates ärakasutada võrdlemisi odavamad kaitsevahendid, nii kui rannapatareid, miinid, miinilaevad ja vähema tonnažiga allveelaevad, suurtükilaevad ja hästi väljaarendatud lennuvägi. Merekindlused soovitati alles hoida, umbes samal kujul, kui nad olid jäetud venelastelt. Komitee poolt ettepanud laevaehituse kava nägi ette 6 suurtükilaeva, 6 hävitaja, 16 allveelaeva ja 48 torpeedopaadi ehitamise, peale õppe-, abi- ja muude laevade. Komitee arvates mainitud laevade arv igas klassis oleks vajalik igas olukorras ja sellele vastavalt komitee töötas välja 10-aastase laevaehituse kava, mis nägi ette

4 suurtükilaeva, 6 hävitaja ja 6 allveelaeva ehitamise. Helsingi oli kavatsatud laevastiku peabaasiks, kuna piki rannikut oli kavatsatud teisigi tugipunkte, kus laevastikul oleks remondi-, varustuse- ja muu sarnase võimalusi.

Komitee kava oli välja töötatud kahes variandis: üks üldise kulusummaga 3402 milj. ja teine 1988 milj. Smk. Valitsus siiski jõudis otsusele, et mõlemad variandid ei vasta maa majanduslikule kandjõule.

Eitava tulemuse järeldusena kaitseministeerium teatas, et ta kavatseb esineda eduskunnas ettepanekuga summade assigneerimiseks kindlustuste ehitamiseks piirile ja piki rannikut ning selle järgi välja töötada laevastiku ehitamise kava, mis vastaks maa kandjõule. Kindral Engel selle juures seletas, et suurem kava põhjenes eranditult vaid kaitse nõuetele, mille tõttu oligi välja töötatud teine enam piiratud variant, mis oli kooskõlastatud nii majanduslike kui ka sõjaliste nõuetele.

Kindrali arvates pidi määratama uus komitee, kes, võttes aluseks kindlad valitsuse poolt äranäidatud majanduslikud raamid, töötaks välja kava, mis rajaneks rannakaitse komitee poolt kogutud andmetele. Valitsus tõesti määraski sarnase komitee („sõjaliste eriteadlaste komitee“) koosseisus: laevastiku juhataja, kindralstaabi ülem, kaks I järgu kaptenit ja üks major. See komitee esitas 1923. a. laevaehituskava projekti, mis oli kalkuleeritud valitsuselt määratud summale, ning 1924. a. valitsus esines eduskunnas seaduseelnõuga laevastiku ehitamiseks „sõjaliste eriteadlaste komitee“ ettepaneku alusel.

Selle eelnõu motiveeringus (seletuskirjas) tähendati muu seas, et: „ühaks elulisemaks tingimuseks maa iseseisvusele on laevastiku ehitamine, milline suudaks teostada riigi kui ka selle erapooletuse kaitset sõja korral.“ Kava nägi ette 6 aasta kestel 3 suurtükilaeva (à 3000 tn 21 cm suurtükidega), 2 hävitaja, 6 allveelaeva (2 vähemat ja 4 suuremat), 30 torpeedopaadi, 1 õppelaeva, ühe emalaeva ja 2 miinipanija ehitamise ning mereside postide loomise.

Kulud olid kalkuleeritud 520 miljonile Smk.

1925. a. eelarvesse siiski ei võetud esimesi assigneerimisi uue laevastiku jaoks, kuna peeti soovitatavaks enne jõuda selgusele, kuidas kulude üldsumma ära jaotada laevastiku, rannakindlustuste ja maaväe vahel. Selle küsimuse arutamisel oli töötamas juba 1923. a. novembris määratud „Kaitse revideerimise“ komitee, milline ei olnud oma tööd lõpetanud. Selle komitee töö lõpu ootel valitsuse lühendatud laevaehituse programm eduskunnas lükati edasi 1925. aastaks, mis nägi ette 2 soomustatud suurtükilaeva, 4 allveelaeva, 1 õppelaeva ja 4 torpeedopaadi ehituse.

II. Kaitse revideerimine.

1923. a. novembris valitsus määras komitee, millele tehti ülesandeks:

*) Kirjutise algallikaks on Norra meresõja-asjanduse ajakiri „Norsk Tidsskrift for sjøvesen“ nr. 4 — 1931, kuid tõlge on tehtud „Morskoi Sbornik'u“ nr. 6 — 1931. a. vastavast artiklist, mis ajakirja toimetuse märkuse kohaselt on tõlgitud mainitud norrakeelse ajakirja kirjutisest.

1) revideerida olemasoleva kaitsesüsteemi kõlbavust ja 2) juhul, kui leitakse seks vajadus, välja töötada uue süsteemi kava.

Selle juures pidi arvestatama niihästi riigi majanduslikke võimalusi kui ka küsimuse sõjalist külge. See komitee, mida nimetati „Kaitse revideerimise komiteeks“, oli segakoosseisuga, koosnedes 9 kodanlisest ja sajaväelaseist — liikmest, rektor Hornborg'iga eesistujana.

Oma töö käigus komitee otsustas luua ekspertide komisjoni 7-st briti ohvitserist (2 mereväeohvitseri, 2 rannasuurtükiväe ohvitseri, 2 lennukiväe ohvitseri ja 1 väljasuurtükiväe kindral eesistujana), milline abistas suurel määral komitee tegevust määruste kavade koostamise suhtes rannakaitse ja õhujõudude alal. Oma otsuse komitee esitas jaanuaris 1926. a.

Komitee püüdis sellele, et tema projekt sisendaks Soome rahvale usalduse ettepanemise kaitsesüsteemi kindluse ja venaks teda rahaliste kulutuste vältimatuses, mis olid vajalikud kava elluviimiseks. Selle eesmärgi saavutamiseks komitee tõstis üles Soome kaitseküsimuse kogu ta ulatuses ning arutas läbi nii sõjapolitilise kui ka sõjageograafilise seisukorra, kaitse ülesanded ning mitmesuguste relvliikide koosseisude, relvastuse ja kasutamise põhiprintsiibid. Nendest andmetest väljudes komitee määras ära maa-, mere- ja õhukaitse arvulise suuruse, organisatsiooni ja maksumuse.

Soome sõjapolitiline olukord.

Komitee arvates, riigil tuleb arvestada järgmist:

1. Erapooletuse rikkumist, mida võib oodata igalt Läänemerel sõdivalt riigilt.

2. Ainult Venemaa poolt on oodata sarnast erapooletuse rikkumist, mis sisaldaks eneses vahetut hädaohtu Soome iseseisvusele.

3. Venemaa on kahtlemata tugevaim neist riigist, kellega teoreetiliselt Soomel võiks tekkida tõsine konflikt.

4. Soome peab arvestama Venemaa võimalikke katseid tema taas-vallutamiseks.

5. Soome, temale kallaletungi puhul, peab olema kõigis olukordades võimeline omal jõul tagasi lööma vähemalt esimese löögi.

Kaitse ülesanded. Vastavalt ülaltoodule kaitse ülesanded peavad olema:

1. Takistada või tunduvalt tõkestada vaenlast saavutamast Soome erapooletuse rikkumise-ga taotletavaid eesmäärke.

2. Moodustada enesest nii suurt tegurit, et sõdivad pooled väga vähe kalduks rikkuma Soome erapooletust ja tema territooriumi puutumast.

3. Juba oma olemasolu faktiga tekitada tõenäolikus vaenlases kahtlust kallaletungi tasuvuse kohta, võrreldes ohvrite ja kuludega, mis on seotud sõjaga.

4. Tagasi lüüa kallaletungi, kui see siiski teostuks; kui aga vaenlane, hoolimata kaotusist, jatkab pealetungitegevust, siis vähemalt peatada teda selleks perioodiks, mis oleks vajalik selle või teise abi organiseerimiseks kõrvalt.

Sõja-geograafiline olukord.

Soome piiriäärne osa, mis võiks osutada kallaletungi aluseks, võib jaotada järgnevaiks osadeks:

1. Jäämere rannik;
2. Karjala kand;
3. Laadoga rannik;
4. Lõunarannik ja
5. Läänerannik.

Kuna Tartu rahulepingu põhjal Soome võib Põhja Jäämerel ja Laadogal pidada vaid vähemaid sõjalaevu, siis meresõja vaatekohalt neid võib jätta arvestamata.

Lõunarannik on vahetus läheduses vene Läänemere laevastiku baasile — Kroonlinnale. Rannakaitse puudulikkuse korral võib kindlasti oodata nii vaenlase dessantoperatsioonide kui ka ranniku nõrgemate (tundlikumate) punktide pommitamist. Dessantoperatsioonide eesmärgiks osalt võib olla vaenlase maaväe toetamine, mis võitleb Karjala kannal, osalt ka Riihimäe—Viiburi raudtee äralõikamine. Peale selle võib oletada, et vaenlasel tekib soov saata maale omi vägesid kaugemal läänes selleks, et seal siduda osa Soome maaväe, mis dessandi õnnestumise korral varem või hiljem avaldaks oma mõju sündmuste käigule Karjala-kannast (tõenäolise-mas venelaste kallaletungipunktis).

Soome skäärid iseenesest ei moodusta mingit kaitset, vastuoksa, vaenlane leiab siin omale teatud paremusi suure hulga heade ankrukohtade olemasolu tõttu.

Iialgi pole võimalik valmis ehitada, relvastada ja komplekteerida meeskonnaga niisugust hulka nõutava tugevusega ranna-kindlustusi, et nad suudaksid pidada vaenlase laevastikku tarvilikul kaugusel kogu Soome rannikust tervikuna. Kindlustusi võib ehitada vaid selleks, et kaitsta teatud punkte ja raioone (lõike). Sellepärast riigil peab olema küllaldaselt võimsaid liikuvaid meresõja jõude, et tagasi tõrjuda vaenlase kergemaid merejõude, mis püüaksid sisse tungida skääridesse selleks, et seal ette valmistada tugevamate laevastiku ühikute ilmumist koos transportlaevadega. Liikuvad lahingujõud on vajalikud ka selleks, et olla reaalseks ohuks neile laevadele ja hoida neid lähemiskatsetest skääridevõlle.

Mis puutub läänerannikusse, siis siin, tarvilise rannakaitse olemasolles, on oht võrdlemisi väike. Kuna ühendused Kroonlinna suunas vaenlase poolt kallaletungiobjektiks valitud punktidest viivad paralleelselt ja lähedalt mööda kogu lõunarannikust, siis võib arvestada, et vaenlase tegevus ranniku ja skääride raiooni vastu lääne pool Hangöt on vähe tõenäolik.

Põhjalaht kõige tõenäolikumalt osutub eeskätt vaenlase tegevusealaks merekaubanduse vastu.

Läänerannik seetõttu vajab liikuvat merekaitset, mis oleks küllalt tugev, et kaitsta ranniku tähtsamaid punkte kergemate jõudude kallaletungi vastu.

Soome relvastatud jõudude koosseisu, relvastuse ja kasutamise põhiprintsiibid.

Soome sõjapolitiline olukord nõuab, et maa relvastatud jõud koosneksid: maaväest, merejõududest (rannasuurtükivägi) ja õhujõududest.

Soome kaitse raskuskese lasub maaväel, kuna maarinne on suurimal määral avatud kallaletungile ning nõuab suurimat jõudude hulka tema kaitseks. Paigaline ja liikuv rannakaitse (laevastik) peavad omama abinõusid nende koostöötamiseks ranna kaitsmisel, ja, vähemal

määral ka teatud ulatuses tagama mereühenduse võimalusi.

Väljavägi oma tiibade kaitsmise suhtes oleb rannasuurtükiväest ja laevastikust. Selle kõrval tekib vajadus ka õhujõududest.

Rannasuurtükivägi omaette ei või sooritada ranniku kaitset ning vajab laevastiku kaasteotsemist. Teisest küljest ka laevastik ei suuda lahendada temale asetatud ülesandeid ilma rannakindlustuste toetuseta, kuna mererinde täielikuks julgestamiseks on vajalikud ka maaväed tagalakaitse mõttes. Kaitse revideerimise komitee arutas läbi esitatud probleeme kõigist mainituist vaatepunktidest. Peatähtsus anti kaitse liikuvusele ja väljatöötatud kava aluseks pandi ühise kaitseüsteemi osade tiheda koostöö idee. Tunnustati, et paigalised kindlustusehitisi tuleb ehitada vaid sinna, kus nad osutuvad vältimatult tugipunktidenä liikuvale relvastatud jõududele.

Kindlustused omavad tõelise tähtsuse vaid neil juhtudel, kui vaenlane tungib peale. Neid tuleb luua järelikult vaid niisugustes punktides, milliste vaenlane peab kallale tungima, või millistele ta tungiks kallale, kui nad oleks kaitseta. Nende ülesanne on eeskätt ja peamiselt — vabastada liikuvad jõud ja anda neile võimalus koonduda rinde otsustavaile kohtadele.

Osutub täiesti võimatuks teha ligipääsmatuks iga maa- või mererinde punkt kestevertifikatsiooniehitiste loomise teel. Selle asemel maavägi ja laevastik võivad koonduda mistahes punktis. Liikuv-kaitse selle tõttu osutub odavamaks ja tõhusamaks.

Mere- ja rannakaitse ülesanded, vaenlase operatiivsete võimaluste seisukohalt.

Et Soome merepiir on pikk ning et mereühenduste kasutamise võimalused etendavad suurt osa, siis on kerge veenduda, et riik vajab nii laevastikku kui rannakindlustusi. Kui aga tõstetakse küsimus, et kvantitatiivselt ära määrata minimaalsed nõuded nii mitmesuguste laevatuüpide kui ka lahinguühikute suhtes, samuti rannapatareide arvu ja nende asetuse kohta, siis tekib rida raskelt lahenduvaid probleeme.

Vaatamata merekaitse suurele tähtsusele, siiski Soomes ta ei peaks liialt laiutama maaväe arvel, sest maarinde murdues riik ei saa mingit kasu ei laevastikust ega rannakindlustustest. Vastuoksa, kui maarinne kannatab välja vaenlase surve, on riigil teatud võimalusi edukalt kaitsega toime tulla, kuigi laevastik ja rannasuurtükivägi ei suuda täiel määral täita nende peale pandud ülesandeid.

Võib arvestada, et rannik välisabi puhul saab kaitstud vaenlase kallaletungide eest, kuid maarinde kaitse tõenäolikkult igas olukorras omas peaosas või ka täielikult tuleb teostada omade lahingujõududega.

Mere- ja rannakaitse suhtes komitee piirdus oma töös sellega, et määras ära üldised põhihood. Lähtekohaks olid võetud merekaitse ülesanded sõjakorral järgnevatena:

1. Vältida ja tarbekorral tagasi lüüa vaenlase kallaletungid rannikule ja skääridele ja ranniku- või skääridevahelisele laevateedele.

2. Julgestada (tagada) mereühendused.

3. Sõja puhul teiste riikide vahel kaitsta Soome erapooletust.

Operatsioone Soome ranniku ja rannasõidu-

teede vastu võidakse ette võtta järgnevate eesmärkidega:

1. Vägede maalesaatmine.

2. Teatud punktide või alade tulistamine (pommitamine).

3. Ühenduste katkestamine laevasõidu peateedel või nende harudel.

Teoreetiliselt arutades osutub ohtlikumaks neist esimene.

Edukalt sooritatud dessantoperatsioon võib järeldusena tuua riigile tõsise kaotuse. Vaenlase dessandi laevadele laadimise kohtade lähisus võimalikkudele maabumispakadele Soome rannas teevad need operatsioonid veelgi ohtlikumaks Soomele.

Selleks, et seesugune operatsioon võiks õnnestuda, on vajalik, et teostataks julgelt, otsustavalt ja osavalt ja et kaitsevastuabinõud Soome poolt osutuksid vähe tõhusaiks. Need vastuabinõud võivad olla:

1. Oht vaenlase merejõududele, kes kaitsevad nende poolt veestatud miinivälju, koos aktiivsete toimetega miiniväljade eneste vastu.

2. Õhukallaletungid vaenlase suurematele laevadele ranna lähedal.

3. Vägede koondamine ähvardatavasse rannaraiooni.

Lühidalt: riigile on vaja kindlustusi enam tundlike rannapiirkondade kaitseks ja laevastikku, mis suudaks:

a) osutada vaenlase suurematele laevadele nii suureks ohuks, et nad ei riskeeriks läheneda rannale nii lähedale, kust võiks teostada tõsist pommitamist;

b) ära ajada skääride laevateedelt vaenlase kergemaid merejõude ja teha neile sissetung skääridesse võimalikult riskantsemaks. Sisseeva alalhoid osutub Soomele sõjakorral esmajärgulise tähtsusega eluliseks küsimuseks. Need sadamad, mis osutuvad baaside mereühenduse pidamisel välismaaga, peavad endastmõistetavalt olema kaitstud kindlustustega vaenlase kallale tungide eest.

Ainuüksi kaitsest siiski kunagi ei ole küllalt. Passiivne kaitse varem või hiljem võidakse murda, vaenlase jõudude koondamisega, ühes või teises punktis. Õigemaks kaitseks kõigi kallaletungiliikide vastu osutuvad pealetungioperatsioonid, millised sisendavad vaenlasesse suurima riisikotunde ning toovad segadust tema kallaletungi ettevalmistustesse. Sellepärast on vaja hoolitseda selle eest, et laevastikule võimalduks teostada mõningalgi määral aktiivseid väljaastumisi merele.

Rannakindlustused. Need kindlustused ei või olla absoluutseks takistuseks vaenlase pääsemisele skääridesse.

Udu, sume ilm ja pimedus veelgi piiravad kindlustuste võimalusi, kuna ajastul, mil rannasõiduveed kattuvad jääga, need kindlustused, õieti öeldes, muutuvad üleliigseiks. Rannakindlustusi seepärast tuleb ehitada vaid niisugustesse punktidesse, kus nende olemasolu võib vähendada liikuvate relvastatud jõudude vajadust ja sel määral, et tekiks sääst kapitali mahutuses ja elavas jõus, seega siis järgmises punktides:

1. Lähenedemisteedel laevastiku baasidele, samuti punktidele, mis omavad niivõrd üldise tähtsuse, et nende tõsine pommitamine võib murda riigi materjaalse ja moraalse vastupanujõu.

2. Arvatavate maarinde tiibade lähedal.

3. Rannaraioonides, kus vaenlase dessantoperatsioone enam tõenäolikuks ja kus vaenlase merejõududel on suurimaid võimalusi mereühenduse katkestamiseks rannalaevateedel.

Mainitud põhimõtete kohaselt paigutatud ja õieti ehitatud rannakindlustused omavad määratu tähtsuse. Patareide üks tähtsam ülesanne on miiniväljade kaitsmine; juhul, kui seda ülesannet võimaldub täita, osutub lahingulaevade pommitamise oht üsna väikseks. Tulevane Soome rannakaitse areng peab arvestama Vene Läänemere laevastiku jõudu ja seisukorda.

L a e v a s t i k. Laevastiku peaülesannete määritlemisel komitee lähtus järgnevatest põhi-kaalutlustist:

Eriti ohtlik oleks vaenlase vägede maabumine lõuna rannikul. Juba ainuüksi sarnase kavatsuse ähvardus mõjutaks nõrgendavalt maa-riinete kaitset. Sarnase ohu kõrvaldamine osutub seepärast, komitee arvates, peamiseks laevastiku ülesandeks. Et seda täita, merejõud peavad olema võimelised:

- 1) sundida vaenlase suuri laevu hoiduma kaugel rannast;
- 2) takistada kergemate jõudude sissetungimist skääridesse ning tarbekorral astuda nendega võitlusse ulgumerel, ja lõpuks
- 3) segada vaenlase ettevalmistavaid tegevusi, tungides kallale transport-, miini- ja teiste laevadele.

Nii siis esimene mere- ja rannakaitse ülesanne on — hoida vastast aukartlikus kauguses. Kui vaenlasel õnnestub pääseda skääridesse, siis tema väljatõrjumine sealt on üsna lootusetu ülesanne. Kuid sarnast võimalust tuleb siiski arvestada.

Ühendusteede pidamine välismaaga üle Põhjalahe samuti on suure tähtsusega asi. Mõistagi, ei või mereteede ähvardamisel olla otsustavat tähtsust sõjalise sisseveo suhtes. Igal juhul sedalgi komplikatsioon mõjutab sõjaliste varustusemete sissevedu kaudselt ning annab ennast tunda võrdlemisi hiljem. Peale selle tuleb arvestada, et mereteede julgestamine kuulub nende välismaise abistamisviiside hulka, millele esijoones riik võib loota.

Peamise pealetungiabinõuna Soome laevastikule sobib kõige rohkem allveepaat, sest allvee-kallaletungihoiab vaenlase suuremaid laevu eemal rannast. Kuid allveepaadid ei kõlba vaenlase kergete laevade takistamiseks pääsemast skääridesse.

Et võidelda vastase kergete jõududega (hävitajatega, kergete ristlajatega j. m.) on vaja laevu suurtükirelvastusega; nad on sama vajalikud vaenlase eemalhoidmiseks rannast kui ka tema äraajamiseks skäärdest. Nende laevade suurtükirelvastus peab olema tugevam kui vastavalt vaenlase laevadel, millega neil tuleb lüüa lahingut, see on kui nendel Vene lahinguühikutel, mis võivad sisse minna skääridesse. Nende suurus on piiratud laevasõidutingimustega skäärdest, nii, näiteks, nende süvis ei või ületada 4,5 m.

Merekaitse jaoks võiks olla suur tähtsus ka niisugustel laevadel, mis võiks jälitada vaenlase kergeid jõude, mis ilmuvad skääridesse, neile kallale tungida ja luurata väljaspool skääre. Kui Soome laevastikus oleks niisuguseid laevu, siis vastasel, isegi teisejärguliste operatsioonide jaoks, tuleks kasutada omi kalleid lahingulaevu.

Neid ülesandeid võiksid edukalt täita hävitajad. Kuid et neid tegelikult ei ole, siis vaen-

lane võib ilma mingi riisikota kasutada blokaadi- ja valveteenistuseks kaubalaevu, hoides oma laevastiku valmina teisteks ülesanneteks. Inglise ekspertide komisjon ei lasknud silmist hävitajate tähtsust, kuid ta väljendas ennast ses mõttes, et Soome laevastik võiks omada hävitajaid ainult sel tingimusel, et nad oleksid sama kiired ja samuti relvastatud, kui paremad Vene omad, kusjuures nende arv peaks olema 4—6.

Kuna see nõuaks liig suuri rahalisi kulutusi, komitee ei võtnud laevaehituse kavasse hävitajate ehitamist. Harilikud miinilaevad jälle ei või tuua sama kasu, mille tõttu see laevatuüp kavas puudub.

Ekspertide komisjon sugugi ei soovitanud muretseda mootor-torpeedopaate, kuid komitee kaldus siiski nende laevade muretsemise poole mõningal arvul katse otstarbel.

Kaitse revideerimise komitee kava.

Komitee arvates võivad küsimuse alla tulla järgnevad laevatuübid:

1. Soomustatud suurtükilaevad — skääride kaitseks vaenlase kergete jõudude eest (ristlajad, hävitajad, allveelaevad, mootor-torpeedopaadid ja lennukid).

2. Allveelaevad — pealetungi tegevuseks ja kallaletungiks suurematele vaenlase laevadele, mis ähvardavad rannikut.

Peale selle, kuivõrd kogemused kinnitavad nende vajadust ja majanduslikud olud lubavad:

3. Torpeedopaadid — eeskätt ja peamiselt teotsemiseks skäärdest ja nende vahetus läheduses.

4. Hävitajad — pealetungitegevuseks vaenlase kergete jõudude vastu.

Vastavalt ülaltoodule komitee pani ette järgneva laevaehituse kava, jaotatuna kaheks perioodiks:

Esimesel perioodil, kestvusega mitte rohkem kui 7 aastat, tuleb ehitada:

- 2 soomus-suurtükilaeva,
- 3 suurt allveelaeva,
- 1 väike allveelaev,
- 4 torpeedopaati ja vajalik arv abilaevu.

Selle kõrval muretsetakse miinid, miinide veestmis- ja traalimisvahendid ja üks õppelaev.

Teisel perioodil, mille kestvus mingil tingimusel ei või olla pikem esimesest:

- 1 soomus-suurtükilaev,
- 3 suurt allveelaeva,
- teatud arv spordi-torpeedopaate, samuti üks või kaks väikest allveepaati.

Sellele tuleb lisada vajalik miinirelvastuse komplekt.

Hävitajate ja neljanda suurtükilaeva soetamine peaks olenema riigi majandusolude edaspidisest arenemisest.

Kulud ettepanud kava teostamiseks, kui juure arvata ka need summad, mis olid juba assigneeritud 1926. a., väljenduksid järgnevates arvudes:

Maavägi	1390	miljonit	marka
Laevastik	643	”	”
Rannasuurtükivägi	114	”	”
Ohujõud	342	”	”

Kokku 2489 miljonit marka üheaegselt kulusid.

Seda summat oli soovitatud jagada 10—12 aastale. Peale selle komitee ettepaneku vastu võtmisel tuleks korralist eelarvet järk-järgult suurendada, umbes 390 kuni 490 miljoni marga võrra aastas.

III. Vastuvõetud merekaitse organisatsiooni-süsteem.

Kogu 1925. a. kestel seaduseelnõu Soome laevastiku uuesti ülesehitamise kohta oli arutusel, kuid mingi otsuse võtmine ses küsimuses ei õnnestunud. Valitsuse eelnõu kolmandal lugemisel, lõpuks, otsustati edasi lükata kuni uute eduskunna valimiseni 1926. a.

Vahepeal „kaitse revideerimise komitee“ esitas oma töö tulemused. Kuna see samuti sattus arutusaluseks eduskunna komisjonis harilikus korras, võeti 1927. a. detsembris eduskunnas vastu seadus laevastiku kohta, millega valitsust volitati asuma uue laevastiku ülesehitamisele ja seks otstarbeks riigi summadest kulutama järgneva nelja aasta kestel 250 miljonit marka. Seaduse aluseks võeti valitsuse lühendatud kava 1925. a., milline, muu seas, oli täiesti sarnane „kaitse revideerimise komitee“ kavale esimesel ehitusperioodil. Seadus astus jõusse 1. jaanuaril 1928. a. Sellega lõppes võitlus Soome laevastiku ülesehitamise ümber, mis oli kestnud 1921. a. saadik.

Kuid juba 1926. ja 1927. a. eelarvetesse eduskunta oli võtnud erakorralisi assigneerimisi 47 ja 48 milj. marga suuruses summas uue laevastiku ehitamise algamiseks. Need summad kasutati esimeste allveelaevade ja torpeedopaatide ehitamiseks.

Esimene osa laevaehituskavast sisaldab:

- 2 soomustatud suurtükilaeva à 4000 tn relvastatud 4 24,5 cm suurtükiga ja 8 12 cm õhukaitsekahuriga.
- 3 suurt allveelaeva à 100 tn ja
- 4 torpeedopaati.

Laevastiku 1930. a. eelarve jagunes järgnevaiks osadeks:

Laevade sissesead ja ülalpidamine	9.300.000
Laevade varustamine	900.000
Miinid, torpeedod, suurtükid	5.000.000
Laevatehased	7.270.000
Uute laevade ehitus	53.750.000

Kokku . . . 76.220.000

Praegune Soome rahuaegne kaitseorganisatsioon on kinnitatud seadusega 4. maist 1928. a. ja kannab nimetust „Kaitse-asutise korralduse seadus.“

Selle seaduse kohaselt riigi relvastatud jõud jagunevad maa-, mere- ja õhujõududeks. Kõrgem

relvastatud jõudude juht on president. Temale vahetult alluvad kaitseminister ja sõjavägede juhataja. Mõlemil neil on vahetu presidendile esinemise õigus. Nende tegevuspiirkonnad on üksteise suhtes piiritletud võimalikult täpsalt. Juhatajale, kes peab olema kindral, on vahetult allutatud:

1. Kindralstaap;
2. Maaväed (3 diviisi, 1 jäägribrigaad ja 1 ratsaväebrigaad);
3. Merejõud (laevastik ja rannasuurtükivägi), millel on eriline ülem;
4. Õhujõud, millel samuti on oma ülem.

Ranna kindlustused koosnevad patareidest rahuagsete ühenduste kaitseks Turu saarestikus ja kindlustest (fort, linnake) ja patareidest Hangö, Porkkala, Helsingi, Kotka, Viipuri juures ja Laadogal. Helsingi (laevastiku peabaasi) kaitseks on Suomenlinna (Sveaborgi) kindlustused täiendatud rea patareidega, mis asetatud kaugeemale merre; nende ehitamine oli alatud venelaste poolt ning lõpuleviidud soomlastelt.

Laevastik 1931. a. koosnes vananenud laevadest:

- 6 vähemat suurtükilaeva à 250 tn.,
- 2 miinilaeva à 250 tn.,
- 1 miinipanija 780 tn. ja
- 2 traalerit.

Peale selle: 3 uut allveelaeva, 7 torpeedopaati ja 1 õppelaev (purjek).

Sel määral, kuis valmivad uued laevad, ja Soome saab tõelise laevastiku, ka tema organisatsioon muutub. 1930. a. komitee, mis moodustatud arvamise avaldamiseks merekaitse ümberorganiseerimise asjus, esitas oma otsuse, milline leidis põhimõtteliku heakskiitu nii kaitseministri kui ka kindralstaabi poolt. Selle uue organisatsiooni kava kohaselt merekaitse juhtimine kuulub kaitseministeeriumi valdkonda. Selle juures need asutised, mis varem olid vahetult allutatud kaitseministrile (nagu, näiteks sõjasadamad ja uued ehitused), saaksid allutatud enam merekaitse juhtimisele. Mõned juhtimise küsimused, mis puudutavad merekaitset, endiselt kuuluvad kindralstaabi ja vägede juhataja läbivaatamisele.

Meresõjakool eraldatakse kadettide koolist iseseisva õppeasutisena.

Kui Soome laevastik areneb välja vastavalt laevastiku ülesehitamise seadusele, siis, tõenäoliselt tuleb muutmisele kõrgema juhtimise organisatsioon.

Nähakse ette järgnev kava:

Merekaitse (rannasuurtükiväe ja laevastiku) ülemaks on admiral, kes, vastavalt maavägede juhatajale, nagu õhujõudude juhatajagi, allub vahetult vabariigi presidendile.

Veebr. 1933.

F. P.

Sähelpanu!

Möödunud aastate „Sõduri“ aastakäike müüakse järgmise hinnaga „Sõduri“ talituses (Tallinnas, Toomkooli 7):

— Aastakäigud kuni 1930. a. (s. a.)	à	60 senti;
— 1931. aastakäik	à	200 „
— 1932. „	à	400 „
— Üksik number kuni 1931. a. (s. a.)	à	10 „
— „ „ 1932. a. eest	à	15 „

Aastakäigud posti kaudu saadetakse välja tellija kulul.

Kino rakendamine laskeala väljaõppesse. *)

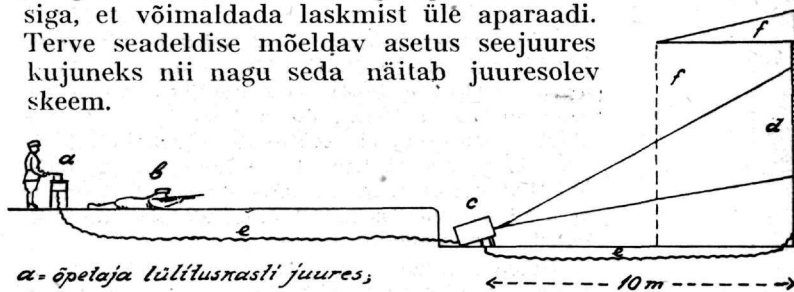
Laskeala arendamise ja edukuse tõstmise mõttest kantud, mitmes välisriigis lisaks senistele üldiselt kasutatavatele õppevahenditele viimasel ajal on praktilist lahendust leidmas ka kino rakendamine laskeala väljaõppesse. Esirinnas siin sammuvad sakslased; tema kasutamisele on asunud soomlased, katseid temaga teevad ka venelased. Tuntud l a s k e k i n o („Schiesskino“, „strelkovoje kino“) nime all, uus õppevahend tõeliselt ei kujuta midagi muud, kui laskeesmärkideks eraldi kohandatud filminäitamise seadeldist, millega isenesest on pealegi võimalik demonstreerida ka harilikke filme ja seisvaid valguspilte. Seadeldise olulisemaks iseäralduseks on, et tema projektsioonipinnaks kasutatakse metallseina, mis varustatud erilise, pörutustundliku reelega. Laskmisel selle projektsioonipinna (kilbi) vastu relee lülitab elektrivoolu, katkestades filmiaparadi tegevuse. Ühes sellega katkeb ka filmi liikumine ja antakse võimalus tabatud pilti ära märkida.

Käesolevas me ei peatu seadeldise lähematel tehnilistel üksikasjadel (ülevaate viimastest annavad vastavad prospektid ja juhised firmadelt, kes aparate müüvad), olles eeskätt huvitatud laskekino praktilisest kasutamisevõimalusest tegelikus väljaõppetöös. Suuremaid kogemusi siin praegu omavad sakslased, kelle juures laskekino näib olevat kõige rohkem levinenud. Kokkuvõtliku ülevaate laskekino väärtuse hindamisest seal annab saksa kapten C. Fink ühes hiljuti avaldatud artiklis, „Deutsche Wehr“ 27. jaan. s. a. lisa nr. 2 veergudel („Das Schiesskino im praktischen Truppengebrauch“). Küsimust vaadeldakse kolmest tähtsamast seisukohast, mis huvipakkuvad ka üldiselt:

1. Millistele kaugustele ja relvadele võib laskekino kasutada? Kas peab laskma pimedas või võib seda teha ka valguses?
2. Millised ärakasutamise võimalused on antud väljaõppeks?
3. Kuidas saadakse odavat filmimaterjali?

Vastuseks esimesele küsimusele väidetakse, et arvamused, nagu võidakse laskeki-

not kasutada ainult väga lähedastel kaugustel (10 m) ja ainult pimedas ruumis, ei ole põhjendatud. Tegelikult olevat teda võimalik kasutada ka laskmisteks kaugematelt distantsidelt, kui ka nõrgal päevavalgusel — mille kõige laskekino tegelikku väärtust alles kätte saada võibki. See nõuab aga laskekino õiget ülesseadmist, ja selleks on vaja: 1) projektsioonipind (laskesein) asetada nii, et ta päevavalguse eest varjatud oleks; 2) aparaat ise paigutada laskeseinast 10 m kaugusele, kaitstes teda tagantpoolt traversiga, et võimaldada laskmist üle aparadi. Terve seadeldise mõeldav asetus seejuures kujuneks nii nagu seda näitab juuresolev skeem.

a - õpetaja lülitlusnasti juures;
b - õpilane; c - kinoaparaat;
d - projektsioonisein; e - elektrijuhe; f - akkraani vari.

Mis kõige selle juures puutub kasutatavaid relvi, siis praegu müügilolevad laskekino omas enamikus on mõeldud toalaskemoonale, laskmiseks väikekalibri- ja õhkpüssidega. Tugevama jõulise laskemoona kasutamisel tuleb laskeseina vastavalt tugevamaks muuta (lahingulaskemoona kasutamiseni see siiski ei suuda viia).

Vastuse teisele vaadeldavale küsimusele, autori arvates, annab tõsiasia, et laskurile võidakse esitada liikuvaid märke, kusjuures: a) üksikuid stseene võidakse lõpmatuks korrata, b) filmis võidakse tuua ootamatuid sündmusi, mis laskurit teotsema sunnivad. Peale selle, laskurit on võimalik kaita erilise huviga sündmuste vastu, mis loomutruult arenevad ja tegevuses kaasa kisivad. Autor soovib alata 6—8 m pikade filmidega, mis ühendatud pidevaks ringiks ja kõige lihtsamaid liikumisi kujutavad. Sellele järgneks üleminek umbes 100 m filmidele, mitmekesisemate üksikstseenidega ja siis juba võiks asuda erifilmide (400 m) kasutamisele, mis nõuaksid relvakasutamist võimalikult mitmekesisest tingimustes.

Lõppeks, mis puutub viimast küsimust, odava filmimaterjali saamist, siis peaksid siin esimeses järjekorras kaalumisele tulema sõjalise sisuga filmid, mida ise võidakse

*) Käesolev küsimus ei ole uudsus. Tema praktilist lahendust meie kaitseväes on juba pikemat aega kaalutud Kaitsevägede Staabis. Avaldame kirjutise küsimuse laiema ringkonna ette toomiseks. Toim.

valmistada. Selle võimaluse puududes aga võib küllaldase eduga kasutada ka muid vanu (uued on harilikult kallid) filme, mis vähegi sobivad. Hea valik tähendab siin palju. Pikemate erifilmide saamine kõige selle juures on muidugi kõige raskem ja ühes sellega kõige kallim.

Lõppsõnas öeldakse: „Olenevalt sellest,

kelle käes on laskekinno, kroonitakse tema kasutamine eduga või mitte. Alati uued ergutused hoiavad huvi ärkvel. Kes aga oskab laskekinnot õieti ära kasutada, leiab palju tänu ja rõõmu, sest laskmine on alati olnud rõõmuks tõelisele sõdurile — eriti siis, kui ta on õpetlikult ja huvitavalt lavastatud“.

A. K.

Kaitseliidu ülema kindral Roska Poolamaa reisu kajastus prantsuse ajakirjanduses.

„La France Militaire“ 2. märtsist avaldab juhtkirja Poola ja Balti riikide suhetest. Selles konstateeritakse fakti, et ametliku, valitsuseasutiste poolt aetava politika kõrval on märgata ühiste eesmärkidega töötavate ühiskondlikkude koondiste omavahelise otsese kontakti ja koostöö tähtsuse kasvamist. Otsese suhte loomine ja alalhoidmine on aga teetasandajaks ametlikudele sammudele.

Poola Küttide Liit (Zwiazek Strzelecki) on esimesena sõlminud suhted vastavate organisatsioonidega välismaal. F. M. andmetel on Küttide Liidul sõlmitud koostöösse puutuvad lepingud Eesti Kaitseliiduga, Läti Aizsargidega, kahe tshehhi organisatsiooniga ja Soome Kaitseliiduga. Eriliselt südamlikud on suhted Eesti Kaitseliiduga. Poole aasta eest külastas Poola Küttide Liidu ülemjuhataja kolonelleitnant Rusin Kaitseliidu ülemat kindral Roskat Tallinnas ja Aizsargide ülemat kolonel Praulsi Riias.

Kindral Roska oma staabi ülema kolonel Maide ja teiste tähtsamate ohvitseride saatel tegi hiljuti vastukülaskäigu, viibides Poolas 21. kuni 31. jaanuarini. Delegatsioon sai Varssavis sooja vastuvõtu osaliseks. Külalistel oli audients marssal Pilsudski juures; nende auks korraldati banketid Poola sõjaministri, Küttide Liidu ning füüsilise kasvatus ja sõjaväelise ettevalmistuse ameti direktori poolt. Järgnes ringreis Poolas kolonelleitnant Rusini juhtimisel. Delegatsioonile määratud salongvagon peatus Poznanis, Krakovis, Zakopanes ja Ülem-Sileesias. Oldi väga huvitatud Küttide Liidu tegevusavaldustest.

F. M. leiab, et kindral Roska külaskäigul ilmselt ei puudu poliitiline tähtsus: külaskäik annab tunnistust Poola mõju kasvamisest Balti riikides, viimaste orienteerumisest Poola poole ja Poola populaarsuse kasvamisest. Küttide Liidu tegevus on kahtlemata pinnavalmistajaks ametlikule politikale.

LEX.

Talvised taktikalised harjutused 2. diviisis 1933. a.

Kapten R. Tuul.

03.03.33—07.03.33 teostusid 2. diviisis diviisi ülema kindral N. Reegi juhatusel Põlva, Räpina, Petseri, Leeviküla, Himaküla raionis kahepoolsed talvised taktikalised harjutused.

Harjutuste eesmärgiks oli:

- katsetada suuskadele asetatud jalaväe teotsemisvõimet ja kontrollida nende talivarustust. See eesmärk oli kogu harjutustel kaaluvamaid;
- anda suuskuriüksustele praktikat teotsemiseks taktikalises olukorras suurema üksuse koosseisus;
- kontrollida eelmiste aastate talimännöövritel omandatud kogemusi mit-

mesuguste talviste veo- ja liikumisvahendite ja talivarustuse tüüpide alal;

- kontrollida võimalusi üksuste asu-

miseks talvel väljaspool asulaid j.n.e.

Osa võtsid:

Sinisel poolel: üks jalaväepataljon, üks suuskritturi eskadron, üks ratsa kuulipildujarühm, üks rühm ratsanikke, ratsarügemendi tehnikakomando, üks siderühm ja üks kerge patareid.

Rohelisel poolel: üks jalaväepataljon, üks soomusrongide dessantkompani, üks suuskritturi komando, üks si-

derühm, üks pionerirühm ja üks kerge patari.

Sinist poolt juhatas 2. üksiku jalaväepataljoni ülem kolonelleitnant V. Saar sen, rohelist poolt 7. jalaväerügemendi ülema abi kolonelleitnant V. Koern. Vanemateks vahekohtunikeks sinisel pooltel oli Kuperjanovi üksiku jalaväepataljoni ülem kolonelleitnant E. Liibus, rohelisel pooltel — 7. jalaväerügemendi ülem kolonel J. Kruus.

Külalistena võtsid harjutustest osa Kaitseväge Staabist 6 vanemat ohvitseri.

Kõik harjutustest osavõttev koosseis peale ratsaosade ja vooi oli asetatud suuskadele, kuulipildujad eriregedele ja kelkudele, suurtükid kelkudele. Kelkudega olid varustatud ka siderühmad, pionerid ja sanitaarpersonaal.

Kokku pani diviis välja 1200 paari suuski, üle 130 mitmesuguse erikelgu, ligi 60 mitmesugust erirege (klp., side, kõõkide, suurtükide, laskemoona, pioneri, sanitaar) ja mitmesugust talivarustust; neist 610 paari suuski ja suur osa liiklemisvahendeist olid valmistatud diviisi Värskatehases, ülejäänud veovahendid valmistatud väeosades kohapeal; umbes 600 paari suuski ostetud aja jooksul. Rahasse ümberarvatult on riik hoidnud kokku seega ligi 1,5 miljonit senti.

Lund käesoleva aasta erakorralise talve tõttu oli vähe, kuid küllaldaselt suuskadel ja kelkudel liiklemiseks. Lume paksus harjutuste raioonis kõikus 10—40 cm vahel. Muidugi oli ka kohti (orud j.n.e.), kus see veel suurem oli.

Temperatuur —4° C kuni —22° C. Kõrgem temperatuur oli alati vaid keskpäeval, päikese tõttu.

Tuule kiirus 2 m/s — 5 m/s. Puhusid enamiste lõunakaarte tuuled. Jõed — enamikus lahtised, mis vaid kohati võimaldasid jalgsi ülepääs.

Seega kliimalised olud olid harjutustele täiesti vastuvõetavad, v. a. lumeolud, kus kõiki talviseid abinõusid lõplikult ei saanud katsetada.

Esimesel harjutuse päeval — 03.03.33 oli vägede koondamine.

Sinised koondati Põlva, Roosma, Mammaste, Tilsa raiooni, seejuures Tartust osavõtvad üksused toodi Põlva jaamani rongiga, kuna Võru üksused sooritasid 25 km rännaku Võrust Põlvasse suuskadel.

Rohelised koondati Viluste, Veriora a.s. raiooni, seejuures soomusrongide üksused toodi koondamise raiooni

rongiga, kuna Petseri üksused sooritasid üle 30 km rännaku suuskadel. Poolte koosseisus oli sõdureid mitmesuguse suusatamisioskusega. Suurem osa mehi, diviisis väljaõpetatud, olid suusaõppust saanud väga viletsate lumeolude tõttu umbes 3 nädalat, kelkude vedamises aga umbes nädal. Väike osa väljaspoolt diviisi 2. diviisi ületoodutest ei olnud saanud suusaõppusi mitte sugugi, osa vaid minimaalselt. Suusaõppust mittesaanutele korraldati enne väljaastumist vaid paaripäevane suusasõidu drill. Vaatamata sellisele mitmekesisele koosseisule, teostus rännak aga kõigiti rahuldavalt. Kolonnide keskmine liikumiskiirus oli 4—4,5 km tunnis, rännaku lõpus, umbes 10 km pikkuselt isegi 6,5 km tunnis. Mahajäänuid sinisel pooltel oli 2 meest, kes aga 15-minutilise hilinemisega jõudsid ka järele. Rohelise poole kohta nende ridade kirjutamise momendil puudusid andmed. Haigestus pärast rännakut palavikku kokku 6 meest. Pärale jõudes asetati üksused puhkusele küladesse, kuna olukord tegevuseks hakkas maksma alles järgmise päeva hommikul.

Järgmisel päeval — 04.03 oli kohatamislahing, 05.03. kallaletung ja kaitse, kuna 06.03. pealetung ja kaitse. 07.03. oli Veriora koolimajas arutlus ohvitseridele.

Tähelepanekuid ja järeldusi harjutuselt.

a) Liikumise- ja veovahendid.

Suuski murdus kogu harjutuste kestel 16 paari või veidi üle 1%, neist pooled valmistatud diviisi tehastes, mis näitab, et diviisi tehastes valmistatud suusad omaduselt ei ole halvemad ostetud suuskadest. Üldiselt aga sõdurid eelistasid diviisis valmistatud suuski, kuna sõdur koormatuse all vajus vähem lumme ja liiklemine seetõttu oli kergem. Enamikus kasutamisel olevad Huitfeldti tüüpi suusasidemed ei olnud aga täiesti vastuvõetavad, eriti suuskuriüksustele, kuna suuskade jalgapanek ja jalastvõtmine tarvitas väga palju aega. Teisalt, märjaks saades venivad nad välja ja suusk ei ole enam jalas kindel. Parimaks osutus RR poolt täiendatud Pietise side. Kuigi oli arvamine, et see kisub saapa taldu lahti, siis see arvamine ei pidanud paika. Kogu harjutuste kestel ei konstateeritud ühtegi saapatalla lahtikiskumist. Kui tallad saapal on veel külge õmmeldud, on saabas veelgi kindlam. Suusasidem siiski nõuab veel katsetamist,

kuna on nõutav, et suuskur suusa paari sekundiga võiks jalast heita ja jalga kinnitada.

Mitmet tüüpi kelgud osutusid igati otstarbekohasteks. Seejuures selgus, et kelgu veoks ei lähe vaja üle 4 sõduri, võib saada aga hakkama heades lumeoludes ka 3 sõduriga. Eriti rasketes oludes (märke j.n.e.) tuleb muidugi vedajate arvu suurendada. Igati otstarbekohasena paistis olema ka kelgu rakend, mis võimaldab kiiresti ja igal ajal ühel või mitmel vedajaist vabandada rakendist ilma, et see teisi väga segaks. Paistab, et meil tuleks jääda lõplikult kindlaks kasutamisel oleva kelgutüübi ja rakendi juurde.

Kk regedest osutus paremaks tüüp, kuhu peale võib asetada 3 kelku, vastav arv laskemoona, hobustele kaerad ja meeste paunad. Rk regedest parimaks osutus regi, kuhu asetati 2 kelku, neist ühel klp., teisel 2000 padrunit laskemoona, peale selle veel 4000 padr., kaerad hobustele ja meeste paunad.

Köökide ja sidereed osutusid igati vastuvõetavateks.

Kelgu vedu hobuse järel ei saanud lume puudusel lõplikult katsetada, igatahes aga on selline liikumisviis väga kiire ja teatud juhul tuleks võtta kasutamisele ka vastase läheduses. Kuigi märk suureneb, siis teistsalt märgi liikumise kiirus kasvab samuti.

Suurtükkide kelkudest mõlemate väljatoodud kelkude tüüpidega võis liikuda kergelt ja takistusteta. Neist üks oli suurtükk suuskadel, teine suurtükk kelgul. Lumevaesus ei lubanud sel talvel neist teha aga täiesti konkreetseid järeldusi. Peab arvama, et diviisi ülema ettepanekul ehitatud tüüp, suurtükk kelgul, on parem, kuna paistab, et see võimaldab liiklemist meie teedel ka sügava lumega. Pealegi nõuab tema vedu vaid 3 hobust.

b) Suuskur ja jalaväelane (või mõni teine väeliik) suusal.

On palju kuulda olnud arvamisi, et meie oludes kaitseväge suuremal või vähemal arvul mehhaniseerida, neid suuskadele asetades, ei ole läbiviidav. Suusad olevat ikkagi ainult põhjamaa rahvaste (Soome, Norra, Rootsi j.n.e.) eriala ja suuskadel liikuda võib ainult see, kes juba maast madalast suuskadega on tegeleenud. Meie talveoludes, meie lühikese teenistuseaja kestel suusatamist ära õppida polevat võimalik. Sõja korral meie ei saavat kustki niipalju suuskadel liikuda oskavaid sõdureid kui vaja j.n.e. j.n.e.

Neid arvamisi on kuulda olnud nii sõjakirjanduse veergudel kui ka teaduslikel diskussioonidel.

Käesolevad talvised taktikalised harjutused aga näitavad, et sellised arvamised ei pea paika. Kogu harjutustest osavõttev koosseis oli suuskadel ja, nagu öeldud, vaid mõned nädalad suusaõppust saanud mehed sooritasid kaks pikka rännakut (koondamisraiooni ja tagasi alalistesse asukohtadesse) ja liikusid lahingutegevuses 3 päeva täiesti rahuldavalt ja täitsid omi ülesandeid palju kergema vaevaga kui see oleks sündinud jalgsi. Kuigi lumeolud käesoleval aastal olid kehvad, mis võimaldasid liikumist ka jalgsi, siiski kogu harjutuste kestel polnud märgata ühtegi juhtu, kus sõdur suuskadel liikumisele oleks eelistanud jalgsi käimist. Veel rohkem, sõdur oli isegi suusahaige, s. t. tahtis kasutada suuska ka seal kus see polnud otstarbekohane ja lubatav.

Olgu nüüd kuidas on kuid käesolevad õppused näitasid kujukalt, et ka **meie lühikese talve, kehvade lumeolude ja sõduri lühikese teenistuseaja kestel on võimalik õpetada välja jalaväelast liikuma suuskadel**. Ja kui sellist õppust teha kõigi kutsetega ja küllaldase tundide arvuga, siis mõne aasta pärast saame nii käsutusväelastest kui ka mob. alla kuuluvatest tagavaraväelastest küllaldase suuskurite hulga. Lisaks sellele peab aga arvestama ka praegu väga laiali levinud ja iga aastaga kasvavat erasuusasporti.

Küsimuse alla võib vaid tulla kas meie, meie oludes vaja me jalaväelast suusal? Kui arvestada asjaolu, et käesoleval õppusel sõdur sooritas 30 km rännaku suuskadel jõudis päralt peaaegu värskena, igatahes olukorras, mis võimaldas teda otsekohe saata veel lahingusse ja samuti asjaolu, et kõigi lahingutegevuse päevade lõpus surmani väsinud mehi polnud kuskil näha, — kolonni liikumise kiirus oli 4,5—6,5 km tunnis ja ligi 1000 suuskuri peale tuli vaid mõni hõõrutud jalaga sõdur, siis ei ole vist kahtlust, et jalaväelast suusal on meil väga vaja. Rääkimata siin aga veel mitmetest taktikalistest paremustest lahingutegevusel. Oleme näinud suviseid rännakuid, kus hõõrutud jalgade ja väsimusest mahaiäänute protsent mõnikord on tõsunud hirmuäratavalt kõrgele. Seda siin aga näha ei olnud. Oleme teatud määral veendunud, et ka tagavaraväelaste juures see pilt palju vist ei muutu. E r i s u u s k u r i -

Pilte 2. diviisi taliõppustest.

1. Rk veetakse järgi. 2. Õppuste juhatus ühes külalistega jälgimas õppusi. 3. Side-suuskur kerib. 4. Moondatud suuskurid ülesande saamisel. 5. Pilt puhkusest. 6. Rännakul.

üksuste kohta ei ole midagi rohkem juurde lisada, mis juba eelmiste aastate „Sõduri“ veergudel on toodud. Suuskuriüksus on hädatarvilik, nii luureülesannete täitmisel, kui ka jälitamisel, taandumise kattel, haaramistel ja retketel. Organisatsioon ja tegevus seejuures erineb muidugi tubliste jalaväelase tegevusest ja läheneb nõuetele, mida põhjamaa rahvad esitavad oma suuskuritele. Tema keskmine liikumiskiirus ei tohi olla alla 7 km tunnis ja suuskuri eriüksusesse võib kuuluda vaid hea suusataja ja füüsiliselt ning moraalselt tugev sõdur. Seejuures suuskuriüksuse voor peab erinema teistest. Nimelt on sinna vaja veel meeste paunade regesid j.n.e. Igatahes küllaldane voor, mis lubab sellisel eriüksusel mitmeks päevaks oma baasist eemalduda.

Ka sideüksustes ja suurtükiväes näitas suusa olemasolu sama rea

paremusi, mis ülalpool toodud. Kaablivedu sündis kiiremini ja kergema vaevaga ja kaablikulu, tänu teekäänude lõikamisele, oli vähem.

Patareide positsioone ja VP raioone leidus sageli vaid kohtadel kuhu ratsahobusega oli raske ligi pääseda. Ka siin suusk oli heaks abinõuks. Suurtükkide numbrid jalgsi ei oleks hästi rakendile järgi pääsenud ja oleksid ära väsinud, kuna suurtükk liikus kiiremini kui sõdur jalgsi oleks suutnud.

d) Suuskade kasutamise alal.

Rännakul ei tule pidada liiga väikesi distantse ja intervalle. Ühe mehe komistades ja kukkudes võib ta segada teisi, tõmmates sageli ka neid ligi ja põhjustades teatud ajutise seisaku kuni ta jälle jalgele tõuseb. Liikumisel, kui esimene sõdur mingil põhjusel on sunnitud peatuma, sõida-

vad järgmised temale otsa. Sama pahe ilmneb ka kallakutest allalaskumisel.

Distantsi sõdurite vahel liikumisel tuleb hoida vähemalt üks suusapikkus, intervallide aga selliseid, et ühe rea sõdur suusakeppi kõrvale välja sirutades kõrvalseisjani ei ulatuks. Kallakutel distantsi tuleb veelgi suurendada. Mägedest allalaskumine võib sündida vaid ühe mehe kaupa.

Ei tule hoida kramplikult kinni teest, mistõttu rännaku pikkus suureneb, suuskuri õige tee on vabas lumes ja mitte teedel. Tee läheduse tõttu mõne takistuse eesolles ei tule pöörduda teele, missugune asjaolu võib põhjustada suusamurdumisi; pikemat aega kõrvalteel liikumine — suusarikkumist ja ka rännakukolonnide pikenedamist. Põhimõttelikult lähemale kui 10 meetrit teele ei peaks suuskuril lubama tulla, v. a. muidugi defileed, kus see oleks erandiks. Vaenlasest eemal, kui voori ei ähvarda veel vastase kallaletung, on õigem liikumine kompassi järgi sirgjooneliselt punktist punkti. Vastase läheduses, kus üksusel tuleb kaitsta ka voori, tuleb liikuda muidugi voori lähedal.

Rännakukolonnid venivad pikaks kui kolonn liigub kahena või ühena. Suuremate üksuste liikumisel see pole otstarbekohane ega ka lubatav. Nii näiteks pataljoni pikkus, kui arvestada tema koosseisu 700 mehele, venib ligi 3 km pikkuseks, kui aga ka voor liigub sabas, siis kuni 4 km, rügement aga kuni 15—20 km. On täiesti selge, et selline kolonnide pikkus on ebaloomulik ja vastase läheduses isegi kardetav. Rännakukolonn peab olema lühike, et väeosa suudaks astuda kiiresti lahingusse, samuti et vältida asjatut manööverdumist

ja säästa meeste jõudu. Samuti peab olema kaitstud voor üllatuste eest. Arvestades taktikalisi põhimõtteid mida kasutavad riigid, kelle sõjavägedes on suuremal arvul suuskureid ja suuskadele asetatud jalaväge, toodud nõuetele tuleb pöörata eriti suurt tähelepanu.

Tuleb võtta seaduseks, et üksus kuni kompanini võib liikuda veel kolmena, halvemal juhul kahena kolonnis, kuid pataljoni ja suuremad üksused peavad liikuma vähemalt rühmade kolonnis, s. o. neljana, seejuures mõlemal pool teed liiguks rühmade kolonnide vahel teel. Seega oleks kolonn küllalt lühike, võimas igas suunas paiskuma tegevusse ja voor kaitstud. Defileedest, kus nii laialt pole võimalik liikuda, tuleb muidugi minna läbi nii kitsalt kui võimalik, kuid läbimine peab sündima selliselt, et sel ajal kui esimene kompani läheb üle rivisse kahena või ühena, viimased kompanid teevad peatuspuhkuse. Esimesed kompanid defileest teatud kaugusele läbi minnes asuvad omakord peatuspuhkusele kuni ka viimased kompanid läbi on ja siis liiguvad üheskoos jälle edasi. Kuna näit. rügemendi sellisest defileest läbimine nõuab ligi tund aega, siis tähendatud peatuspuhkus on tarvilik.

Pikemates metsadefileedes tuleb kolonn eeloneerida teatavate vahedega sügavusse, neist iga ešelon peab peale üldise julgustuse veel ise end julgutama, kuna sellistel kinnistel aladel ja lahtise rinde juures võib alati oodata ootamatuid vastase suuskuriosade kallaletunge.

Kuidas kasutada suuski lahingus? Reeglina jalaväelane suusal peaks kasutama

Sõtt ja nalja N diviisi taliõppustel.

Vasakul:
Kiri ütleb, et N diviisi meeskonnad olid taliõppustel pealaest jalatallani suuskadel ...

Paremal:
Väeülem: „Armas koolipapa, täna on laupäev, ning pojad on väsinud ja külmanud, ehk leidub Teie avarais ruumides sooja ...“

Koolipapa lukustades ust:
„Ei saa, pöörake loa saamiseks koolivalitsuse poole, Tallinnasse!“

suuski vaid rännakul ja lähenemise perioodil. Alates aga kallaletungi lähtealuselt peaks ta suusad jätma maha ja teotsema edasi jalgsi nagu tavaliselt. Ainult siis suudab jalaväelane teostada korralikult hüppeid, varjuda ja läheneda vastasele vähemate kaotustega. Põhimõttena aga, kui on varjatud alased, siis sügava lumega tuleb katsuda läheneda vastasele suusal niipalju kui see on võimalik, kuna talvel, kus läbi lume liikumine aeglane, on automaatselt sunnitud ründajad pikemat aega toetama, padrunite juurdevedu on aga raske. Suuski vastavalt olukorrale võiks jätta jalga vaid taandumise kattel ja jälitamisel (rünnata tuleb aga ka siin jalgsi). Suuski kallaletungil võiksid kasutada erijuhtumel vaid suuskurid, kes suuski on õppinud väga hästi kasutama. Erijuhtumiteks võiks olla ootamata kustki metsast teel liikuvale kolonnile kallaletung, kui vastase positsioonile viib võrdlemisi järsk kallak, kuid siin on tarvis suusasidemeid, mis momentaalselt lubab kohale jõudes suuski jalast ära visata j.n.e. j.n.e. Tuleb mitte unustada, et rünnaku lähtealusel suuski jalast päästa on raske ja nõuab ajakulu ja võib viia selleni, et rünnakule üldse enam üles ei tõusta. Mahajäetud suusad tulevad tuua järgi kallaletungijatele. Suuskade järeletoomise viise võib olla palju ja need viisid tuleksid võtta õige pea katsetamisele.

Neist viisidest õppuste lõpuarutlusel tõi 2. diviisi ülem ettepanekuks mõned: 1) iga

3-me päevase manööveri eeskirjad saabuvad kompanisse . . .

15—20 paari suuskadele jäetakse maha üks sõdur, kes need suusad nõõri otsa ajab, läbi selleks suusaninasse puuritud augu ja need järgi veab ehk jälle 2) suuskade veoks valmistatakse erikelk, kuhu sama arv suuski peale mahub ja sama mees veab need kelguga järgi. Suuskade järeleveo mooduseid võib veel olla mitu, kuid nagu öeldud, neid tuleks katsetada.

e) Kelkude katsetamise alal.

Klp. kelkused tuleb vedada regedel nii lähedale kui see vastase tule ja maastiku tingimuste tõttu on võimalik. See säästab meeste jõudu. Vastase autom. relvade tulepiirkonda sattudes tuleksid aga kelgud võtta maha regedelt ja vedada eerasi mees-tega. Reeglina üle 3—4 km vastasest kelku meeste jõul vedada ei tuleks. Siis muutub see vedajatele raskeks.

f) Moondamise alal.

Nagu näitavad õhufotod suusa ja kelkude jaljed õhust on väga selgesti eraldatavad. Tuleb võimalikult hoiduda liigsete suusajälgede sisseajamisest ja kui võimalik kasutada vanu suusa ja kelgu jälgi. Näiteks kelkude jälgede arvu järgi võib muidu päris kergesti teha kindlaks automaatselt vedavate umbkaudse arvu. Liikuda tuleb ka võsas ja läbi metsa, kui see võimalik. Lahingus sõdur peab tingimata end varjama lumevalli enda ette ehitamisega, mis ei ole väga raske. Pikemat aega ühel kohal viibides seda valli tuleb suurendada ja tugevdada nii, et ta hakkab ka kaitset pakkuma vastase tule eest. Ühes vastase eest varjumisega on siin ka veel see kasu, et sõdur lumelamades seega end liigutab ja sooja saab. Muidu liikumatult pakase ja külma tuule käes lamades võib sõdur end ära külmetada.

Valgeid moondamise mantleid metsastel ja võsarikastel aladel ei tuleks kasutada. Nende kasutamist tuleks praktiseerida peamiselt suurtel lumelagendikel, udus, lumesajus ja öösel.

g) Talionnide ehitamise alal.

Talionnide ehitamist elamutest tühjadel aladel tuleb lugeda tarvilikuks. Diviisi poolt väljatöötatud tüüp selleks paistab olema täiesti vastuvõetav, kuna selle korraliku ehitamise juures sõdur seal võib end välja puhata, selleks isegi palitu ja saapad maha võttes. Temperatuur sellises onnis -15°C kuni -20°C juures on umbes $+14^{\circ}\text{C}$ kuni $+15^{\circ}\text{C}$. Suitsu onn sisse ei aja.

h) Toitmise alal.

Tuleb nõuda, et toit igal juhtumil õigeaks ajaks saaks valmis. Talvel on see eriti nõutav külma ja suure hulga soojuse energia kaotamise tõttu.

Ilnes ka, vaatamata suurendatud toiduratsioonile, et sõdur veel ise endale toitu juurde ostis.

Üldiselt käesolevad harjutused möödusid igati rahuldavalt. Ühest küljest andsid nad rea tulusaid näpunäiteid liikumise- ja veovahendite, talvise varustuse ja taktikaliste võtete alal, teisest küljest olid aga vahelduseks sõduri ühetoonilisele kasarmu elule. Päikest ja värsket õhku õppuste päevadel oli külluses.

Ei taha siinjuures minna mööda veel ühest pahest, mis mõnikord kipub tulema

ilmsiks, eriti noorema kaadri juures. Nimelt alluvatele ülesande andmisel näidatakse ülesanne kätte kaardil, kuna maastik ees on ometi selgesti näha. Harjutakse seetõttu rippuma kaardi küljes ja tulemused on äraeksimine ja orienteerimisvõime kaotus. Sõdurile ja allohvitserile on palju selgem kui talle maastikul kätte näidatakse esem kuhu ta peab minema. Kontrolliks vaid võib hiljem ka kaardil näidata, kus on see koht.

Tuleb ütelda ka tänu kohalikele elanikele, kes oma kaitsevæele igati lahkesti vastu tulid, ja neid võimalust mööda korteritega ja muuga aitasid, peale ühe juhtumi, kus ei lubatud sõdureid korterisse koolimajja.

Arvustavaid märkeid E. Onny artiklitele 1932. a. „Sõduris“ nr. nr. 31–34 ja nr. nr. 44–46.

Kirjutiste „1. Ratsapolgu pealetung Võru raioonist Marienburgini“ ja „1. ratsapolgu pealetung Panikovitši raioonist Dütinani 27.05.19.—05.06.19.“ avaldamisega on autor teinud tänuväärt töö meie ajaloolise kirjanduse rikastamiseks, kuid kahjuks leidub mõlemis puudusi, mis nende väärtust tublisti vähendavad. Olgu siin ühtlasi märgitud, et alltooduile analoogilisi puudusi asulate nimetuste kirjutamises leidub ka paljudes teistes Vabadusesõda käsitlevates kirjutistes, mis siin avaldatavaid arvustavaid märkeid seda enam õigustab. E. Onny kirjutistes leiduvatest puudustest on silmatorkavamaid järgmisi:

1. Süsteemiti asulate nimetuste kirjutamine. Kirjutiste algusel tähendab autor küll, et kasutatakse kolmeverstalist (1:126000) kaarti venekeelsete nimetustega, kuid märkusele rajatavast põhimõttest on aga kinni peetud väga ebakindlalt ja suurte kõrvalekalduvistega. Tõenduseks toon siin autori nimetuste kirjutamise „Sõduris“ lhk. 792 (osaliselt): Simuna ja Simmula (pro Simula), Salisgof (pro Zalishof), Ajatlova (pro Djatlova), Seinen (pro Sennen), Madilova (pro Madolova), Rooksu (pro Rokso), Hastasina (pro Nastahina), Kirguli (pro Kriguli), Sarnise (pro Sarrisse), Põdrametsa (pro Pedrametsa), Luznek (pro Lutsnek), Kõrgesaare (pro Korgesaare). Samuti otse segavalt mõjub ka šeremitsõ (pro šemeritsõ), Tumraninova (pro šumreninova) ja Morena (pro Mokrena) kirjutamine leheküljel 1071. Lähemalt vaadates leiab lugeja vigadega kirjutatud asulate nimetusi pea igalt leheküljelt, mõnelt isegi suurel arvul. Mõnd viga siin ei saa üldiselt võttes küll veaks lugedagi (Põdrametsa, Kõrgesaare), kuid säärasel juhtumil peaks valitsema ka mingi järjekindlus. Kui on aga ühel kohal Põdrametsa ja sealsamas mõni rida allpool Pulli-Pedra, Merdimikko ja Kebli (lhk. 792), siis peab olema kuskil viga. Võimalik, et osa nimetuste kirjutamisel on autor tarvitanud saksa kolmeverstalist (ümbertrükk vene kaartidest),

kuid säärasel juhul oleks tulnud nimetused ümbekirjutada venekeelse kaardi järgi ehk vähemalt lugejat hoiatadagi saksa kaardi tarvitamisest, näit.: Menzen (pro Mentsen) lhk. 793 ja Svarzenshof (pro švartsbekshof) lhk. 833. See nõue on õigustatud veel asjaoluga, et meil kolmeverstalistest kaartidest on praegu tarvitusel ainult vene kaardid vastava ületrükkiga (kihelkonna-kirikute, keskuste, linnade nimetused jne.). Samuti segavalt mõjub ka mõnel kohal venekeelsete lühendite mz. (mõnel kohal ms.) ja f. tarvitamine mõisa ja karjamõisa nimetuste eel, kuna rõhuval osal juhtumel see puudub. Üldtuntud nimetuste juures (näit. Sennen—Sänna) oleks soovitatav olnud ehk isegi jätta kaardi nimetuste tarvitamine, nagu see mõnel kohal sündinudki (lhk. 1070 švartsbahhi asemel kirjutatud Must jõgi), ja märkida esimene kord kaardil oleva nimetuse järgi eestikeelne nimetus sulgudesse ja edespidi tarvitada ainult viimast, näit.: Firiendorf (Tsooru), Alt-Kosse (Vana-Viitina), Zalishof (U.-Saaluse), Mentsen (Mõniste), Šreibershof (Korneta ehk Korneti) jne. Silmaspidades järjekindlust oleks võinud isegi kaardil leiduvaid võõra kõlalisel kirjutatud nimetusi teatud ulatuses eestikõlalisel ümbekirjutada (nagu kohati see sündinudki), mis lugejale oleks olnud isegi vastuvõetavam kui „arhailised“ vene kaardi nimetused, näit.: Sarlöse — Saarlase, Korgesare — Kõrgesaare, Kurre — Kure, Telva — Tõlva jne.

2. Jämedaid faktilisi eksimusi. Lhk. 793 on 2. j. polk paigutatud Illingeni (Misso) mõisat kaitsema. Tegelikult asus 2. j. polk aga kirjeldatud ajal, s. o. 27. märtsil 1919, Kieva—Kjuliitina—Konstantiinova joonel (s. o. vasakul samal päeval rindelt lahkunud soomlastest). Lhk. 834 on jälle 7. polk toodud 2. j. polgu roodude vahele ja pandud pealetungima Aristovo, Boroki ja Poroslova küllade raionis. Tõeliselt asus aga 7. j. polk kirjeldatud päeval, s. o. 5. aprillil 1919,

Grabiilovo—Goruška—Saurovo—Sorokino—Lezgi—Zabolotje joonel.

Samuti on autor eksinud Alenhovist (V.-Saalusest) alustatud pealetungi päeva määramisel. Kirjutises toodud kuupäev 24. märts näib põhjendatud olevat vaid ühe dokumendiga. Mitu teist dokumenti (samuti ka P. Kangro Sakala partisanide ajaloo uurimine) tõendavad aga, et liikumine Alenhovist pidi algama 23. märtsi hommikul. Plaanile jõudsid nii 1. ratsapolk kui Sakala partisanid (Viljandi kaitsepataljon) aga juba 23. märtsi õhtul, aga mitte 24. märtsi õhtul, nagu väidab autor.

3. Loogiline järjekindlusetus, mille all tuleb mõista sarnast aine käsitusviisi, nagu see avaldatud lhk. 792. Autor laseb soomlastel mitu päeva järgimööda kivitee juure välja jõuda (23., 24. ja 25. märtsil). Tegelikult soomlased jõudsid kiviteele 22. märtsil, vallutades Gorontšarovo, Šumilkina, Nolgino (Melgino?), Kašina, Kozina ning Golutsari külad, ja jäid vallutatud küllade raiooni kuni 26. märtsini. 24. oli soomlastel seal küll raskeid võitlusi, kusjuures ka mõned vallutatud külad maha jäeti, kuid üldiselt jäi kivitee siiski soomlaste kätte. Samuti on Kirovo vallutamine märgitud kahekordselt 21. ja 24. märtsil. Tegelikult sündis vallutamine 21. märtsil, kust peale Kirovo jäi soomlaste kätte kuni nende rindelt lahkumiseni.

Esimeses artiklis jääb selgusetuks ka küsimus 7. apr. polgu langemise arvu üle. E. Onny märgib selle viiega (sama arv on ka praegu ratsa rügemendi langemise nimestikus). Kuulutuse järgi „Postimehes“ nr. 76 — 1919 langes aga 7. apr. 3. eskadronist 6 sõdurit. Kas langes ka tõeliselt kuues (Heino Jurikas) — see küsimus jääb lahtiseks? Ajalehes on igatahes ka see mees surnuks kuulutatud.

Polgu tähtsama lahingu, Haanja-Munamäe lahingu, kirjeldusele on autor pühendanud küll eripeatüki, kuid lugejale ei anna see mingit konkreetset ettekujutust ei lahingu üksikutest episoodidest ega ka selle üldkäigust. Tähtsama lahingu kirjelduse juure oleks isegi soovinud tegevust selgitavat eri skeemi.

31. mai tegevuse kirjeldamisel oleks iseloomulik olnud ära märkida Volmari polgu 2. roo-

du retk 1. ratsapolgu piirkonnas (ratsapolgu rinde paremalt tiivalt Kallemoisest põiki läbi polgu vasemale tiivale) Silleneki talu juure ja sealt edasi Vežovka metsavahi juure, kus võeti vaenlaselt kaks 3" ja üks 6" suurtükk.¹⁾ Retke kohta on isegi märkus autori poolt ärakasutatud allikas, V. Muti raamatus „Võru alt Jakobstadi“.

Lõpuks veel Eesti ja Poola vägede kokkupuutumise probleem. Autor märgib faktina meie ja Poola ratsa patrullide kohtamist Jakobstadi ja Vilno vahel (?). Üldiselt on teada vaid tolleaegsest olukorrast (s. o. peale Vilno vallutamist 21. aprillil), et Poola vägede peajõud olid jõudnud mai keskel Ignalino jaama (umbes 60 km Dvinskist) raiooni, mis on umbes 125 kuni 130 km Jakobstadi.²⁾ On kindel ka, et ratsapolgu osa asus Bušhofis, see on 11 km Jakobstadi Ignalino poole ja samuti kindel, et Poola eelosaad asusid Lõngmianõs, mis umbes 13 km Ignalino lääne poole. Vahe oleks seega Eesti ja Poola vägede kindlate asukohtade vahel umbes 100 km. Kui kaugel aga liikusid luureosad, pole täpsalt teada. Tegelikult ei olegi see tähtis, kas patrullide kokkupuutumist faktiliselt oli või ei, vaid asjaolu, et ühise vaenlase vastu asusid kõrvuti meie ratsapolk Jakobstadi—Bušhofi juures ja mingisugused Poola väeosad Ignalino—Lõngmianõ juures. Kuna vaenlast vahepeal aga ei olnud ja teised, sama vaenlase vastu teotsevad väed (leedu, saksa ja läti väerind), asusid kaugel seljataga, siis võib kahtlematult ära märkida: 5., 6. ja 7. juuni 1919 olgu ajalukku märgitud päevadena, kus uuestisünni valudes siplevate Eesti ja Poola riikide võidukad sõjaväed küljkülje kõrvale võitlesid ühise ja kardetava vaenlase vastu, samal ajal kui teine samuti kardetav vaenlane valmistas end äraandlikult seljataga kõige otsustavamale hoobile. G. S.

¹⁾ „Valmieras kajnieku pulka vesture 1919.—1929.“ Riga, 1929, lhk. 89—94.

²⁾ Adam Przybylski: „La Pologne en lutte pour ses frontières 1918—1920“, Paris 1929, lhk. 74, 76 ja 89.

Mr. Gog Lenini jutul.

Tuntud itaalia kirjanik Giovanni Papini avaldas läinud aastal raamatu, mis enesest kujundab maailma rikkaima mehe, nimega Gog (Gog-gins), päevikut. Selles kõikjal suurt tähelepanu äratanud teoses leidub teiste väga huvitavate ja omapäraste lühijutustiste hulgas ka päeviku autori poolt Leninile tehtud visiidi kirjeldus.

Gog ütleb algul, et Vladimir Iljitšile juurdepääsemine läinud temal maksma ligikorda 20.000 dollarit (kingid komissaride naistele, jootrahad punasõdureile, annetused lastekodudele jne.), kuid tähendab sealsamas, et ta seda sugugi ei kahjatanud.

Oma külastajat vastu võttes, Lenin istunud väiksel verandal suure laua juures, mis olnud kaetud täisjoonistatud paberilehtedega. Ta jätanud surmamõistetud mulje, kellele antud veel võimalus rahus kasutada oma viimaseid elutunde.

Tema mongoolase pea olnud nagu vanast kuivanud juustust voolitud. Tema vastikute huulte vahelt paistnud kaks õudset hammasterida, mis sarnanenud surnu pealuu omadele. Tema kaks terast, inkvisiitorlikku linnusilma olnud punaste laugude taga nagu saaki varitsemas, ja tema käed mänginud hooletult hõbedast pliatsiga.

„Esimesed minutid, jutustab Gog, möödusid piinlikus vaikuses. Lenin vaatles mind üksikõikse ilmega. Minul aga kadus selle safrankarva ja väsinud maski ees julgus küsimuste esitamiseks, millistega ma tema juurde tulnud olin. Kogelesin umbkaudu vaid mingi komplimendi sellele suurele tööle, mis ta Venemaal korda saatnud. Selle peale ilmus Lenini juba poolsurnud näole mingi grimass, mis tahtis olla sarkastiliseks naeratuseks.

— Aga kõik oli juba tehtud, hüüdis ta oota-

mata hooga ja peaaegu tigidalt: kõik oli enne meie tulekut juba tehtud! Väljamaalased ja tobedad arvavad, nagu oleks siin tehtud midagi uut. See kõik on pimedada buržuaasia eksiarvamine. Enamlased võtsid vaid üle ja arendasid edasi tsaaridelt sisseseatud režiimi, mis on ka ainus vene rahvale sobiv. Ei saa ometi valitseda sadat miljonit metsikut, kui pole nende tarvis keppi, kui pole špioone, salapolitseid, terrori ja võllast, kui pole väljakohtuid, sunnitööd ja piinamisi. Meie vahetasime vaid rahvaklassi, kelle hegemoonia toetus sellele süsteemile. Kus endisel ajal oli kuuskümmend tuhat aadlikku ja, võib olla, nelikümmend tuhat suurbürookraati — kokku sada tuhat isikut, — seal oleme meie nüüd umbes kaks miljonit proletaarlast ja kommunisti. See kujundab enesest edu, suurt edu, sest privilegieritud on nüüd kakskümmend korda rohkem; kuid jääb järele üheksakümmend kaheksa protsenti rahvast, kes selle vahetusega vaevalt midagi võitnud on. Võite olla isegi kindel, et nad hoopis midagi võitnud pole, ja see ongi, mida meie vajame, mida ma soovin ja mis, lõppude lõpuks, on ka täiesti möödapääsemata.

Nende sõnade juures hakanud Lenin kihistama naeru, nagu kaupmees, kes ostja sissevedanud ja nüüd sellele eemalduvale kliendile lõbusas tujus tagant järele vaatab.

„Aga kuhu jääb siis Marx, edu ja kõik muu“, lausunud Gog.

Lenin vaatanud temale imestanud ilmega ja jatkanud siis:

— Teie olete väljamaalane ja mõjuvõimane inimene, teie võin ma kõik öelda: keegi teid niikuinii ei usu. Tuletage meelde, et Marx ise õpetas meile, et teooriaal on vaid puht fiktiivne väärtus, instrumendi väärtus. Arvestades Venemaa ja Euroopa seisukorda, ma olin sunnitud oma tõelisele eesmärgile jõudmiseks kasutama kommunismi ideoloogiat. Teistes maades ja teistel aegadel oleksin ma valinud teise abinõu. Marx oli lihtsalt üks buržuulik juut, kes ratsutas inglise statistikal ja jumaldas salaja industrialismi. Temal puudus arusaamine barbaarsusest, ja sellepärast võis teda vaevalt lugeda rohkem kui kolmandik-inimeseks. See oli õllest ja hegeliismist leotatud peaaegu, kuhu sõber Engels aegajalt sisse pritsis mõne geniaalse idee. Vene revolutsioon lükkab Marxi ettekuulutused täielikult ümber. Pääses ju kommunism võidule just siin, Venemaal, kus kodanlust peaaegu olemaski polnud.

Inimesed, isand Gog, on kartlikud metsloomad, kelle üle võib valitseda ainult südame-tunnistusega metsik, nagu olen seda mina. Kõik muu on vaid lobisemine, literatuur, filosoofia ja igasugune teine muusika, mis määratud kasutamiseks rumalatele. Aga kuna inimetsloomad sarnanevad kurjategijaile, siis peab igal valitsusel olema kõrgeimaks ideaaliks, teha valitsetav maa sarnanevaks sunnitööliste vanglale. Vana tsaariaegne katgora on poliitilise tarkuse viimane sõna. Kui mõtlete järele, siis peate tunnistama, et sunnitööliste elu sobib kõige paremini poolele inimestest. Kaotanud vabaduse, on nad lõppeks vabastatud riskeerimistest ja tüütustest,

mis koormavad vastutuskandjaid isikuid; ka on nad seisukorras, kus nad enam ei saa teha kurja. Niipea kui inimene sattub vanglasse, peab ta seal, tahes-tahmata, elama süütut elu. Ka pole tal seal muresid ega millegi peale mõtlemist, sest on olemas teised, kes tema eest mõtleavad ja käskusi jagavad; ta töötab oma kehaga, kuid tema vaim puhkab. Ja ta teab, et iga päev, isegi siis, kui ta ei tööta, isegi siis, kui ta on haige, saab ta oma toidu ja võib rahulikult magada, ilma et tal tarvitseks tunda muresid, mis on vabal inimesel igal hommikul leiva pärast ja igal õhtul magadisaseme pärast. Minu unistuseks on muuta Venemaa üheks suureks katorgaks. Ja ärge arvake, et ma räägin seda egoismist: sellise süsteimi juures on kõige enam orjastatud ja kõige suuremal määral ohvriks toodud just vangivahid ja nende abilised. —

„Aga talupojad?“

— Ma vihkan talupoegi, vastanud Vladimir Iljitš vastikuse grimassiga näol: ma vihkan seda Lääne pehmusega Turgenievi ja hüpokriit Tolstoi poolt idealiseeritud mužikut. Talupojad kujundavad enesest kõike seda, mis minule on vastik: minevik, usk, valeõpetused, usulised maaniad, käsitsi töö. Ma toetan ja isegi meelitan neid, kuid ma vihkan neid. Ma tahaksin, et nad kõik kaoks, viimase ni kaoks. Üks elektrotehnik maksab minu juures sama palju kui sadatuhat talupoega.

Ma loodan, et meie jõuame välja sinna, kus võime endid elatada meie keemia laboratooriumides masinate abil mõne minutiga valmistatud ainetest, ja siis muutub talupoegade sugu tarbetuks. Talupoegadel jääb siis valida, kas hakata töölisteks või kärvata. Elada looduses, see on häbitav asi, mis võis olla sallitav ainult eelajaloo epookil.

Võtke enesele ilusasti pähe ja saage aru, et bolševism kujundab enesest kolmesugust sõda: teadlaste barbaaride sõda mädanenud haritlaste vastu, Ida sõda Lääne vastu ja linna sõda maa vastu. Selles sõjas meie relvi ei vali. Isik, indiviid, peab hävitatama. Indiviid on laiskusest vedelejate kreeklaste ja unistajate sakslaste väljamõeldis. Kes paneb vastu, selle raiume maha, nagu mädapaise. Veri on looduselt antud parim sõnnik.

Ärge arvake, et ma olen julm. Kõik need minu käsul kordasaadetavad mahalaskmised ja poomisid on minule tüütavad. Vihkan oma ohvreid peamiselt sellepärast, et nad mind sunnivad endid tapma. Kuid ma ei saa toimida teisiti. Minu unistuseks on, olla sunnitööliste mudelvangla, rahuliku ja hästi korraldatud katgora juhatajaks...

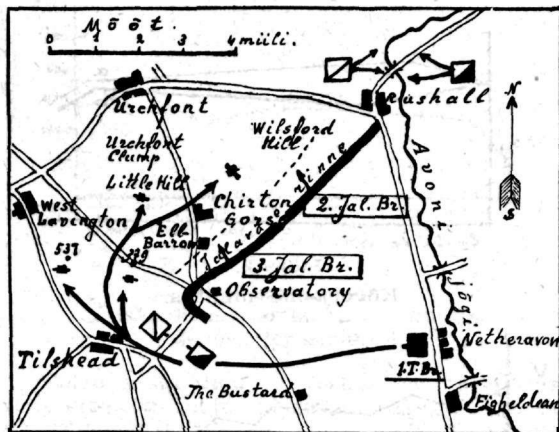
Olen siin, Aasia ja Euroopa vahel, vaid üks kohalik pooljumal... Kuid usklikkude lauluhelide asemel tõusevad siia minu poole vangide ja surejate hulgumised; kinnitan teile, et ma ei vahetaks seda sümfooniat Beethoveni üheksa vastu. See on kiidulaul, mis kuulutab ette tuleviku õndsust. —

Viimaste sõnade juures sirutanud Lenin ettepoole oma poolsurnud õudse pea, nagu kuulataks ta mingit vaikset, pühalikku ja ainult temale üksi kuuluvat muusikat. Joter.

Tankide retk vastase patareide hävitamiseks.

Briti 1. Tankide Brigaad, võttes osa Eastlandi ja Southlandi vahelisest „sõjast”, sai 21. septembril ülesandeks moodustada sillapead Aroni jõe (ühtlasi „sõdjate” poolte piir) läänekaldal. 2. jal.-brigaadi mõõdukes tõmbusid tankid kell 1800 tagasi Eastlandi territooriumile.

Vähe hiljem ründasid Southlandi jõud edukalt Eastlandi 2. jal.-brigaadi, mille rindejoon 22. septembri hommikuks kujunes selliseks, nagu see näidatud skeemil. 2. brigaadist vasakule asus kaitsesele 3. brigaad. Mõlema poolte ratsaosad olid tiivaldel loonud kontakti.

Eastlandi poole juht otsustas asuda 22. septembril vasturünnakule, et viia 2. ja 3. brigaadi rinne Wilsford Hill, Ell-Barrow, Observatory üldjoonele.

1. Tankide Brigaad sai käsu astuda kell 1000 välja Netheravoni raioonist ja toetada 3. jal.-brigaadi rünnakut.

Vahepeal avastati vastase rinde taga kolm patareid, nimelt Little Hill'i, pkt. 379 ja pkt. 537 juures. Saadud teadetele oli õõ jooksul üks terve kerge välisuurtükiväe brigaad liikunud Chirton Gorse suunas, või sellest punktist kirde-

poole, kuid selle täpsa asukoha suhtes puudus veel selgus.

1. Tankide Brigaadile anti ülesanne, hävitada vastase patareid enne jalaväe rünnakut, suunduda siis Urchfont Clumpi raiooni ja toetada sealt 3. jal.-brigaadi rünnaktegevust.

„Ilm oli äärmiselt halb”, kirjutab manöövrit jälgima sõitnud „Times'i” sõjaväeline korrespondent: „Seni tibanud vihm muutus otse valanguks ja idast puhus külm tuul; kuid see tuul oli siiski soodne suitsukatte tekitamiseks tankidele vajalikus suunas.”

Tankide Brigaadi ülem otsustas teostada haarava liikumise lõunapoolt. Brigaad koondus varjatud kohta The Bustardist loodes. Kell K — 1040 — suundusid sealt kerged tankid järgmiselt: vasakpoolne kompani pkt. 537 raionis asuva patarei peale, kust pöördus alul põhja ja siis Urchfont Clumpi suunas kirdesse; keskmine kompani liikus peakolonniga ees põhjapoolt; parempoolne — pkt. 379 raionis asuva patarei peale, saates ühtlasi soodsa tuulega teiste ette suitsukatet.

Segapataljonid järgnesid kergetele kompanitele kahes järgus: ees, vasakult 5. pataljon ja paremalt 3. pataljon; taga, 5. pataljoni järel, 2. pataljon.

3. pataljonil oli ülesandeks hävitada välisuurtükiväe brigaad, mis pidi asuma Chirton Gorse raionis. Selle pataljoni tegevust jälginud korrespondent kirjutab:

Kell 1120 ilmusid kerged tankid välibrigaadi positsioonist edelas olevale seljandikule, kust algasid vastase tulistamist kuulipildujaist. Vähe hiljem pimestasid ligidamaa toetuse tankid kolm patareid suitsukattega. See tehtud, tormasid keskmised tankid suure kiirusega üle seljandiku patareidele tiiva peale. Suitsukattest väljaspoole jäänud neljas patarei püüdis küll avada nende pihta otsetule, kuid rünnatuna kumbagist tiivalt a ühe kompaniga, ei suutnud ta enam õigeaegselt astuda tegevusse.

Kell 1137 olid tankid oma esimese ülesande täitnud ja liikusid edasi põhjapoolt, ettemääratud uue tegevuse, vastase jalaväe seljatagant ründamise, lähtekohale.

Joter.

Sõjatehnika alalt.

Käsirelvade vintraudade kuluvuse mõju laskeomadusile.

M. G. Tchekhoff — korvetikapten, Belgia relvatehase „Fabrique Nationale d'Armes de Guerre” ballistikalaboratooriumi insener.

Autori loal O. K. ja A. Z.

Sissejuhatus.

Käsirelvade vintraudade kõbulikkuse astme määravad kaks tegurit:

- algkiiruse kahanemine ja
- hajuvuse suurenemine.

Mõlemad tegurid on tõeliselt tihedalt seotud omavahel, sest algkiiruse kahanemine kutsub ühtlasi esile hajuvuse suurenemise. Siiski võib sageli panna tähele, et nende kahe teguri omavaheline sõltuvus on relatiivne ning oleneb laskekiirusest ja laskemoona üksikosade valmistusest ning omadusist, peaaesjalikult aga püssirohust.

a) Algkiiruse kahanemine on tingitud eriti padrunipesa suurenemisest ja on selle kuluvuse funktsioon. Vastavalt sellele, kui kaugele on arenenud erosioon, kasvab teatud määral ka gaaside läbivool ja muudab ühtlasi rohu põlemisviisi. Mõlemad nähted avaldavad mõju püssirohu kasulikule tegevusele, millest ongi tingitud algkiiruse kahanemine.

b) Vintlõigete kuluvuse järelnähtena avaldub eriti hajumise suurenemine: algkiiruse peale on selle mõju aga tunduvalt väiksem. Vastuoksa, vintlõigete seisukorrast väga tihti oleneb kuuli

„istak” nendes, järelkult ka raua jooksu täp-sus. Tõepoolest — erosiooni tagajärjel tekkinud piludest (s. o. kuuli ja vintlõigete vahelt) läbi tungivad gaasid omavad tendentsi kuuli väljavenitamiseks, teotesedes nagu valts-masin; kui kuuli materjali vastupanu sellele nähtele pole küllaldane, võib kuul muutuda tublisti pike-maks, mis võib vahest küündida kuni 10% kuuli üldpikkusest. Pikenemisega kahaneb kuuli läbi-mõõt ning järelkult ei suuda kuul nii hõlpsasti järgida vintlõigetele: kuul kaotab tasakaalu.

Padrunipesa mõõtude suurenemine ja vintlõi-gete kuluvus mõjuvad ühes sihis ning nende vas-tastikkust mõjuvust pole võimalik kindlaks mää-rata; kuid rohkearvuliste katsete tagajärjel, va-hetades järjest laskmise kestel laskeelemente, on siiski võimalik kaunis täpsalt eraldada nende kahe teguri mõjuvuspäire.

Tuleb mainida, et kiirusi võib mõõta krono-graafi abil ainult kuulide teatud tekkinud lahk-jooksu juures, s. o. kui lahkjooks juba on ole-mas, eksisteerib. Kiirust täpsalt suud me juures mõõta pole alati võimalik. Käesolevas kirjutises tähistame V abil kronograafiga mõõde-tud kiiruse, mis on võetud vähemalt 10 lasu keskmisena.

Tuleb samuti pidada meeles, et ka kuuli mantli materjal tähendab palju kuulide V₀ ja lahkjooksu juures; teatud materjalidest mantlid jätavad raua vintlõigete seintele hõõrumise ta-gajärjel osa oma metallist.

§ 1. Kuluvuse mõju algkiirusele.

A. Kiiruste kahanemise üldnähe.

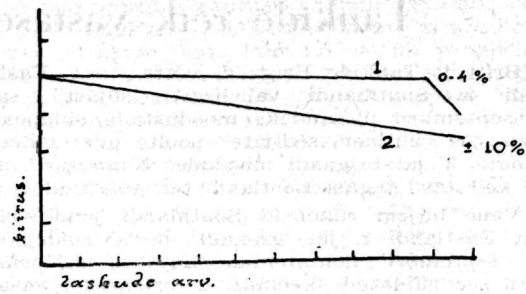
Teostades laskmist automaatrelevadest pane-me tähele kahte V langemist iseloomustavat isenähet, mis on kujutatud diagrammis S 1. Seejuures V langemise kõverjooned omavad va-hest diagrammis 2 ja 3 näidatud kuju. Kõver-joone 1 muutused (joon. 1) on tingitud kuuli mantli omadusist; neist kõverjoon a (joon. 2), mis kujutab V suurenemist, näitab raua vintlõi-gete pinna poleerimist kõva-mantlilise kuuliga (teras), kuna teine kõverjoon b (joon. 2), kus ilmneb V kahanemine, oma länguga näitab, et osa mantlimetallist jääb rauada. Sel juhul oma-vad teatud tähtsuse ka rohu omadused (ärksus, erodeeriv võime j. m.).

Joonisel 3 on kujutatud erijuhus teise kõver-joone (2 — joon. 1) variatsioon, kus V kõiku-mised on tingitud sellest, et kuul jätab mõni-kord osa oma mantlimetallist rauada, mille tõttu ka kiiruse muutumine on ebamäärane („hüp-peline”). (Joon. nr. 1 ja 2.)

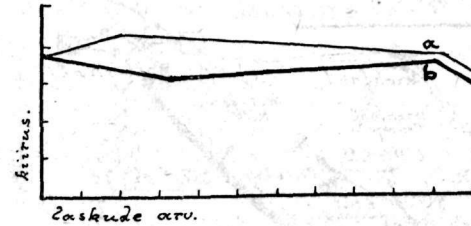
B. Kiiruste kahanemise uurimine.

Esimest laadi kiiruse kahanemine on kujuta-tud diagrammis 1 (kõverjoon 1). Praktiliselt saab peaaegu alati kiirusi V, mis enam-vähem lähevad lahku esialgselt kiirusest, kuigi need lahkumineku pole kuigi suured. Kiiruse kaha-nemine kõverjoone lõpul on umbes 0 kuni 4% algkiirusest. See esineb: a) vintpüsside (hari-lik) ja automaatpüsside juures; b) automaat-relevade (kuulipildujate) juures, mis võimaldavad küllaldast jahutust, s. o. kul raud ei ole suure kuumuse mõju all ning kus seetõttu gaaside läbitungimine on piiratud.

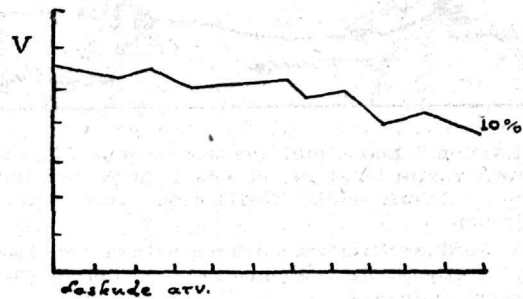
Sel juhul on raua kõlbmatuks muutumise ainsaks põhjuseks vintlõigete kuluvus, milline pärast seda, kui ta on jõudnud teatud piirini

Joon. 1.
V langemise kõverjooned.

Joon. 2.
Kõverjoone muutus.

Joon. 3.
Kõverjoone muutus.

omas arengus, ei võimalda enam kuulide korra-likku „istakut” ega jooksu vintrauas.

Kuna padrunipesa mahu suurenemine on sel juhul tühine, ei avalda see mingit märgatavat mõju.

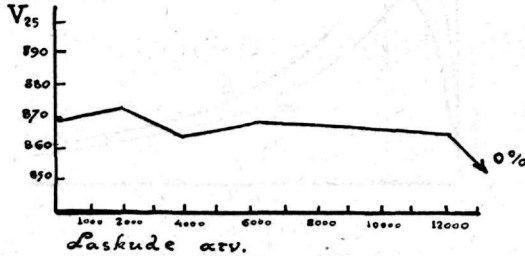
Laskmise kestel V jääb peaaegu muutusetu ja isegi ovaalsete kuulijälgede (kilbil, täpsus-laskmisel) ilmumine ning hajumise suurenemine (mis nähted tähendavad, et kuul enam ei „istu” hästi vintlõigetes) ei mõju kuigi märgatavalt V suurusele. Ainult siis, kui kuul hoopis enam vintlõikeid „ei võta”, võib järsku panna tähele V ebamäärast langemist.

Toimetades kiiruste mõõtmist teatud laskmise vältel, oleme teatud kuluvuse staadiumist alates pannud tähele suurte lahkumineku tekkinud lastud seeria äärmiste kuulide vahel. Nende lahkumineku põhjuseks on kas padrunipesa suurenemine või — harvemini — vintlõigete kulumine. Peab tähendama, et ülalnimetatud nähted ilmnevad ainult pika laskmise kestel, kui võib juba tähele panna vintlõigete kuluvust. Harilikult ilmuvad need lahkjooksu suurenemise nähted siis, kui kuluvus on juba kaunis suur, ning tunnustavad raua eluea peatset lõppu (vaata tabel 1).

T a b e l 1.
Hariliku vintpüssiga saadud V.

Enne lask. alustamist (uus püss)	Pärast 10000 lasku	Pärast 14000 lasku
801 { +3 -4	793 { +7 -10	785 { +15 -10

Diagramm 4 kujutab V kahanemist hariliku vintpüssi juures, kuna diagramm 5 (köverjoon a) näitab V kahanemist automaatreivas, millel on küllaldane jahutus, et vältida raua liigset kuumenemist.

Joon. 4.

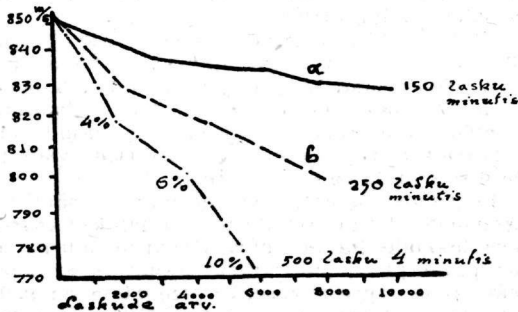
V₂₅ langemine.
Laskekiirus: 50 lasku 4 minutis.
Kuulil terasmantel.

Tuleb siiski pidada meeles, et tarvitatava rohu erosiooni mõju (põlemise) tagajärjel metallile võib vähendada ka V, kuid see vähenemine on igal rohupartiil isesugune. Vaadeldaval juhul pole need mõjud just eriti suured.

Teistlaadi kiiruse kahanemine.

Vastuoksa — diagrammis 1 kujutatud köverjoone 2 juures etendab suurt osa — rohi. Siin näeme reeglipärast V kahanemist, mis järjest vähenedes, olenevalt laskude arvust, jõuab lõpuks suurusteni, mis on algkiirusest 10—11% võrra ja veel rohkemgi madalamad. Siia kuuluvad automaatreivad, eriti õhujahutusega, mis laevad pikemaid seeriaid suure laskekiirusega, tarvitades suuremalt jaolt modern püssirohtusid. Padrunipesa suurenedes muutuvad ka gaaside läbivool ja püssirohu põlemise tingimused.

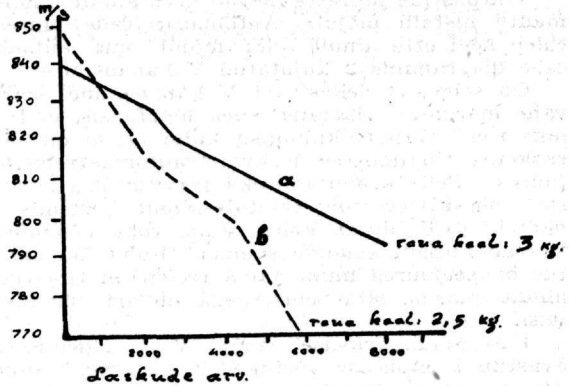
Lastes teatud laskemoonaga, mis on laetud sama rohuga, kuid seejuures varjeerides laskekiirust, saame isesuguseid V kaotusi, olenevalt laskekiiruse intensiivsusest ning sellest tekkinud gaasi läbivoolust (joon. 5).

Joon. 5.

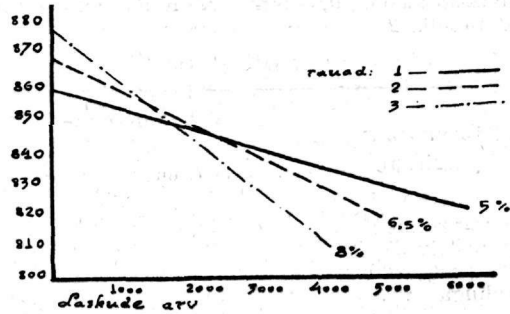
Automaatreiva raua V₂₅ kahanemine.
Kuulil terasmantel.

Raua kaalu suurendamine avaldab samuti mõju V kahanemisele; raskema raua juures on V kaotus väiksem kui kaalult kerge raua juures, samuti pikeneb raua iga ühes raua kaalu suurendamisega. Selle lihtsaks põhjuseks on asjaolu, et gaaside mõju avaldub kiiremini kerge raua juures (joonis 6).

Joon. 6.

Automaatreiva raua V₂₅ kahanemine.
500 las. seeria.

Joon. 7.

V₂₅ kahanemine. Terasmantel.

Diagramm 7 kujutab V kahanemist, mida pandi tähele laskmisel kolme rauaga, kusjuures lasketingimused olid sarnased (identsed). Rauad olid monteeritud kuulipildujale; ainult kesta obturatsioon sai igakord muudetud. Keskmine obturatsioonijõud oli 20, 40 ja 60 kg, vastavalt raudadele 1, 2 ja 3. Obturatsioonijõu suurenemisega kasvab ka gaaside töö, nende rõhumine ning ühtlasi ka gaaside läbitung, mille tagajärjel kiiruse V kahanemine on suurem. Isegi otse enne raua muutumist kõlbmatuks ei ületa see kahanemine kunagi 10—11% sellest kiirusest, mis uue rauaga saavutatud. Küll võib vahest panna tähele kuni 15% kahanemist, kuid ainult juhul, kui kuul on ehituselt väga stabiilne, vähe tundelik raua vintlõigete vigastustele, ning kui rauale on omane teatud profiil.

Uurides mõlemaid toodud köverjooni, mis V iseloomustavad, jõuame veendumusele, et need pole küll nii lihtsad, nagu joonisel esitatud: V kõikumine kutsub välja mõned ebamäärasused; köverjoon muutub õige komplitseerituks ning ei esine kunagi sirgjoonena.

Varjeerides lasketingimusi võime katsete abil saavutada niisuguse köverjoone, mis oleks nagu vahepealne kahe toodud tüübi vahel, s. o. omaks soovitava kuju.

C. Tüübiliste kõverjoonte kuju muutumine.

Diagrammides 2 ja 3 on näidatud erikujulised kõverjooned.

V langemise nähted a ja b järele (joonis 2) võivad esineda laskmisel niihästi vintpüssidest kui ka automaatrelvadest.

Vintpüsside juures esinevad need ainult kuulimantli metalli mõjul. Automaatrelvade juures tuleb neid ette ainult rohu mõjul, mis kutsub esile diagrammis 2 kujutatud V kahanemise.

On selge, et selleks, et V kahanemine oleks vähe märgatav vintraua eluea lõppfaasis, ei tohiks rohi tekitada kulumist, kuigi asi ei ole nii rasketes tingimustes laskvate automaatrelvade juures. Selle saavutamiseks tarvitatakse „ärksat“ püssirohtu, mis tekitab ainult „põlemise“ nähteid padrunipesa kohal, kuna rohu põlemine kasvab kiiresti suudme suunas. Rohu jõu kaotus on seejuures minimaalne (seegi on tingitud ainult gaaside läbivoolust) ega muuda põlemisviisi.

Püssirohu „ärksuse“ mõju V kahanemisele avastub järgmisest: võetakse 2 ühesarnast raua, milledest üht tarvitati laskmisel „ärksa“ püssirohuga laetud padrunitega, teist aga laskmisel ainult progressiivrohuga laetud padrunitega. Lastes kummaski rauast võrdluseks teatud laskemoonaga, saame tulemusi, mis on toodud tabelis 2.

T a b e l II.

Tarvitatud püssirohi	V kahanemine	
	Rauas, mis kulunud progressiivrohtu tarvitades	Rauas, mis kulunud „ärksat“ rohtu tarvitades
„Ärksa“ rohuga . .	4—5 ⁰ / ₀	3—4 ⁰ / ₀
Progressiivrohuga .	12 ⁰ / ₀	9—10 ⁰ / ₀
Väga progressiivse rohuga	14—15 ⁰ / ₀	10—12 ⁰ / ₀

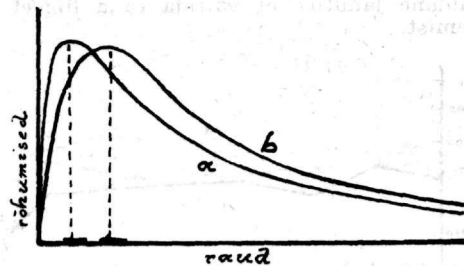
Selle katse toimimisel kasutati õhujahutust.

Kuna põlemise suurus ning põlenud kohtade asetus oleneb rohu „ärksusest“ ja selle põletusvõimest, on arusaadav, et V kahanemine kui ka raua kulumine on rohu liigi funktsioon. Laskmisel „ärksa“ rohuga on kiiruse langemine väiksem kui laskmisel progressiivrohuga. Nii peabki see olema, kuna „ärksa“ rohu põlemisviisi ei ole peaaegu sugugi sõltuv padrunipesa ja raua sisemisest seisukorrast; tarvitades samades tingimustes progressiivrohtu, saaksime suurema algkiiruse kahanemise (tabel 2). Sel juhul võib mõnikord isegi leida põlemata jäänud rohuteri raua suudme ees maas arvul, mis oleneb rohu progressiivsuse astmest. Seevastu — kiirelt põleva rohu puhul — jõuab terve rohulaeng ära põleda padrunipesas, põlenud vintlõigeteni mitte ulatudes. Sel korral paneme tähele ka suuremat gaaside hulka (järelikult on suurem ka V), kuna osa energiat ei kulu veel mehhaaniliseks tööks (kuuli edasiviimiseks rauas). Tähendatud V langus on tingitud gaaside läbivoolust vintlõigete põlenud kohtades.

Kahel V kahanemise põhjusel peaksime veidi peatuma, nimelt gaaside läbivoolul (läbitungil) ning rohu põlemiskäigul. Gaaside läbivool on tähelepanev iga vähegi tarvitusel olnud raua juures, kuna rohu põlemisviisile mõjub põlenud kohtade ulatus (s. o. kui suurel määral neid esineb ja kui sügavad nad on).

V kahanemise absoluutne suurus oleneb rohu põlemise iseloomust; rohu omadused aga määravad põlemiste asukoha.

Diagramm 8 illustreerib nende nähete iseloomu. Raua juures, kus põlemiskohtade maksimum on märgitud musta joonega, rohi (mille põlemisaeg = b). Kõverjoone b ulatusus kõverjoonest a väljapoole tekib peamiselt raua väljapõlemisest, kuna põlemine, mis sünnib kõverjoone a kohaselt, areneb normaaloludes; V kahanemise sel juhul põhjustab gaaside pürestine läbivool.

Joon 8.

Rõhumiste kõverjooned.

Järgnevalt võime kasutada vana (lastud) raua rohtude „ärksuse“ võrdlevaks kindlaksmääramiseks. Lastes uuest rauast mitmesuguste rohtudega, muudame nende kaalusid nii, et lõpuks saavutame kõikide nende juures ühtlase kiiruse (V).

Kui edasi laseme samade kindlaksmääratud laengutega mingisugusest teisest püssist (vanad, kulunud), siis, mõõtes saadud kiirusi kronograafi abil, leiame, et suurim V kahanemine vastab kõige progressiivsemale, väiksem aga kõige „ärksamale“ rohusordile.

Tabelis 3 on toodud ühe sellelaadilise katse tulemused.

T a b e l III.

Püssirohi =	1	2	3	4
	m/s	m/s	m/s	m/s
Uue rauaga saadud V . .	800	800	800	800
Kulunud rauaga saadud V	767	760	750	751
V kahanemine	4 ⁰ / ₀	5 ⁰ / ₀	6 ⁰ / ₀	6 ⁰ / ₀

Järeldame, et püssirohud 3 ja 4 omavad ühe ja sama põlemiskiiruse („ärksuse“), kuna aga 1 ja 2 on „ärksamad“.

On selge, et sel teel ei saa kätte rohu tegelikku „ärksust“, vaid ainult piiratud tingimuste, käesoleva juhu tarvis.

Ülalpool tähendasime, kuidas „ärksa“ püssirohuga võib saada õige väikest V kahanemist, isegi sellise laskekiiruse juures, mis on soodus põlemiskohtade tekitamiseks; lõpuks mainime, et mõni rohi, olgugi progressiivne, kuid millel puuduvad raua põletamise omadused, võib teoreetiliselt anda samu tulemusi.

Pöördudes uuesti diagrammile 2 näeme, et kõverjoone a juures nähtub V esialgsel suurenemist laskude kaunis piiratud arvu juures, mis aga pärastpoole vähehaaval kahaneb, et lõpuks jõuda oma lähtesuuruseni. See nähe on iseloomustav terasmantliga kuulile. Kiiruse suuremine on tingitud sellest, et kuuli laskmise algul „pidurdavad“ vintlõigete pinnad, kuni hiljem, s. o. kui rauast on läbistunud teatav arv kuule,

nende pindade takisatv mõju hakkab vähenema. Kiirus V suureneb esialgu, kuna põlenud kohad veel puuduvad, ning gaaside läbivool ei saa hõlbustada kuuli liikumist mööda pidurdavaid rauapindu. Jatkates laskmist näeme, et kiirus hakkab kahanema tekkinud „põletiste“ tagajärjel (gaaside läbivool).

Diagrammis 2 kõverjoon b kujutab V muutusi, kui kuulil on melhiormantel. Laskmise alul moodustub kogu raua ulatuses pehme me-

talli sadestus, mille paksus ulatab vahest kuni 0,1 mm. Kuuli kiirus võib seega kahaneda hõõrumise tagajärjel. Kiiruse kahanemine kasvab kuni nende metallisademetete täielise kadumiseni (laskmise kestel). Sadestuse vähenedes hakkab kiirus kohe tõusma, saavutades laskmise lõpuks sageli oma lähtesuuruse.

Diagrammis 3 kujutatud V kõikumised on tingitud just sellest kuuli läbistumisel rauda tekkinud metalli sadestusest. (Järgneb.)

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Kauge-Ida sõjaliste sündmuste ülevaade.

Nagu eelmises kokkuvõttes Kauge-Ida sõjaliste sündmuste kohta märkisime¹⁾, jaapani otustavate operatsioonide arendamist Jeholis, Mandžukuo vabariigi neljandas ning viimases, jaapani-vaenulistest vägedest seni puhastamata jäänud provintsis, võis oodata alles pärast suurte talviste külmade raugemist seal. Külmast tingi-

keskõöl, pärast seda kui Hiina väejuhatuse oli lükanud tagasi mandžukuo võimude ultimatum, millega hiina vägede vabatahtlikku väljaviimist Jeholist nõuti.

Pealetungist Jeholi võtsid osa 8 jaapani (neist 2 ratsaväe) ja 3 mandžukuo brigaadi, kokku umbes 90.000 meest, tugeva suurtükiväe ja võimsa lennukiväe toetusel. Operatsiooni aluks need väed olid koondatud kolme suuremasse gruppi.

Põhjapoolse väegrupi moodustasid 2 jaapani ratsaväe- ja 2 mandžukuo jalaväebrigaadi, kes pealetungi lähtel võtsid Tungliao-Suitungi raionis. Keskmise väegrupp moodunes 4 jaapani ja 1 mandžukuo brigaadist, asukohaga Itšou-Kintšou piirkonnas. Lõunapoolne väegrupp, 2 jaapani brigaadi koosseisus, oli paigutatud Kintšou-Šanhaikvani vahelisse raiooni, peajõududega umbes 100 km edela pool Kintšou.

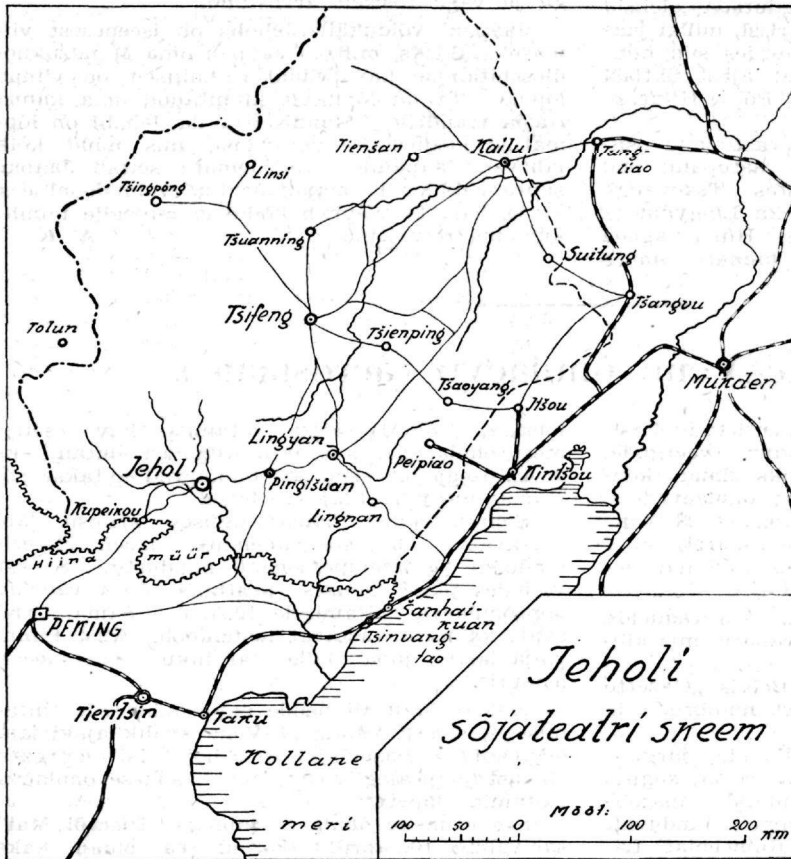
Lahingukorra üldise varuna ülemjuhataja kindral Muto võis arvestada 2 värsket jaapani diviisi (6. ja 7., hiljuti jaapani saartelt kohale toodud), millised paiknesid Mukdesi-Kintšou vahelise raudtee piirkonnas. Lahingukorra vasaku tiiva katmine Põhja-Hiina suunas jäi 1 jaapani brigaadile, kes asus Šanhaikvani piirkonnas.

Nagu näitab operatsiooni areng, mainitud kolme esijärgu väegrupi ülesanneteks oli:

— põhjapoolsel — vallutada Tšifeng, suur teede-sõlm;

— keskmisel — 1 brigaadiga abistada põhjapoolset väegruppi Tšifengi vallutamisel, tungides peale Tšaojang-Tšienpingi suunas; peajõududega üle Peipiao liikudes vallutada Lingyan, teine suurem teede-sõlm ja tähtsaim kitsustik;

— lõunapoolsel — abistada keskmise grupi peajõude Lingyani vallutamisel, tungides

tud vaheaeg operatsioonides tegelikult kestiski kuni veebruarikuu teise pooleni, mil algasid esimesed kokkupõrked Jeholi ida ja kirde piiridel. Jaapani-mandžukuo ühendatud vägede suur pealetung ise seejuures algas alles 23./24. veebruari

¹⁾ Vt. „Sõdur“ nr. 3—4 s. a.

viimasele peale üle Lingnani. Lingyani vallutanud, keskmine ja lõunapoolne grupp ühiselt jätkavad pealetungi provintsi pealinnale Jeholile.

Operatsioon ise teostus väga kiiresti. Juba 1. märtsil jaapani ratsaväed kindralite Nome ja Mogi juhatusel vallutasid Tšifengi; päev hiljem sinna jõudsid järele ka jalaväeosad kindral Takata juhatusel. Tõsisemat vastupanu see väegrupp leidis ainult Kailu juures. Keskmine grupp samal ajal kohe alul pörkas hiinlaste visale vastupanule Peipiao ja Tšaojangi juures. Hiinlasi siit pärast päevast lahingut tagasi tõrjudes, selle grupi osad siiski 1. märtsiks jõudsid välja: 1 brigaad (kindral Matsuda) — Tšienpingi, kust jatkas liikumist Tšifengi peale; peajõud (kindral Kavaharaga eesotsas) — Lingyani ette. Lingyan ise vallutati alles pärast ligi kahepäevast lahingut kitsustikkude pärast, ühendades siin nii keskmise kui lõunapoolse väegrupi pingutused. Jatkates pealetungi, Lingyani juures ühinenud jaapani väed 3. märtsi hommikul vallutasid Pingtšüani; 4. märtsil vallutati pealinn Jehol ise, tungides samal ajal ka Pingtšüanist lõuna poole välja kuni suure Hiina müürini. Neil väljajõutud seisukohtadel pealetung ajutiselt vaibus, ilma et jaapanlased Jeholist Pekingi viivat viimast kitsasteed alul vallutada oleksid püüdnud. See sündis alles 8. märtsil, millal jaapanlased Kupeikou vallutasid, murdes siin hiinlaste viimase vastupanu. Sellest ajast ühtlasi jaapanlased on kõigi Jeholist Põhja-Hiinasse viivate teede peremehed.

Operatsiooni kestes hiinlaste vastupanu osutus üldiselt nõrgaks; visamat vastupanu nad püüdsid näidata ainult võitlustes Tšaoyangi, Peipiao ja Lingnani joonel, kui ka Lingyani ja lõppeks Kupeikou kitsustikkudes. Hiina vägede üldist arvu Jeholis seejuures hinnati umbes

150.000 mehele, arvamata kohalikke hiina partisaane, kelle arv ulatas 40—50.000 meheni. Kuna, teistest küljest, jaapani pealetungi võis ette näha juba ligi kahe kuu eest, millise aja jooksul hiinlastel oli küllalt aega Jeholi kaitsesüsteemi korraldamiseks, siis kõik see tõendab vaid hiinlaste oskamatust ja saamatust oma vastupanu organiseerimisel. Sellele lisandus veel ka äraandlikkus tegevuses, mida eraldi tõendab ühe hiina kindrali üleminek Tšifengi juures koos oma vägedega jaapanlaste poole, mis niigi nõrka kaitsesüsteemi veelgi rohkem segi paisata aitas.

Jaapanlaste tegevust operatsiooni arendamisel aga iseloomustab suur aktiivsus ja kindel eesmärgi taotlemine ühest küljest, teisest aga silmapaistvalt suur liikuvus, manöövrivõime ja vägede koostöö. Jalaväe keskmiseks liikumise kiiruseks on 50 km päevas, arvates siia juurde ka lahinguteks enesteks kulunud aega. Väärrib äramärkimist, et jalaväe kallaletungid reeglina teostusid pärast vastavalt ettevalmistust suur-
tükitulega ja võimsa lennuväe saatel. Eriti viimane oli lahingutes väga aktiivne, kasutades peamiselt pommitamist. Kokku võttes, jaapani väed oma operatsioonidega Jeholis veel kord tõendavad, et nende lahinguline ettevalmistus on kõrgel tasemel — mida iga vastane peab väga ja väga tõsiselt arvestama.

Jaapani võidukäik Jeholis on iseenesest viimaseks aktiks, millega Jaapan oma Mandžukuo-ülesehitamise kava nüüd ruumiliselt on viinud lõpule. Ta on lõplikult kinnitanud oma kanna Aasia mandrile. Mandžuurial ja Jeholil on lõpumatuid looduslikke varandusi, mis nüüd kõik lähevad Jaapanile. Kahtlemata seisab Jaapan suure riikliku ja majandusliku evolutsiooni ees, — ja seda ta võlgneb kõike ei millegile muule, kui oma relvajõule. A. K.

Nõukogude-Vene õhulaevu (aerostaate).

Tänini, minu teada, pole käsitletud Eesti ajakirjanduses üldse, ei ka „Sõduri“ veergudel sarnast kirjutist, kus midagi oleks olnud konkreetsemat N.-Vene juhitud õhulaevadest. Hiljuti käis ajalehist läbi sõnum, et N.-Vene õhupall on maandunud ühel meie saarel, olles kestvuslennu rekordid löömas jne., kuid n.n. aerostaatidest pole midagi kuulnud.

Seepärast pole vististi huvita, kui vaadelda ka seda N.-Vene pjatiletka tööstusharu, mis küllalt suure sõjalise tähtsusega.

Andmeid selle kohta leiame Belgia „Gazette de Bruxelles'is“ jaanuarikuu ühest numbrist ja „Polska Zbrojna'st“ 16. II. 33.

Neis allikais kirjutatakse selle üle järgmiselt: Lennuväe alal N.-Venemaa ei ole sugugi nõrgem Lääne Euroopast, vaid ületab aparaatide arvu ja nende kasutamisevõimeis tunduvalt omi lähemaid naabreid: Poolat, Rumeeniat, Läti, Eestit ja Soomet.

Viimase aja üheks nõrgemaks punktiks N.-Vene lennuväes on olnud aerostaadid (juhitud õhulaevad). Nende arenemise aluseks ja vastava kihutustöö tegemiseks andis hoogsa tõuke Saksa Zeppelinid sõit Moskvasse 1930. a. sügisel.

Nende ehitamiseks otsustas N.-V. valitsus raha korjata vabatahtlikkude annetustena (!) ja tööliste palkadest teatud protsendi mahavõt-

misega. Töötati välja ehitamise kava seitsmest õhulaevast koosneva eskaadri ehitamiseks arvestusega, et esimesed õhulaevad antakse sõjaväele üle juba 1931. a. sügisel.

Sellest kavast tõmbas alguses kriipsu läbi vastavate tehniliste vahendite, inseneride-eriteadlaste ja lennupersonaali puudumine. Sellest väljudes jäädigi alguses peatuma 3—4 vähema õppeõhulaeva ehitamisele 1931. a. Samal ajal avati ka mitu vastavat lennukooli, kust tänini välja lastud juba 1200 tarviliku kogemusega lendurit.

Kuidas lugu oli nende õppeõhulaevade ehitamisega, sellest vaikiab N.-Vene avalik ajakirjandus, kuid viimasel ajal on sellel alal märgata elavust ja pealegi ajast, mil esimese õhulaeva ehitamine lõpetati.

See esimene õhulaev nimega „Pjervõi Mai“ sai valmis 10. aprillil 1932. a. Ta omab kaks mootorit à 65 HP, hapniku maht 2200 ruumimeetrit, kiirus 80 km tunnis, meeskond 6 inimest, gondel kinnitatud vahetult kere külge.

Teine õhulaev „Pjatiletka v četõre goda“ valmis 1932. a. 26. aprillil. Omab kaks mootorit à 230 HP, gaasimaht 5000 ruumimeetrit, kiirus 90 km tunnis, meeskond 8 inimest.

Mõlemad õhulaevad võtsid osa suurest sõjaväe paraadist Moskvas 1. mail 1932. a. Nime-

tatud õhulaevade jaoks on valmistatud eri õhusadamad Dolgoprudnaja jaama juures (19 km Moskvast), kuhu ehitatud angaarid võivad mahutada enesesse 40.000 ruumimeetri gaasimahutusega õhulaevu; samas õhulaevade gaasivabrik ja remonttöökjad. Teine samane sadam ehitati Leningradi lähedusse Saluza küla juure.

Kolmas õhulaev „Udarnik“ valmis 5. mail 1932. a. Selle gaasimahutus 6500 ruumimeetrit, kiirus 100 km tunnis, meeskond 12 inimest.

Järgmiseks N.-Vene valitsuse kavaks on valmistada veel enne 1937. a. algust tugev õhulaevastik, mis koosneks 94 õhulaevast, millest mõned peavad olema 60—80.000 ruumimeetrilise gaasimahuga. Praegu on nende ehitamine täies hoos. Üle riigi ehitatakse vastavaid angaare ja püstitatakse maste, tehaseid on tuntavalt suurendatud, avatakse uusi aeronautika koole, Kesk-Aasias toimetatakse geoloogilisi uurimisi heelumii leidmiseks jne.

Itaalia tuntud kindral Nobile kava järele ehitatakse praegu isetüüpi õhulaeva, gaasimahutusega 10.000 rm, millega kavatakse teostada lend Moskvast Ameerikasse.

1933. a. peab saama valmis üks õhulaev „Vorožilov“, mille gaasimahutus 40.000 rm. See uus õhulaev saab olema midagi Zeppelini ja Ameerika õhuhiiglaste „Los Angeles'i“ vahelist.

Viimasel ajal töötab aerostaatide ehitamise komitee konstruktsioonide kallal, kuidas valmistada aerostaatide gaasikatet metallist.

Sellega tahetakse teostada seda leutist, mille leutand Vene professor Ciolkovski 40 aasta eest.

Vaatamata sellele, et konstrueerimise töid tehakse kõige suurema saladuse kätte all, on siiski selgunud, et nende uute aerostaatide kiirus saab olema 500 km tunnis, kuna hind kümme korda odavam nendest õhulaevadest, mida tarvitatakse praegu läänes.

Sõja ajal saavad need aerostaadid oma ennekuulmata kiiruse juures võimsaks relvaks Vene punaste valitsejate käes. Seepärast nõukogude valitsus tarvitab tervet jõudu, et kurnatud rahva käest välja pressida „vabatahtlikkude annetuste näol“ raha oma kava realiseerimiseks aerostaatide ehitamisel. Need aerostaadid saavad juumiks „memento'ks“ mitte ainult vahetutele naabritele, vaid ka tervele Euroopale, Jaapanile ja Indiale, ütleb „Polska Zbrojna“.

—1—

Jooni punaväe elust. *)

IV. Meelelahutus ja isetegevus.

Kõik see, mida punaväes pakutakse sõduritele ja juhtidele väljaspool teenistust meelelahutuse nime all või isetegevuse arendamiseks, taotleb sama eesmärki, mis politrabota. Politrabotast erineb see „välissharidusetöö“ („vneškol'naja rabota“) ainult sellega, et osavõtt temast pole alati kõigile sunduslik. Kuna „organiseeritud puhkeaja“, s. o. meelelahutuse ja igasuguse seltskondliku tegevuse keskusteks punaväes on Lenini nurgad, klubid ja DKA („dom krasnoi armii“), siis peatume kõigepealt nende juures.

1. Lenini nurk.

Lenini nurk on „välissharidusetöö“ („vneškol'naja rabota“) keskuseks kompanis; ta tahab olla kohaks, kuhu punaväelane võib tulla vabal ajal puhkama ja meelt lahutama. Lenini nurga tarvis eraldatakse igas kompanis kas omaette tuba või nurk ühiseluruumis. Teoreetiliselt see peab olema mugavalt seadeldud ruum, kus on saada-val raamatud, ajalehed, muusikariistad, male j.n.e. Lenini nurgas punaväelane loeb lehte, kirjutab kirju või vestleb kaaslastega; seal ta võib saada vastust teda huvitavatele küsimustele; peale selle temale selgitatakse seal punaväe ning partei päevaküsimusi ja teda püütakse kiskuda aktiivsele tegevusele mitmesugustes õpperingides.**)

Lenini nurga kogu tegevus jaguneb kahte põhivormi, nimelt „massitöök“ ja „grupitöök“.

Massitöö all mõistetakse: a) selgituskõnelusi mitmesuguste päevaküsimuste kohta, kusjuures need kõnelused võivad olla kas improviseeritud või aegsasti ette valmistatud; b) lavatöökandide (sõnalised, muusikalised j.n.e.); d) küsimis-kostmisõhtuid, e) raamatute või ajalehtede ühist lugemist, g) võistluste korraldamist mitmesugustel aladel ja mänge („poliitiline loterii“, sõjaline rulett, topograafiline loto, male, domino j.n.e.), näitlikke kohtuid (umbes meie kirjanduslikud kohtud), i) ekskursioone ja j) propagandat plakatite, piltide, filmide j.n.e. abil. Kogu seda massitööd juhib poliitruk kui Lenini nurga nõukogu esimees kompani kommunistide üldkoosoleku poolt kinnitatud kava kohaselt, kuna tema tegelikuks täitjaks on kompani parteirakukese „massitöö sektor“; viimasele peavad kaasa aitama kõik parteiliikmed, juhid, komsomolid, punaväelased-aktivistid, töölisorganisatsioonid — chefid ja Mopr'i rakukesed.

Ruumipuudusel ei saa peatuda üksikasjaliselt ülalloodatud massitöö vormidel; neid lugujaid, keda küsimus vahest huvitab, võib juhatada V. Berliner'i raamatu „Lenugolok v rote“ juurde (Kv. staabi raamatukogu nr. 7149). Mainida tahaks siiski n. n. „lugijaid“ („tštetsõ“), kellel on massitöö alal täita suur ülesanne mitte ainult Lenini nurgas, vaid ka rühmades ja jagudes. Lugijaks nimetatakse kirjaoskajat ja poliitiliselt arenenud punaväelast-aktivisti, kelle ülesandeks on lugeda regulaarselt kaasvõitlejatele ajalehti, selgitades sealjuures keerukamaid mõtteid ja sõnu; selgituskõneluse pidamist loetu puhul temalt harilikult ei nõuta, sest seda teevad agitatorid, kes määratakse ainult arenenud parteiliikmete ja komsomoli hulgast. Õieti on raske vahet teha, kus algab „lugija“ ja lõpeb agitator, sest ka agitator kasutab sageli ajalehe lugemist selgituskõneluse arendamiseks. „Krasnaja Zvezda“ andmetel (1932 nr. 185) on punaväes praegu üle 100.000 „lugija“ ja agitatori, kuid nende tegevusega ei olda seni päris rahul. PURKKA viimane revisjon (1932) näidanud, et paljudes väesades on „lugijate“ määramine toimunud formaalselt ja lugijateks on sattunud ka poliitiliselt arenematud ja vähese kirjaoskusega punaväelased. Selle pahe kõrvaldamiseks ja „lugijate“ ettevalmistamiseks on viimasel ajal tehtud

** V. Berliner: „Lenugolok v rote“ (Gos. izd. 1926) lhk. 7.

*) Vt. „Sõdur“ nr. 6 s. a.

rida korraldusi. On välja kuulutatud loosung — mitte ainult Lenini nurkades, vaid ka igas jaos alaline „lugija“.

Grupitöö kui Lenini nurga teine tegevusemeetod tahab võimaldada punaväelastele tegeleda nende küsimustega, mis neid huvitavad, ja äratada nende huvi iseseisvaks töötamiseks raamatute, ajalehtede ja muude materjalide kallal või seltskondliku töö alal. Selleks moodustatakse Lenini nurga juures ringid (grupid) sõjaliste, poliitiliste ja ühiskondlike küsimuste selgitamiseks, spordi arendamiseks, jumalavastaseks propagandaks j.n.e. Iga grupi eesotsas on poliitruki poolt määratud grupijuht (harilikult kommunist), kellele abiks grupp valib oma liikmete hulgast grupivanema. Need grupid võtavad osa tarbekorral ka Lenini nurga „massitööst“, demonstreerides endi saavutisi.

Niisugune on Lenini nurga töö teoreetiliselt. Tegelikult ei näi asi minevat nii libedasti. Väga iseloomulik ses suhtes on, et punaväe häälekandjates leiame tihtipeale artikleid pealkirja all „Iga v ja ebamugav on meie Lenini nurgas“ („Kr. Zv.“ 1932 nr. 267), „Miks meie Lenini nurgas on nii igav“ („Kr. Zv.“ 1932 nr. 286) j.n.e. Neist selgub, et Lenini nurgad paljudes väeosades pole saanud veel kohtadeks, kuhu punaväelane läheks heameelega. Kõigepealt jätavad soovida juba ruumid ja nende seadeldus, nagu sellest kõneldud eespool (vt. „Kasarmud“), samuti seisukord. „Korraldust vedelevad, sageli rebitud kaantega ajakirjad ja täiskriiteldatud ajalehed, — see paistab eeskätt silma igas Lenini nurgas. Seinu ilustavate materjalide sisu on vananenud; poliitiliste päevasündmustele reageeritakse suure hilinemisega“ („Kr. Zv.“ 1932 nr. 262). Mõnes väeosas kasutavad punaväelased Lenini nurka vaid kirjutamiseks. Novotšerkasski garnisoni poliitiliste tegelaste nõupidamisel (1932. a.) kurdeti, et poliitruki selgituskõneluste ajal kuulajad valguvad tasapisi suitsetamistuppa, sest muidu tulevat uni peale! Paljudes Lenini nurkades on „õienduste laud“ korraldamata, sellepärast punaväelased ei saa vajalikke teateid neile ettenähtud soodustuste jne. kohta. „Küsimusteraamatus“ seisavad punaväelaste küsimused vahel nädalate kavpa ilma vastuseta. A. Maljutin märgib, et tema diviisis olnud 1932. a. 1. detsembril vaid üks väeosa, kus Lenini nurgad vastasid nõuetele; teistes väeosades olnud Lenini nurgad vaid 1—2 allüksuses ja needki mannetuü („ubogie“). Ka kompanite raamatukogud Lenini nurkade juures olevat viletsas seisukorras — sisaldavad vaid vananenud brošüüre; ilukirjanudust, eriti uuemat, mis huvitab punaväelast, olevat vähe („Kr. Zv.“ 1932 nr. 286). Sellele jääb juurde lisada, et PUR'i poolt on viimasel ajal astutud rida energilisi samme Lenini nurkade töstmiseks ajanõuete kõrgusele.

2. Klubi ja DKA.

„Välisharidusetöö“ väeosa mastaabis toimub klubis, mille eesotsas seisab komissarile alluv klubi ülem. Klubi tegevus on rajatud samadele printsiipidele, kui Lenini nurga töö, ent sisult ta peab rahuldama rohkemarenenud punaväelasi ja ka juhte ning nende perekonnaliikmeid. Peale selle klubi peab võtma osa sõjalisest propagandast elanikkude seas.

„Massitöö“ klubi tahab haarata kõiki väeosas teenivaid isikuid, selgitades neile poliitilisi ja sõjalisi päevaküsimusi ja pakkudes meelelahutust (ettekanded, kontserdid jne.). „Grupitöök“ klubi juures moodustatakse mitmesuguseid õpperinge (jooksva politika, laskeasjanduse, taktika, spordi, usuvastase liikumise, muusika, lavakunsti, üldhariduse jne. ringid). Lenini nurga „gruppidest“ need õpperingid erinevad sellega, et küsimusi võetakse laiemalt ja sügavamalt.

Klubide juures funktsioneerivad veel alalised või ajutised komisjonid, näit. ekskursioonide ja pidustuste korraldamiseks, massitöök jne.

Klubiülem kui klubi juhatuses esimees peab ühtlustama „välisharidusetööd“ kogu väeosas. Selleks ta instrueerib politrukkeid Lenini nurkade töösse puutuvates küsimustes ja kontrollib nende tegevust. Tema juhatab ka väeosa raamatukogu tegevust, olles raamatukoguhoidja vahetuks ülemaks.

Klubi juures teotseb politrabota kabinetti, milline on mõeldud tööruumiks juhtidele ja poliitilistele tegelastele. Kabinetis on eriraamatukogu igasugusteks õiendusteks poliitilisel alal (käsiraamatud, metoodiline kirjandus, ajalehtede aastakäigud jne.).

Klubid on võrreldavad meie väeosade ohvitseride ja allohvitseride kasiinodega. Puudused, mis eespool märgitud Lenini nurkade kohta, esinevad ka klubide tegevuse alal.

Siin näide ühest õhtust 2. laskurirügemendi klubis, millest võtsid osa ka punaväelaste omak-sed. Kõigepealt kõnelesid juhid punaväest, distsipliinist jne. Siis esinesid punaväelased, kes andsid töötuse olla eeskujulikkudeks „lööklasketeks“. Pärast seda tervitasid rügementi punaväelaste omak-sed. Lõppeks oli kontsert; esines rügemendi laulukoor, pasunakoor ja näitetrupp, viimane A. Tšehhov'i ühevaatuslistega („Kirurgia“ ja „Juubel“*).

DKA („Punaväe Maja“; allpool tarvitame nimetust „Punaväe Kodu“) esineb ainult suuremates garnisonides ja on kogu garnisonile sedasama, mis klubi üksikule väeosale; teda võime võrrelda meie garnisoni-kasiinodega; Moskvas töötav TsDKA („Punaväe Keskkodu“) laseb end võrrelda meie Ohv. Keskkogu kasiinoga. — Iga „Punaväe Kodu“ eesotsas on kodu ülem ühes vastava personaliga, kelle üldjuhtimisel seal töötab näitetrupp, laulukoor, orkester, raamatukogu, einelaud jne. „Punaväe Kodude“ peale on pandud muuseas nõuandmine väeosadele kunstiküsimustes; selleks nad saadavad väeosadesse instruktoreid lavakunsti jne. alal. Moskva Punaväe Keskkodu“ juures asub RKA keskmuseum; seal teotseb ka „lektorite büroo“, milline varustab DKA kohtadel ja ka väeosi sõjaliste ainete lektoritega. 1. jaan. kuni 1. maini 1933. kavatsetakse saata ringreisile umbes 600 kõnelejat (iga DKA kohta keskmiselt 4—6 kõnelejat); suurem osa lektoritest on punaväe akadeemiate õppejõud ja RKA peastaabi juhid.**)

Kuidas töötavad „Punaväe Kodud“ garnisonides? Seal, kus kodu ülem on „mees omal kohal“, antakse iga päev kas kino- või lavaetendusi, korraldatakse kõnekoosolekuid, töötavad mitmesugused ringid jne. Viimasel ajal on moo-

*) „Kr. Zvezda“ 1932. nr. 292.

**) „Kr. Zv.“ 1932. nr. 284.

di läinud juhtide ja nende perekondade „pukuse organiseerimine“. Tõuke selleks andis PURKKA vastav korraldus. Nimelt puhkepäeval käsutatakse juhid ühes perekondadega „Punaväe Kodusse“, kus päeva jooksul peetakse ettekandeid, demonstreeritakse filme, korraldatakse võistlusi ja mängu; õhtul kantakse ette mõni propagandamaiguline näidend. Nii ollakse koos hommikust õhtuni; süüa-juua saavad juhid ja nende perekonnaliikmed DKA einelauast. Isegi laste peale on mõeldud — nende jaoks on eraldi mänguruumid.

Sellist juhtkonna organiseeritud puhkust on hakatud harrastama ka väeosade klubides.

3. Punaväe teater ja kino; raadio.

Peale nende lavaettekannete, mis korraldatakse klubides ja DKA kohalikkude jõudude poolt, väeosadel avaneb aegajalt võimalus näha ka punaväe keskteatri („Tsentralnoi teatr kr. armii“) etendusi. See keskteater loodi juba nelja aasta eest ja temal on kolm haru — draamateater, miniatüürteater ja punaväe laulude ansambel. Möödunud suvel rändasid need teatrid mööda väeosade laagreid; etendustest osavõtjate arv sel ringsõidul ulatunud 400.000. Ühtlasi see keskteater instrueerinud ka väeosade lavategelasi. Keskteatri ivaajad on kindlapalgalsed isikud ja nende esinemine väeosades toimub tasuta.

See keskteater tahab olla „teater punaväele punaväest“, mis ülistab saavutisi punaväes, sotsialismi ülesehitustööd“ SSSR'is üldse ja paljastab „imperialistliku maailma“ septsusi jne. Vastavalt sellele valitakse ka repertuaar. Draamateatris läks aastavahetusel pikemat aega J. Prugi „Mstislav Udaloj“ ja B. Romaševi „Võitlejad“, miniatüürteatris — satüüriline kroonika „Neljas sõjakäik“ ja komöödia „Teenid kaks seltsimeest“, laulude ansambel — poem „Punane Verden“ („Tsaritsõni kaitse“) ja „Kodusõja laulud“. Ettekujutuse saamiseks punaväele serveeritavate lavateoste sisust peatume lühidalt „Mstislav Udaloj“ juures, milline sai oktoobris 1932. a. korraldatud näidendite-võistlusel 4. auhinna.

Selle näidendi teema, nagu paljude teistegi oma, on võetud kodusõjast. Kindral Mamontovi ratsaretk Tambovi peale (1919) sunnib komparteid lendu laskma loosungit: „Proletaarlased, hobustele!“ Luuakse punaväes kuulsakssaanud I ratsa-armee. Võitlustes Mamontovi vastu langeb punaste kätte valgete vigastatud soomusrong „Vürst Mstislav Udaloj“, mille punased ristivad „Partisanide Surmaks“ ja saavad Moskvasse remonti. Teel aga piiravad Mamontovi väed soomusrongi sisse, lõhuvad raudtee ja nõuavad (parlamentäärde kaudu) allaandmist ilma lahinguta. Viibimata allaandmise korral Mamontov lubab piirduda vaid kommunistide ja juhtide mahalaskmisega, vastasel korral tapetakse kogu soomusrongi meeskond. Soomusronglased, keda on kokku 12 meest (õigemini 10, sest üks osutus „kulakuks“ ja lasti komissari poist maha, kuna üks saadeti abi otsima naabervägede juurde), lükkavad Mamontovi ettepaneku tagasi, astuvad võitlusele ja langevad kangelastena.

Lühidalt — näidendis kujutatakse valgeid verejanuliste türannidena, „kulakuid“ äraandjatenä ja proletariaati — ideelistena revolutsiooni

saavutiste kaitsjatena, kellel ei puudu usk paremasse tulevikku.

Punaväe keskteatri kõrval eksisteerivad veel osariikide „punaväe teatrid“, näit. „Valgevene punaväe-teater“ jne., millised annavad samuti tasuta etendusi DKA-s, klubides, laagrites ja isegi manöövritel. Peale selle saavad punaväelased ja juhid hinnaalandusega (20—40%) pääsetähti teatavateks etendusteks muudes N-Vene teatrites. Rahvahariduse komissari korraldusel peab iga teater ja kino andma alati vähemalt 10% kohtade üldarvust punaväe juhtidele soodustatud tingimustel.

Mis puutub kinosse, siis DKA ja väeosade klubid saavad kinofilme „Gosvojenkino“lt“ jne. PURKKA kaudu. Juba sellest võib oletada, et nad on sama tendentsioossed, nagu lavateosed. Peale kommunistliku propaganda nad kajastavad sõjatehnika saavutisi, kujutavad punaväe eluolu jne. Uuematest filmidest, mis ilmusid 1932. a. lõpul ja on praegu garnisonides „lööknumbriteks“, olgu märgitud järgmised: 1) Helifilm „Annenkovštšina“, mille teemaks on vasturevolutsiooni mahasurumine Semiretšje's ja interventsioonikatsed Siberis; 2) „Sild“, mille sisuks on episood punaväe Kauge-Ida armee tegevusest N-Vene-Hiina konfliktil ajal 1929. a.; 3) „Esimene rühm“, mis käsitleb „imperialistliku sõja muutmist kodusõjaks“ (tegevus areneb Vene Läänerindel 1915—1917); 4) „Elada“, mis on pühendatud Mustamere laevastiku tegevusele kodusõjas; 5) „Linn löögi all“ — teemaks on linnade õhu- ja gaasikaitse korraldamine; 6) „Snipper“; 7) „Tiivad“ — käsitleb punaste lendurite kangelastegusid kodusõjas ja lennuväe saavutisi praegusel momendil. Peale nende „kunstiliste filmide“ produtseeritakse ning näidatakse punaväe kinodes rohkesti „kroonikat“ väeosade elust ja tegevusest, samuti „õppefilme“, milliseid kasutatakse väljaõppe teostamisel. Uusimad neist on: 1) „Kaksteistkümmend harjutust vintpüssiga“, 2) „Roomamine“, 3) „Täägivõitluse õpetamine“, 4) „Revolver“ ja 5) „Laskmine vintpüssist“. Et need filmid ei mahu „meelelahutuse“ alla, siis pole tarvidust nende juures rohkem peatuda.

Suur tähtsus punaväelase igakülgsele arendamisele ja „kuumaksütamisele“ kino kaudu antakse filmide arutamisele pärast etendust, mis peab andma lõpptulemusena kõikidele pealtvaatajatele-kuulajatele „ühise vaate asjale“.

Raadio kui abinõu masside mõjutamiseks leiab punaväes laialdast kasutamist. Väeosad on varustatud jõuliste vastuvõtjamaadega, millised võimaldavad mitte ainult klubide, Lenini nurkade ja allüksuste, vaid ka juhtide korterite „radiofitseerimist“. Allüksustes kasutatakse raadiot „väeosade raadio-ajalehe“, „punaväe raadio-keskajalehe“ ja mitmesuguste ettekannete (muusika, laul j.n.e.) edasiandmiseks. N-n. „väeosade raadio-ajalehe“ all mõeldakse seda jooksvat informatsiooni, mida juhatus peab tarvilikuks allüksustele teatavaks teha (üksikasju järgneva päeva õppustest, kokkuvõtetest õppuste tulemustest möödunud päeval, koosolekutesse ja valimistesse j.n.e. puutuvad küsimused, teadaanded j.n.e.). „Punaväe raadio-keskajaleht“ on informatsioon kogu punaväe päevasündmuste kohta. Mitmesuguseid ettekandeid antakse üle

nii keskkohadest kui ka „Punaväe Kodudest“ ja klubidest (loengud, muusika j.n.e.).

Mõnes väeosas praktiseeritakse isegi rivi- laulude õpetamist raadio abil.

Punaväe raadioasjanduse eesotsas seisab „Punaväe Keskodu“ raadiosektor, milline varustab väeosi igasugu raadiotarvetega ja läkitab kohtadele spetsialiste „raadio-sõlmede“ sisseadmiseks ja kontrollimiseks, väeosade raadioringide instrueerimiseks j.n.e. („Kr. Zv.“ 1932. Nr. 277).

4. Ekskursioonid.

Turism näib olevat punaväes hoogu võtnas. Läänud aastast alates töötab iga „Punaväe Kodu“ juures „turistide büroo“ PURKKA määruste alusel. Nende büroode ülesandeks on:

- turismi populariseerimine juhtide ja punaväelaste hulgas;
- ekskursioonide tegelik korraldamine garnisoni piirides;
- turistide „baaside“ ja jaamade organiseerimine;
- turistide pagasi edasitoimetamise korraldamine.

Teiseks, revolutsioonilise sõjanõukogu käsukirja (1932 nr. 140) põhjal saavad punaväelased-turistid soodustusi sõitudel raud- ja veeteedel. Kõike seda arvesse võttes peab oletama, et ekskursioonid, mis seni piirdusid lähemate tehaste, muuseumite jne. vaatamisega, edaspidi võtavad laiemad piirid ja saavad punaväes üheks „lööki-ülesandeks“.

5. Punaväe isetegevuse organid.

Peale parteiliste, poliitiliste, komsomoli ja Mopri rakukeste teotsevad punaväes veel n.-n. „isetegevuse“ organid sõjakirjasaatjate-võrgu, sidekomisjonide, majandusekomisjonide jne. näol. Ka need organid taotlevad kompartei mõju kõvendamist parteitute seas.

Massilise isetegevuse organiseerimisel annavad venelased esimese koha sõjakirjasaatjate liikumisele („vojenkorovskoje dviženije“). PUR'i käsukirja 24.XI.25. nr. 199*) põhjal peab iga kompani parteirakuke ja väeosa parteibüroo kasutama masside mõjutamiseks seinajalehte („stennaja gazeta“). Nende seinajalehete ümber on koondunud arvurikas sõjakirjasaatjate-pere (1929. a. oli seinajalehetele üle 73.000 kirjasaatja). Viimaste tegevuse mõistmiseks mõni sõna seinajalehest üldse.

Peale partei mõju suurendamise taotleb seinajaleht veel enesekriitika ja väeosa lahinguvõime tõstmise eesmärki. Vastavalt neile eesmärkidele seinajalehed teevad parteilist kihutusetööd, käsitlevad väeosa saavutisi ja puudusi kõikidel aladel ja kirjeldavad punaväelase elu. Kompani seinajalehelt nõutakse, et ta pööraks erilist tähelepanu distsipliini kõvendamisele, juhtide autoriteedi tõstmisele ja „ühiskondliku arvamuse“ loomisele partei päevaküsimuste ümber.

Nii kompani kui ka rügemendi seinajaleht peab ilmuma regulaarselt ja mitte vähem kui 2 korda kuus. Iga seinajalehe eesotsas seisab „toimetuse kolleegium“, milline koostatakse järg-

miselt: vastutav toimetaja kui kolleegiumi esimees määratakse parteirakukese (kompanis) või parteibüroo (rügemendis) poolt; kolleegiumi liikmed valitakse 6 kuu peale kirjasaatjate (kaastöölise) üldkoosolekul (kompanis või rügemendis) ja kinnitatakse vastavate parteiorganisatsioonide poolt. Diviisis juhib ja ühtlustab väeosade sõjakirjasaatjate tööd eriline organisaator.

„Bojevaja Podgotovka“ (***) 1931. nr. 106 andmetel asuti tähendatud aastal uue juhendi koostamisele sõjakirjasaatjate töö normeerimiseks. Selle juhendi kavas kriipsutatakse eriliselt alla nõuet, et kompani ja rügemendi ajalehe toimetaja peab olema kursis kogu õppetööga üksuses (väeosas); selleks neid peab kutsuma igale nõupidamisele, mis peetakse õppealasse puutuvate küsimuste kaalumiseks väeosas. Teispoolt juhid on kohustatud alaliselt informeerima toimetuse kolleegiumit ja sõjakirjasaatjaid õppealasse puutuvate küsimuste üle, tehes selleks ettekandeid sõjakirjasaatjate koosolekutel. Edasi nõutakse, et peale erikursuste tuleb korraldada sõjakirjasaatjatele „kirjasaatjate sõjamänge ja taktikalisi õppusi“ ja reeglipäraselt tömmata kõik kirjasaatjad ja toimetuste kolleegiumid osa võtma väeosa sõjalisest ja sõjapolitilistest mängudest.

Teiseks tähtsamaks punaväelaste isetegevuse organisatsiooniks väeosas on sidekomisjon, milline peab hoidma alal kontakti kohalikkude tööstuste ja ettevõtete töölisorganisatsioonidega. Sel teel loodetakse tagada, et töölikkonna mõju kogu punaväele ei väheneks. Edasi sidekomisjon peab hoidma alal konakti küllaga, et populariseerida maarahva hulgas partei algatusi. Lõppeks sidekomisjonid üksikutes väeosades vahetavad vastastikku parteiorganite kogemusi oma töö alal. Sidekomisjoni juures teotseb erisektsioon punaväelaste perekondade abistamiseks.

Muudest isetegevuse organitest olgu mainitud veel „majandusliku abistamise komisjon“ („komissija hozjaistvennogo sodeistvija“), millel on kaks ülesannet: a) sõjalise varustisega hoolika ja kokkuhoidliku ümberkäärimise propageerimine punaväelaste seas ja b) juhtide abistamine väeosa majandusliku külje korraldamisel. Viimasena nimetatud ülesande täitmiseks komisjon kogub punaväelastelt ettepanekuid elutingimuste ja väeosa majapidamise paremale järjele tõstmise alal, arutab nad läbi ja esitab väeosauülemale. Need komisjoni ettepanekud viiakse ellu siis, kui väeosauülem või komissar nad kinnitab.

Majandusliku abistamise komisjon valitakse väeosa üldkoosolekul 1 aasta peale. Komisjoni koosseis (normaalselt 5 liiget ja 2 kandidaati) kinnitatakse väeosauülem ja komissari poolt. Kompanitates on sellel komisjonil oma „volinikud“.

Tähtis koht partei-politilises massitöös ja isetegevuse arendamises on antud ka punaväelaste üldkoosolekutele, millised kutsutakse kokku kompanites ja rügementides regulaarselt; garnisonide ja väekoondiste mastaabis sellised koosolekud kannavad konverentside nime- tust ja neis on väeosad esindatud vaid delegaatide kaudu.

—ms—

(Järgneb.)

*) „Rabota vojenkora i stennaja gazeta v RKKK, Sbornik rukovodjaštših materialov“ (1927) lhk. 76—80.

**) RKKK nooremate juhtide häälekandja.

Ameelik osa.

Kaitseministri käsukiri
nr. 53 — 33. a.

Vabariigi iseseisvuse viieteistkümnendal aastapäeval 24. veebruaril s. a. Tallinnas ärapeatud paraad tuleb tunnustada kõigiti kordaläinuks, olgugi et ilmastik selleks ei olnud kõige soodsam. Vaatamata võrdlemisi käreale külmale, oli rahva osavõtt paraadist väga suur. Eriti mõjusid meeoleolu tõstvalt kaitseliidu väga arvurikkad read, milles auväärt hallpead, parimas õitsees mehed ja noorukesed-koolipoisid julgelt sammusid, valmis vapralt astuma vastu igale ohule, mis võiks ähvardada meie rahvast. Ka vigastatud sõjameeste ühingu liikmete ja tule-
tõrjujate rohkearvuline ilmumine paraadile andis tunnistust austusest ning lugupidamisest, mis valitsemas kõigis rahvakihtides meie riigi ja riigipüha vastu.

Paraadi igakülgne õnnestumine õhutas nii paraadil esinejates kui ka pealtvaatajates rahvuslikku iseteadvust, kõvendas usku meie võimetele säilitada oma iseseisvust ja elustas lootust paremale tulevikule.

Täna kõiki paraadist osavõtjaid. Eriti aga täna kaitseliitlasi ja vigastatud sõjamehi paraadi heaks kordaminekuks mõjuvalt kaasa aitamise eest.

A. Tõnisson,
Kindral-major,
Kaitseminister.

Kaitseministri käsukiri
nr. 65 — 33. a.

Avaldan teadmiseks ja täitmiseks Vabariigi Valitsuse otsuse 7. märtsist s. a.:

„Lubada Vabariigi Valitsuse otsuse 14. oktoobrist 1927. a. (protokoll nr. 92 p. VII) osaliseks muutmiseks ohvitseridel ja kaitseväe ametnikkudel käia vormiriietes neis avalikkudes joo-
gikohtades, mis diviisiülemad määravad kindlaks igäüks omas piirkonnas.”

Õiendu: lj. nr. 273.

A. Tõnisson,
Kindral-major,
Kaitseminister.

Kaitseministri käsukiri
nr. 69 — 33. a.

Minul olevate andmete järgi ei peeta kõigis garnisonides kaitsevälaliste kalmistute eest küllaldast hoolt. Eriti hooletusse on jäetud mõned vabadusesõjajärgsed kalmistud.

Kohustan garnisoniülemaid tarvitusele võtma kõik vajalikud ja võimalikud abinõud, et kalmistud väärrikasse korda seada ja lakkamatult hoolt kandma, et kalmistud tulevikus alati garnisoni kõige enam hooldatud ja kõige paremas korras peetavateks paikadeks oleks.

Provintsis anda selle minu korralduse täitmiseks lähemaid juhtnööre ja valvata erilise hoole ja armastusega täitmise järele diviisiülematel.

A. Tõnisson,
Kindral-major,
Kaitseminister.

Sõdur rindelt jutustab.

Sõdur August Piiskopel jutustab.*)

Landesvääri sõjas.

Loode lahing 21. juunil.

Vaherahu järele soomusrongiga Valgast Võnnu suunas landesvääri vastu sõites meil (soomusronglastel) oli erilisel äge lahingumeeleolu: oli soov „peksta paruneid”. Luurajate hulgas oli lõbusaid jutumehi, kes üksteise võidu püüdsid ennustada, mitu toopi parunite kuldhambaid eelolevates lahingutes meie komando võiks korjata. Mehi ei kohutanud teadmine, et oli oodata tõsiselid lahinguid, mis võivad nõuda suuri ohvreid.

21. juuni varahommikul soomusrong „Kaptan Irv” jõudis vaenlase tulepiirkonda, Loode jaama. Oli näha üksikuid läti sõdureid üle väljade põgenemas. Landesväär lähenes Loode jaamale, liikudes peamiselt maantee suunas, ja avas tule Loode jaama pihta soomusautole asetatud kergest kahurist. Üks kergeid mürske kukkus soomusrongi kõõgi vagunisse otse kohvikatlasse, teine viis kuulipilduja vagunil korstna pealt ja kolmas löhkes staabivaguni kõrval. Kõige rohkem pahameelt tekitas see mürsk, mis „pani mokka” meie hommikukohvi.

Meie patareid ei jäänud landesvääri seesugusele häbematussele võlgu, vaid soomusrongide „Kaptan Irv” ja Nr. 3 suurükikutulega sunniti vaenlane taanduma lähedalolevasse metsa.

Varsti jõudis kohale (Loode jaama) ka Kuperjanovi partisanide pataljon, kes asus kiiresti rongilt maha laadima. Partisanid liikusid raudteest vasakule ja asusid positsioonile Loode jaama joonel metsa servale.

Meie rongi dessant tuli soomusrongilt maha ja asus Loode jaamast vasakul olevasse metsatukka pealetungi korralduse ootele.

Ilm oli ütlemlata ilus, juunikuu päike paistis heledasti, linnud siristasid oksal rõõmsasti ja rahu ning lille lõhna hõljus õhus.

Dessandi ja luurajate k-delt juhiks määratud lipn. Villemi ühes komande veltveebliiga toimetaksid luuret vaenlase asetuse uurimiseks ja otstarbekohasema pealetungi suuna valimiseks, kuna meie pikutasime metsatukas päikese paistel.

Alles pärast lõunat liikus dessant hanereas raudteeäärset kraavi mööda Loode jaamast edasi kuni metsani, kus keerasime risti vasakule. Siin anti meile lahinguülesanne. Pidime metsas vaenlasele külje pealt peale tungima, kuigi oli teada,

*) Vt. „Sõdur” 1/2, 3/4, 5 s. a.

et vastane oma lahtise tiiva kaitsmisele pöörab erilise tähelepanu.

Mina (Aug. Piiskopel) olin määratud luurajate komando II rühma ülemaks. Van.-allohv. Ernst Heiso juhatas üldiselt luurajaid ja oli ühtlasi I rühma ülemaks.

Liikusime vaenlase peale ühes üldises ahelikus, luurajad paremal, dessantkompani vasakul. Metsas algas lahing, mis oli väga äge. Landesväärslased olid seni kogu aeg ise pealetunginud ja pööret sünnitada polnud kerge. Vaenlane ei taandunud, vaid tulistas läheda maa pealt iga pöõsa ja puu tagant tabavalt vastu. Meil tekkis juba kaotusi haavatutena. Luurajate kuulipilduja Lewis'i mees, n.-allohv. Osvald Piir, asus oma relvaga aheliku paremale tiivale metsa sihile, kus töötas hea eduga. Sihi suund oli vastase poole ja Piir tulistas tabavalt, kui oli näha landesväärslastele abi minemas üle sihi metsas. O. Piir ulatas oma kuulipildujast hästi tulistama metsavahelise maanteeni, mis oli vastase käes ja kus liikumine oli elavam. Landesvääri kaotused meie dessandi ees pidid olema küllalt suured.

Vaenlasele olid suureks abiks miinipildujad, mis meil täieliselt puudusid.

Lahingu ägedamal momendil, vist juuresolijate algatusel, anti kõvasti karjudes ahelikku mööda edasi teade: „Villemi haavatud!“ (sai käest ja kõhust lõhkevate kuulidega). Teade, et dessandi juht haavatud, mõjus minule ja vist ka teistele masendavalt. Rünnak vaibus. Mõnekümne minuti pärast tuli teade, et dessandi juhi esimene asetäitja al.-leitnant Joh. Künnapuu langes. Lahingu kestel langesid veel rms. Voldemar Kuus, rms. Voldemar Kiik ja rms. Magnus Pärn ja said haavata n.-allohv. Arnold Susi, rms. Georg Kraiss, Villem Evart, Kristjan Osolit, Robert Sillenbach, Aleksander Leppik ja Eduard Kuusik (suri haiglas).

Tulevahetus jäi mõlemal pool kord-korralt harvemaks. Pealetungi hoog oli kadunud. Dessantroodu (kompani) mehi läks ära eriti haavatute kandjatena. Luurajate k-do püsis esialgu paigal ja üksikutel oli isegi püüdmist peale tungida. Eriti äge oli luuraja kapral Jaan Lind, kes iga natukese aja pärast hüppas üles ja hurraa karjudes tormas mõned sammud edasi. Kui

aga nägi, et teised ei tule kaasa, siis ka tema pahameelega peatus. Iga seesuguse hurraa karjumise puhul landesväärslaste pool tuli läks ägedamaks. Lõpuks õhtu eel meie tulime rongile, tuues kaasa omi haavatuid.

Tagasi tulles meie mehed leidsid oma seljagant metsast üksikuid landesväärslasi, kes olid meile pöõsastest viimase võimaluseni vastu lasknud ja siis pöõsasse vagusi jäädes meie aheliku endast mööda lasknud. Vangide vastu soomusronglased ei tunnud armu, sest oma kaotused tegid meele kibedaks.

Saadud löögi ning suurte kaotuste tõttu landesväärslased taandusid Looode metsast sama lahingupäeva hilisõhtul. Nad suutsid viia kaasa ainult oma haavatud, kuna õige palju langenuid oli jäetud metsa lahinguplatsile.

Pean ütlima, et Looode lahingus meie mehed võitlesid suurima tublidusega, kuid vaenlase ülejõud oli siin väga suur. Pealegi oli see esimene hoop kogu aeg võidukalt edasitungivale landesväärile, mis pärast vastase moraali selles lahingus oli alles täiesti kõva. Looode lahing oli soomusrong „Kapten Irve“ dessandile esimene ning ainus tõsisem lahing kogu landesvääri sõjas.

Bermonditi sõjas Riias.

On säilinud paljugi mälestusi ka Pihkva tagustest lahingutest, mis leidsid aset enne ja pärast sõda landesvääriga, kuid veniks pikale neid kõiki kirjeldada.

Bermonditi vastu sõitis soomusrong „Kapten Irv“ ja Nr. 2 oktoobrikuu esimesel poolel. On kindel, et lätlased ilma Eesti soomusrongideta poleks suutnud Riia linna kaitseda. Kohe Riiga jõudmise järele ainuüksi meie soomusrongi dessant võttis suure raudteesilla Düüna jõel oma kaitse alla.

Kõige närvepingutavam moment Bermonditi sõjas oli, kui kord öösi meie luurajate k-do läks luurekäigule Düüna raudteesillale. Ülesanne oli teha kindlaks, kas teisel pool silda on bermonditlased alles kohal, või on sealt lahkunud. Silla parempoolset äärt mööda liikus kõige ees kapral Armin Viira, tema järele mina ja meiega vabatahtlikult kaasa tulnud ainus lätlane (kapten). Kes ja kuidas silla vasakpoolset äärt mööda liikusid, seda ma ei tea.

Kui jõudsimme umbes üle kesk silla, siis bermonditlased tõmbasid meie pihta kuulipilduja tule. Tule alla võeti kõigepealt sirge jaltee, mida mööda meie liikusime. Kuulid tulid vingudes ja kõvasti plaksudes vastu silla raudarkasid. Jooksime kiiresti tagasi, peites end arkade varju, kuivõrt see oli võimalik. Kui arkade vahel ronides oleks haavata saanud, siis oleks tõenäolikkult kukkunud mitme sülla kõrguselt Düüna jõkke.

Suurem kaotus oli meil 18. okt., millal langesid velsker Joh. Peterson, rms. Kalam, Sommer ja Kaunis ja sai haavata rongiülem Ed. Neps, luurajate ülem Villemi, lipn. G. Parts, veitv. Teras ja rms. Parv.

Riias alul lätlased olid väga ja väga lahked ning sõbralikud Eesti soomusronglaste vastu. Asi muutus natuke alles siis, kui Bermonditi jõud hakkas juba raugema.

Novembrikuul meie soomusrongi tegevus sügaval Lätimaal Polovski, Kuprovo ja Marienhauzeni jaamade piirkonnas oli omapärasemaid. Siin

Jaapan ja Hiina sõdivad
Saksas ja Greekas riigipöõrded — miks oled sa
mind maha jätnud, Maa-
ilma rahu!...

ilmatu suurtes metsades polnud mingit kindlat rinnet. Enamlaste salgad võisid märkamatuult igalt poolt läbi tulla ja tulidki. Nad läksid isegi nii jultunuks, et metsast kord tulistasid püssidest meie soomusrongi. Paar kuuli läbistasid meie vaguni, sest asusime harilikus IV klassi vagunis, mis oli täiesti soomustamata.

Ülal ma jutustasin ainult üksikuid tähtsaimaid momente oma vabadusesõjaaegsest tegevusest. Hoopis valgustamata jäi osavõtt paljudest luurkääkudest, meie igapäevane elu soomusrongil j.n.e.

Lõpuk

ei saa jätta märkimata, et Vabadusesõjast üldiselt ja oma lähematest kaasvõitlejatest on jäänud unustamata head mälestused. Mu elu oleks palju tühjem ning värvivaaesem, kui mulle poleks saanud osaks önn võidelda meie rahva iseseisvuse eest otse esiliinil.

Vabadusesõja lõppedes lahkusin teenistusest noorem-allohviterina ja asusin tööle Vabariigi Valitsuse poolt mulle annetatud asunduskrundil. Minu teenistuslehes seisab veel, et olen vahvuse eest lahinguis pandud ette 2. liigi 3. järgu Vabaduseristi saamiseks.

Kuigi Vabadusesõjas saadud haava tagajärjel olen tunnustatud teenistuskõlbmatuks, kuid kui meie rahva iseseisvust peaks ähvardama hädahoht, siis ma milgil tingimusel ei suuda jääda rahulikult koju istuma, vaid — tunnen seda kogu oma olemisega — kindlasti olen esimesi vabatahtlikke oma koduseks ning armsaks saanud soomusrongil „Kaptan Irvell“ ja loodan, et mind kui vana veteraani võetakse vastu.

Kasutan ühtlasi juhus, et öelda südamlikke tervitusi kõigile oma vabadusesõjaaegsele kaasvõitlejale.

Sõjakirjandust.

BELGIA.

BULLETIN BELGE DES SCIENCES MILITAIRES. Jaanuar 1933.

1. Major Herbiet. Belgia teatri sõjaliste operatsioonide mõju Marne'i lahingule septembris 1914. a. 9. sept. 1914. a. oli Belgia teatril kogusummas sakslasi 13 jalaväediviisi ja 1 ratsaväediviisi ja umbes 50 lundsturni pataljoni suurtükiväega ja pionerosadega. Kui need jõud oleksid saanud Marne'i lahingust osa võtta, siis kindlasti see oleks lõppenud teiste tagajärgedega ja nimelt liitlaste kahjuks, nii arvab autor. Siit olevat selge, mida võlgnevad liitlased belglastele Marne'i võidu eest. Seda väidet kinnitatakse tsitaatidega marssal Joffre'i mälestustest („Mémoires du Maréchal Joffre“). — 2. Kol.-lt. Speesen. Lehekülgi Belgia sõjaväe ajaloo 1914.—1918. a. sõja vältusel. Liège'i kindlustatud positsioonide süsteemi kuulva Pontisse'i ford'i kaitse augustis 1914. a. — 3. Kol. van Ergoo. Taandumise kaitse ja kinnipidamise lahing. (Action retardatrice). Artiklil on järg. — 4. Kapt. Van-

daele. Sõjalised operatsioonid Itaalia rindel. Sellesisulise teose („L'esercito italiano nella grande Guerra“) esimeste kahe raamatu kokkuvõtte. Referendi arvamuse järgi Itaalia astumine sõtta 1915. a. oli tähtsaks teguriks Maailmasõja jõudude kogumis, seda enam, et see teostus just momendil, kui austerlased olid võidukad ning venelaste käsi käis Galitsias halvasti. Austerlased olid sunnitud saatma Itaalia rindele Galitsiast üle 800.000 mehe, mis võimaldas venelaste hinge tagasi tõmmata. Itaallased kaotasid 1915. a. operatsioonides ümmarguselt 250.000 meest, mis näib, et nad ei olnud passiivsed, nagu seda neile nüüd tihtigi ette heidetakse. „Il sangue sparso è seme di Vittoria“... valatud veri on võiduseemneks, mis tulevikus kannab vilja, ütleb teose autor sel puhul. — 5. Major Sottiaux. Vaatlusi diviisi suurtükiväes. Mõningaid konkreetseid ettepanekuid sellel alal. — 6. Prof. Bingen. Bilateraalse vaatluse meetodi kriitiline analüüs suurtükiväe laskmistel. Vaadelnud seda laskemeetodit lähemalt autor leiab, et teda saab peamiselt kasutada neutraliseerimise tulede juures; purustamistulede juures olevat hädahohtlik teda kasutada. — 7. Lt. Letor. Laskmistele graafik. Näpunäited selle valmistamiseks. — 8. D. S. J. Sõjaväe vormiriiete värvist. Töotehniliste küsimuste selgitamine, aluseks võttes hollandi major ten Have'i samasisulist kirjatööd.

Sport.

Rakvere garnisoni väeosade-vahelised suusavõistlused

5.—8. märtsini s. a.

Käesoleval talvel ei tulnud pidamisele üleriiklikud kaitseväge suusavõistlused, samuti jäid ära ka diviisides suusavõistlused väeosade vahel.

Et siiski ülevaadet saada tehtud tööst suusatamise alal, korraldasid Rakvere garnisoni väeosad omavahelisi suusavõistlusi individuaal ja jao orienteerimissuusatamises.

Ilm ja lumi oli kõigiti soodus võistluste kest, mille arvele suurel määral tuleb panna võistlustel näidatud häid tulemusi.

Individuaalsuusatamise võistlusrada oli vallitud murdmaastikul piki Vinni mäeahelikku, orienteerimissuusatamine toimus linnast 3 km eemal. Osavõtjaid oli: 30 km suusatamisel — 10 k/v., nendest 1 ohvitser, 7 üleajateenijat ja 2 ajateenijat. 10 km suusatamisel — 21 k/v., nendest 1 ohvitser, 9 üleajateenijat ja 11 ajateenijat. Orienteerimissuusatamises võistlesid neli jago kohalikest väeosadest. Jago koosseisu kuulusid jaotlem ohvitser, jaotlem abi üleajateenija allohviter ja veel 3 k/v., kokku 5 k/v.

Võistlusi jälgima olid ilmunud ka diviisülem ja granisoniülem, viimane toimus ka peakohtunikuna. Individuaalsuusatamisel võistluslähtes mängis 1. diviisi orkester. Orkestri helid ja ilus ilm meelitasid hulk pealtvaatajaid linnast, küll suuskadel ja jalgsi.

Jago orienteerimissuusatamises väljapandud rändauhinna võitis esmakordselt 1. diviisi juhatus jagu. Jäädavalt omaduseks kuulub ränd-

Garnisoni parim suusataja n.a.o. E. Vaine.

auhind kolmekordse järgimööda ehk 5-kordse vaheldumisi võitmise järgi.

Silmapaistvam suusataja võistlusel oli n.a.o. Erich Vaine 5. üks. jal. -pataljonist.

Tagajärjed:

10 km.

Kaader:

1. N.a.o. Vaine, Erich, 5. üks. j. p. — aeg 40 m. 20 s. (1932. a. garn. võistl. aeg 52 m. 49 s.);
2. V.a.o. Vitsut, Leonhard, 5. üks. j. p. — aeg 40 m. 43 s.;
3. V.a.o. Muhk, Johannes, 5. üks. j. p. — aeg 44 m. 53 s.

Ajateenijad:

1. Noor Tinnuri, Martin, 5. üks. j. p. — aeg 44 m. 10 s. (1932. a. div. väeos. vah. võistl. ajat. parim aeg 45 m. 15 s.);
2. Ream. Roos, Karl, 5. üks. j. p. — aeg 44 m. 19 sek.;
3. Muusik. õpil. Lindebaum, Voldemar, 1. Div. juh. — aeg 45 m. 52 sek.

Jagude vaheline orienteerimissuusatamine.

1. 1. diviisi juhatuse jagu koosseisus:
 1. Ltn. Uudelep, Roman, 2. Vltv. Kuulep, Jaan, 3. Muus. õpil. Lindebaum, Voldemar, 4. Ream. Jansen, Ralf, 5. Ream. Papstel, Voldemar — aeg 1 t. 6 m. 15 s.
 2. 2. suurtükiväe grupi jagu — aeg 1 t. 13 m. 5 s.
 3. Üks. Lennuv. Div. nr. 1. jagu — aeg 1 t. 45 m. 28 sek.

30 km.

1. N.a.o. Vaine, Erich, 5. üks. jal. pat. — aeg 1 t. 55 m. 9 s. (1932. a. div. väeos. vah. võistl. tag. 1:54.9);

2. V.a.o. Vitsut, Leonhard, 5. üks. jal. pat. — aeg 1 t. 56 m. 8 sek.;
3. V.a.o. Muhk, Johannes, 5. üks. jal. pat. — aeg 2 t. 4 m. 19 sek.;
4. N.a.o. Helder, Aleksander, 5. üks. jal. pat. — aeg 2 t. 6 m. 52 sek.;
5. Ltn. Lesdorf, Peet, 5. üks. jal. pat. — aeg 2 t. 8 m. 49 sek.;
6. N.a.o. Maalder, August, 2. srv. grupp — aeg 2 t. 50 m. 20 sek.

F. Breede,
kapten.

10. märtsil 1933. a.

Harjumuse vili.

Noormees kaitsevähke
tulles . . . ja

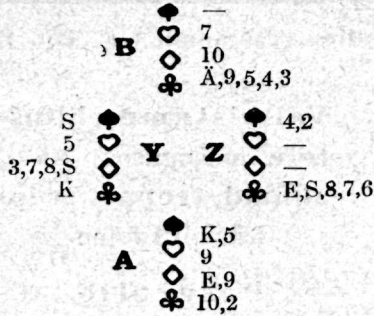

. . . kaitsevähkest lahkudes.

Bridsh.

Bridshi-ülesanne nr. 3.

Anname seekord lugejale trumbiülesande, mis kindlasti nõuab veidi rohkem peamurdmist. Kaardid on jaotatud järgmiselt:

Pada on trump. A on mängul, käib välja ja peab tegema veel kuus võtet. Kuidas peab ta mängima, et võita ka kõige tugevama kaitse puhul?

Lahenduse ülesandele nr. 2

toome seekord veidi üksikasjalikumalt. See võimaldab ülesandesse süvenemise ning arendab mänguoskust. (Kaardid olid jaotatud järgmiselt: A — pada 10, 6, 3; härtu A, E, 9; ruutu A, K, 6. Y — pada K, 4; härtu S, 8, 4; ruutu S, 10, 8; risti E. B — pada A; ruutu 3, 2; risti A 10, 8, 7, 6, 2. Z — pada 5, 2; härtu 10, 3; ruutu E, 5, 4; risti S, 4. Ruutu trump, A mängul ja vajab 8 võtet).

Lepingu täitmise on võimalik ainult siis, kui „laud“ ainult üheainsama korra asub mängu juhtimisele. Sest ainult ühe korra suudab ta mängu ilma kahjuta uuesti A-le tagasi anda. Sellepärast peab A mängu alustama härtu äsaga, ning otsekohe „laua“ käest pada ässa kaotama. Viivu pärast oleks see juba hilja, nagu seda alljärgnev variant selgesti näitab:

1. A härtu — äss, 4, risti — 2, härtu — 3;
2. A härtu — emand, 8, pada — äss, härtu — 10;
3. A pada — 6, kuningas, ruutu — 2, pada — 2;
4. B risti — äss, 4, härtu — 9, risti — emand;
5. B ruutu — 3, 4, kuningas, 8; 6. A ruutu — äss, 10, risti — 6, ruutu — 5 ning on selge, et A nüüd enam ei saa võita, sest vastased võivad kas oma suured trumbid eriaegadel ära kasutada või juhusel, kui trumbid korraga langevad, võtta tihhi ristiga. Sellepärast peab mäng teostuma järgmiselt:

1. A härtu — äss, 4, pada — äss(!), härtu — 3. See üllatav heide on hädatarvilik. Vastasel korral võib hiljem tekkida olukord, et A peab trumbiga lööma „laua“ poolt välja käidud väikse risti, mis temalt kahtlemata rööviks veel teise tihhi.
2. A pada — 6, kuningas, ruutu — 2, pada — 2. Kui Y ei löö, mängib A veelkord pada.
3. B risti — äss, 4, härtu — 9, risti — emand.
4. B ruutu — 3, emand (vaata variant a), kuningas, 8. Z ei tohi pääseda mängule, sest niisugusel korral käiks ta kohe ristit. Ning A ei saaks kuidagi ära hoida, et Y trump-söduriga võtaks ühe lisatihhi.
5. A ruutu — 6, 10, risti — 2, ruutu — 4.

6. Y pada — 4, risti — 6, pada — 5, pada — 10. On täiesti ükskõik, kuidas Y jätkab mängu. Ülejäänud võtted langevad ikka A-le.
7. A ruutu — äss, södur, risti — 7, ruutu — 5.
8. A härtu — emand, 8, risti — 8, härtu — 10.
9. A pada — 3, härtu — södur, risti — 10, risti — södur.

Variant a:

4. B ruutu — 3, 4, 6, 8. Kui Z laseb mööda, peab ka A laskma mööda. Y saab tihhi, kuid on sunnitud mängu jälle A kätte andma.
5. Y pada — 4, risti — 2, pada — 5, pada — 10.
6. A ruutu — äss, 10, risti — 6, ruutu — 5.
7. A ruutu — kuningas, södur, risti — 7, ruutu — emand.
8. A pada — 3, härtu — 8, risti — 8, härtu — 10.
9. A härtu — emand, södur, risti — 10, risti — södur.

Auhind

langes seekord ltn. E. Kurs'ile Tapal. Täpsaid lahendusi saatsid veel eru kol.-ltn. E. Jürman, ltn. R. Laas, ltn. E. Lübek, ltn. V. Kirotar, ltn. H. Treufeldt ja n.-ltn. E. Pull.

Male.

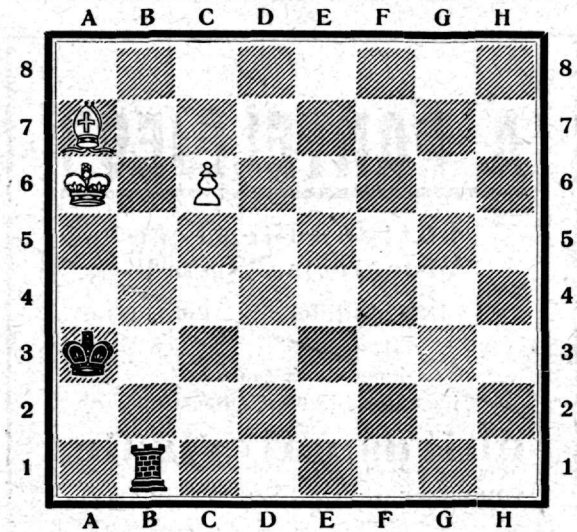
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Tallinn, Luise t. 8, krt. 3.

Lõpumäng.

Kokku seadnud H. Rinck.

Mustad

Valged.

Valged: Ka6, Oa7, Ec6.

Mustad: Ka3, Vb1.

Valged algavad ja võidavad.

Lahendajatel tuleb nimetada ainult esimesed kolm käiku.

*

C. Mansfieldi ülesande (vt. „Södur“ nr. 7/8) lahendus.

1. Rd5—f4, Ve3 :g3, 2. Rf4—d3 annab matt.
1. (Rd5—f4), Vg4 :g3, 2. Rf4—g6 annab matt.
1. (Rd5—f4), ükskõik, 2. L või V annab matt. Oieti on lahendanud leitnant S. Maripuu (Tartust) ja n.a.o. E. Bach.

Kaitseväelased!

Nõudke ainult

„TERVISE” limonaade

TALLINN

Herne tän. 14. Telef. 463-35.

Mehaaniline puutööstus

J. VILUMANN

Tallinn, Tsemendi 1-a. Tel. 455-75.

Valmistame ehitus-
tele igasuguseid uksi,
aknaid, treppe, trepi
käsipuid jne.

Pesurulle.

Ärisisseseadeid.

Tellimiste peale
MÖÖBLI VALMISTAMINE.

Töö headuse eest vastutus.

A. PANTELEJEV'I

küttepuude ja ehi-
tusmaterjaalide ladu

TALLINN, Vilmsi 52. Tel. 300-02.

Laos alati saadaval
igasuguseid kõrgeväärtuslikke

ehitusmaterjaale.

Mööblitööstustele kõiksuguseid laudu.

**Kuivad küttepuud
ja turvas katuste alt.**

Oma juureehitatud raudtee-
harul saabub materjaal raud-
teelt otse lattu, hoides ära
juureveo kulud, mille tõttu
HINNAD VÕISTLUSETA.

Kaitseväelastele soodsad tingimused.

Kalatööstus

Rob. Geige

Tallinn, Võrgu 21.
Tel. 448-54.

KILUD

karpides ja ämbrites.

SPROTID

õlis ja tomatis.

SILGUD

soolatud, tündrites

Igasugused kõrgeväärtusli-
kud kalasaadused.